

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Kateřina Šindlerová

**"Výslechová praxe pracovníků zaměřených na oblast řešení případů
týraných a zneužívaných dětí"**

"The interrogation practice and solution methods of child abuse investigators"

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Kazimír Večerka, CSc.

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce PhDr. Kazimírovi Večerkovi, CSc., za cenné rady a vedení této práce, PhDr. Evě Dragomírecké, PhD. za pomoc při zpracování výzkumné části, Mgr. Michale Hánové za odborné konzultace a Bc. Heleně Novotné za poskytnutí souvisejících materiálů a statistických údajů o dětských obětech v ČR.

Dále bych velmi ráda poděkovala mé rodině za podporu během celého studia na vysoké škole, čehož si moc vážím a rovněž kolegyním Bc. Monice Dudové a Bc. Zuzaně Vomočilové za pomoc při psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. května 2017

Abstrakt

Diplomová práce je složena z teoretické a praktické části. V teoretické části se zprvu zaměřuji na uvedení do problematiky týraných a zneužívaných dětí a na související mezinárodní i národní legislativu týkající se ochrany dětí a mladistvých a určující průběh výslechu nezletilých. Navazuje kapitola nazvaná Výslech dítěte, ve které je z počátku uveden vývoj vedení výslechu dítěte a následně jsou uvedeny doporučené techniky a způsoby vedení průběhu výslechu dítěte v souladu s trestním řádem na území ČR. V této podkapitole jsou dále zahrnuty osobnostní charakteristiky vyšetřovatele, požadavky na tuto profesi a na koncepcie, na jejichž základě se pracuje s dětmi tak, aby se zamezilo vzniku sekundární viktimizace dítěte. V poslední kapitole jsou popsána specifická pracoviště – speciální výslechové místnosti, ve kterých se mimo jiné vedou výslechy dětí. Hlavním zdrojem byla odborná literatura a právní předpisy s touto tematikou související.

Praktická část zahrnuje výsledky kvalitativního výzkumu. První část je zaměřena na případy výslechů dětí týraných, zneužívaných či zanedbávaných a druhá část na analýzu rozhovorů se šesti vyškolenými pracovníky, kteří informují o zkušenostech v problematice výslechové praxe u dětí na metodické i praktické úrovni.

V příloze diplomové práce jsou uvedeny dva rozhovory s respondenty (s metodikem pracujícím na Policejním prezidiu ČR, vyšetřovatelem Krajského ředitelství policie) a přidané fotografie speciální výslechové místnosti na Krajském ředitelství policie.

Klíčová slova

výslech, vyšetřovatel, sociální pracovník, psycholog, oběť, týrání a zneužívání dítěte, speciální výslechová místnost, sekundární viktimizace

Abstract

This diploma thesis is comprised of a theoretical section and a practical section. The first theoretical subchapter introduces the CAN syndrome. The second theoretical subchapter focuses on the relevant international and national child protection legislation. The third subchapter “Child Interrogation“ deals with the issue of the historical development of child interrogation techniques and methods, and the currently recommended interrogation techniques used to interrogate children in keeping with the Act on Criminal Judicial Procedure No. 141/1961 in the Czech Republic. The third subchapter also concerns with the character traits of the investigator, the qualification requirements of this profession and the fundamental methodology used to prevent a child’s secondary victimisation. The fourth theoretical subchapter focuses on the specially designed interrogation room used, among others, for child interrogation. The theoretical part is based on reference literature and relevant legislation.

The practical section includes the results of qualitative research. The first subchapter focuses on two case studies of child victims of abuse interrogation. The second subchapter analyses six interviews conducted with a methodological worker and with five investigators, who discuss their experience with the interrogation techniques used with child victims.

The attachments of the Diploma thesis two respondent interviews with: a methodological worker employed at the Police Presidium of the Czech Republic, and an investigator employed at a Regional Police Headquarters. The attachments additionally include three photographs of the special interrogation room at a Regional Police Headquarters.

Keywords

interrogation, investigator, social worker, psychologist, victim, child abuse and neglect, interrogation room, secondary victimisation

Obsah

Úvod.....	9
Cíle.....	11
A: TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Uvedení do problematiky.....	12
1.1 Fyzické násilí na dětech	12
1.2 Oběti trestných činů	13
1.3 Některé vybrané informace o situaci v oblasti násilí páchaného na dětech v zahraničí.....	15
1.3.1 Slovenská republika.....	15
1.3.2 Spojené státy Americké	16
1.3.3 Velká Británie	17
1.3.4 Austrálie.....	18
1.3.5 Německo	18
1.3.6 Švédsko	19
1.3.7 Shrnutí.....	19
2 Legislativa související s výsledkem dětí	21
2.1 Dokumenty mezinárodního práva (OSN, Rada Evropy)	21
2.2 Dokumenty vnitrostátního (národního) práva.....	22
2.2.1 Zákon o obětech trestných činů (ZOTČ, 2013)	23
2.2.2 Trestní řád	25
2.2.3 Aktuálně vytvářené legislativní dokumenty v ČR v evropském kontextu ²⁶	
3 Výslech dítěte	28
3.1 Úvod.....	28
3.2 Výslech dítěte.....	29
3.3 Průběh výslechu dítěte	30
3.3.1 Příprava výslechu.....	30

3.3.2	Stadia průběhu výslechu	31
3.3.3	Dokumentace	31
3.3.4	Protokol.....	31
3.4	Způsob provádění výslechu.....	32
3.4.1	Doporučený průběh výslechu dítěte	33
3.4.2	Vedení výslechu dle věku dítěte	34
3.5	Role vyšetřovatele.....	35
3.6	Specifika vedení výslechu dítěte.....	37
3.7	Osoby účastné u výslechu dítěte	38
3.8	Následky trestného činu na oběť	38
3.9	Sekundární a terciární viktimizace.....	39
4	Speciální výslechové místnosti.....	41
4.1	Úvod.....	41
4.2	Popis SVM pro výslech dětí.....	41
4.3	Význam SVM v policejní praxi	42
4.4	SVM v ČR.....	43
4.5	Shrnutí teoretické části	45
B:	PRAKTICKÁ ČÁST.....	46
5	Úvod do praktické části	46
5.1	Cíl výzkumného šetření.....	47
5.2	Výzkumné otázky.....	47
5.3	Technika sběru dat	47
5.4	Informace o zpracování dat.....	49
5.5	Vzorek výzkumného šetření.....	50
6	Případy výslechů dětských obětí popsaných v tisku.....	52
6.1	Případy výslechů dětí	52
6.1.1	Případ č. 1	52
6.1.2	Případ č. 2	53

7	Výsledky výzkumné části-rozhovory	55
7.1	Metodické ukotvení problematiky s jeho praktickým přínosem ve vedení výslechu dětí	55
7.2	Způsoby zvládnání stresu vyšetřovatele.....	62
7.3	Možné obtíže plynoucí z neopakování výslechu dítěte.....	66
7.3.1	Následné přepisování výslechu.....	67
7.3.2	Nedostatek dětských psychologů.....	67
7.3.3	Následné výslechy u Státního zastupitelství.....	68
7.3.4	Neshoda spolupracujících institucí nad uchopením případu.....	68
7.3.5	Případy hlášené po letech	68
7.3.6	Povinnost poučit dítě o významu svědecké výpovědi	69
7.3.7	Neopakování výslechu.....	69
7.3.8	Nevhodné projevy nonverbální komunikace ze strany vyšetřovatele 70	
7.3.9	Děti nemluvné, s mentální retardací, s handicapem	70
7.3.10	Výpověď o příbuzném pachateli.....	70
7.3.11	Trauma dítěte	71
7.3.12	Komplexní znalost problematiky.....	71
7.3.13	Falešná udání	71
7.3.14	Vnímání pojmu času u dítěte	72
7.3.15	Rušivé vlivy	72
7.3.16	Přítomnost rodiče u výslechu.....	72
7.3.17	Osobní obtíže vyšetřovatele.....	73
7.4	Specifika výslechu dětí	75
7.4.1	Výslech před zahájením trestního stíhání pachatele	75
7.4.2	Improvizace a individuální přístup	75
7.4.3	Odstranění nebezpečí vzniku sekundární viktimizace.....	76
7.5	Shrnutí zjištěných dat	82

8	Diskuse.....	85
	Závěr	87
	Seznam použité literatury	90
	SEZNAM PŘÍLOH.....	94
	Příloha č. 1 – Interiér SVM Krajského ředitelství	95
	Příloha č. 2 - Rozhovor s pracovníkem č. 1	96
	Příloha č. 3 - Rozhovor s pracovníkem č. 4.....	100

Úvod

Hlavní inspirací při výběru tématu diplomové práce byla totožná cílová skupina jako u bakalářské práce. Bakalářská práce se týkala specifík práce s dětmi se syndromem CAN. Vzhledem k tomu, že práce s touto cílovou skupinou se jeví jako smysluplná i v následujících letech, byla důvodem i pro téma diplomové práce.

V rodinách, kde dochází ke konfliktům a k domácímu násilí mezi partnery, se může současně vyskytovat i násilí páchané na dětech. Včasná a kvalitní práce s traumatizovaným dítětem může zlepšit průběh zpracování traumatické události tak, aby nastaly co možná nejmenší psychické a fyzické následky v jeho osobním životě. Ochrana oběti není předmětem zájmu pouze jedné instituce, ale je vždy nutné propojení služeb různých institucí (tzn. působení multidisciplinárního týmu) tak, aby byla zajištěna rychlá a kompletní péče o oběť. Multidisciplinární tým přispívá ve vzájemné kooperaci a spolupráci ke komplexnější ochraně oběti.

Vyšetřovatel, který s dítětem pracuje, by měl mít speciální znalosti, dovednosti a přirozenou empatii, aby zajistil co nejlepší a nejkvalitnější odborný průběh výslechu. Dítě musí mít jistotu, že je v bezpečném prostředí a že citlivé informace může vyslychajícímu bez obav svěřit. Z tohoto důvodu je diplomová práce zaměřena na osobnostní a znalostní předpoklady vyšetřovatelů, kteří vedou výslech dětí.

V teoretické části diplomové práce jsou uvedeny základní informace o výskytu a formách násilí na dětech, o jejich právním postavení a zajištění ochrany dle platné legislativy v ČR s důrazem na zachycení změny ochrany dětských obětí po přijetí zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

V teoretické části jsou rovněž uvedeny požadované znalosti vyšetřovatelů, kteří pracují při výslechu dětských obětí.

Kapitola o speciálních výslechových místnostech se věnuje jak historickému vývoji, tak popisu vybavení místností a dostupným informacím o speciálních výslechových místnostech v ČR.

V praktické části diplomové práce uvedenou problematiku ilustrují dva případy popsané v tisku, neboť nebylo možné uvést konkrétní kazuistiky z důvodu ochrany údajů dětských obětí. V praktické části je zpracovaná analýza rozhovorů s vyšetřovateli, kteří mají zkušenosti s vedením výslechu dětí. Zjištěné informace jsou shrnuty a porovnány s teoretickou částí.

V závěru diplomové práce je zhodnoceno naplnění cílů.

Cíle

Cílem diplomové práce je shromáždění a analýza poznatků o teoretických a praktických aspektech výslechové praxe pracovníků, kteří pracují s dětmi, jež byly vystaveny syndromu CAN, a to se zvláštním důrazem na možnosti zkvalitnění této činnosti ve smyslu odstraňování nebezpečí sekundární viktimizace.

A: TEORETICKÁ ČÁST

1 Uvedení do problematiky

1.1 Fyzické násilí na dětech

V rodinách, ve kterých dochází k domácímu násilí mezi partnery, se mnohdy projevuje násilí i vůči dětem. Děti různých věkových kategorií jsou svědky toho, jak jejich rodič je týrán druhým rodičem, zneužíván, ponižován a ohrožen na zdraví i na životě. Do domácího násilí v rodině jsou vtaženi jak kojenci, tak pubescenti. Čím je dítě mladší, tím horší následky může takové násilí mezi rodiči mít. Dítě v pubertálním věku, které je svědkem domácího násilí¹ mezi rodiči, může mít silně narušen obraz fungující rodiny a funkčních partnerských vztahů a toto deformované pojetí rodinných vazeb může později – třeba i nevědomky - aplikovat ve svém vlastním partnerském životě. (Čírtková, 2008, str. 42-43)

Ačkoliv hovoříme z pohledu trestního práva o vyslychaném dítěti či mladistvém jako o „svědkovi“ trestné činnosti, je třeba mít z pohledu této diplomové práce stále na zřeteli, že zde hovoříme o jedinci, na němž byl spáchán trestný čin, tedy o oběti násilného nakládání, neboť kromě svědků domácího násilí mezi rodiči – tj. pasivní oběti násilí, „*se děti stávají oběťmi trestných činů fyzického zneužívání, zanedbávání či únosů. V nejkrajnějších případech dochází ke zneužívání vedoucí k smrti dítěte.*“ (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 152)

Současný stav týrání dětí v České republice

Na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí jsou uvedeny statistiky o týraných a zneužívaných dětech v ČR. Statistiky evidují v nedávné minulosti meziroční nárůst o více než 10 % nahlášených případů. V roce 2013 bylo ohlášeno 7 527 případů týrání a zneužívání dětí, v roce 2014 to již bylo 8 478. V šesti případech bohužel došlo k úmrtí dítěte. Případy týraných a zneužívaných dětí, které se dostanou na veřejnost, jsou však jenom špičkou ledovce. (Baudyšová, 2015)

¹ Vznik domácího násilí může souviset se ztrátou zaměstnání partnera, s potížemi v pracovní kariéře, se zevšedněním vztahu, s užíváním návykových látek, duševní nemocí apod. (Čírtková, 2008, str. 42-43)

Výše zmíněné statistiky MPSV v letech 2013 – 2014 charakterizuje Baudyšová na internetových stránkách takto: „Vyšší nárůst oproti předchozímu roku byl zaznamenán také u zanedbávání dětí a dětské pornografie. V roce 2014 bylo ohlášeno 5 484 případů zanedbávání dítěte, u 2 455 dětí se dokonce jednalo o opakované případy. Smutný je i počet sexuálně zneužitých dětí, kterých bylo v minulém roce zneužito 932, přičemž na 281 dětech bylo sexuální násilí opakované. Nejčastěji se týrání a zneužívání odehrává na dětech ve věku 6 až 15 let. Je velmi smutné, že ve 484 případech šlo o týrání nebo zanedbání dítěte mladšího jednoho roku. Důsledkem týrání, zneužívání nebo zanedbávání bylo v roce 2014 odebráno rodičům 1 248 dětí, což je o 233 více než v roce 2013. Nejčastěji děti vyžadující okamžitou péči putovaly do zařízení tuto službu poskytujících, např. Klokánky, konkrétně ve 467 případech. Do ústavní péče bylo umístěno 345 dětí a širší rodina se postarala o 298 dětí. Nejčastějším oznamovatelem týrání nebo zanedbávání dítěte zůstává škola a zdravotnická zařízení. Zvýšil se ale počet matek, které týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte v rodině samy nahlásí. V roce 2013 převažoval počet anonymních ohlášení. Týrání nebo zanedbávání dětí se stále nejvíce děje v rodinách neúplných (3 879 dětí). Ve 2 930 případech k týrání nebo zanedbávání došlo v rodinách úplných a v 1341 případech v rodinách s novým partnerem matky či otce.“ (Baudyšová, 2015)

Uvedená statistická čísla dokládají absenci komplexního systému péče o týrané a zneužívané děti. V případě podezření na tyto případy by orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), či jiná pověřená instituce měla zahájit konstruktivní práci s celou rodinou tak, aby bylo zabráněno hrozícímu nebezpečí dalšího poškození týraného dítěte. Je třeba s těmito případy nejenom následně pracovat, ale hlavně jim rozličnými preventivními aktivitami předcházet. (Baudyšová, 2015)

1.2 Oběti trestných činů

Trestný čin je jedním z bolestivých traumat, protože jej často záměrně způsobil jiný – často blízký člověk. Nabourává silně dosavadní představy oběti o světě i o ní samotné. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 141-145)

Rozdělení obětí do tří kategorií podle zasažení trestným činem – primární, sekundární a terciární, které se v České republice používá, vychází ze zahraniční

literatury. Primární oběť je oběť sama o sobě, sekundární oběť je osoba, která má s primární obětí nějaký blízký emocionální vztah, (často bývá sekundární obětí člen rodiny či osoba v blízkém přátelském vztahu), a terciární obětí se rozumí osoba, která je ve vzdálenějším kontaktu s primární obětí (např. soused, spolužák, známý obětí). V trestním řádu (dále jen „*TrŘ*“) se pod pojmem oběť uvádí poškozený, který má svá práva a povinnosti. V anglosaské literatuře se primární, sekundární a terciární viktimizace rozděluje jiným způsobem. Primární viktimizace v tomto pojetí znamená individuální proces jedince, sekundární viktimizací se rozumí dopad trestného činu na širší sociální skupiny nebo instituce a terciární viktimizace znamená dopad zločinu na veřejný pořádek. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 136-137)

Oběti trestného činu, které jsou vzhledem ke svému věku, fyzickým nebo mentálním předpokladům náchylné podlehnout kriminálnímu jednání pachatele, označujeme jako **zvlášť zranitelné oběti trestného činu** (dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů - dále jen „*ZOTČ*“). Zranitelnost může být předpokladem pro vznik viktimizace, ale rovněž může být viktimizací vyvolána. (Čírtková, 2014, str. 125). U zvlášť zranitelných obětí trestných činů je vyšší nebezpečí způsobení druhotné újmy nebo zastrašování ze strany pachatele. Tyto oběti mohou být zvláště náchylné k prohloubení prožívaného stresu a citového zranění např. při výslechu. Čírtková uvádí, že termín zvlášť zranitelné oběti trestného činu označuje i v dětství týrané, zneužívané, znásilněné děti – syndrom CAN, tedy děti postižené zvláště zraňujícími traumatizujícími zločiny. (Čírtková, 2014, str. 71)

Dítě, které se stalo obětí týrání, zneužívání, či zanedbávání, se může navenek projevovat jiným – širší normě se vymykajícím - způsobem než jeho vrstevníci. Dospělé osoby v jeho okolí – učitelé a vychovatelé – mohou takové změny chování zaznamenat jak ve škole, tak i při mimoškolních aktivitách. Avšak odlišných projevů chování takto postiženého dítěte si všímají nejen dospělí, ale i jeho spolužáci a vrstevníci. Nezřídka se takové dítě dostává do pozice outsidera a nesetká se s pochopením, nýbrž s přehlížením, ignorací, zesměšňováním či šikanou. Ve školním prostředí projevuje takové dítě více agrese, má problémové chování, deprese nebo se u něho projevuje sebeobviňování. Pokud se dítě dlouhodobě ocitá v kruhu sebeobviňování, začíná mít narušen obraz sebe sama,

vnímání sebe sama a mezi své nejdůležitější hodnoty řadí takové, které se (často výrazně) liší od hodnot vrstevníků. Dítě může mít tendenci k regresivnímu chování, nechová se úměrně svému věku, ale vrací se do dětských let, může být častěji plačtivé, pomočovat se. Naopak u některých takto poškozených dětí dochází k neúměrné vývojové akceleraci. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 154)

1.3 Některé vybrané informace o situaci v oblasti násilí páchaného na dětech v zahraničí

„Světová zpráva o násilí na dětech, kterou vypracovalo OSN ve spolupráci se Světovou zdravotní organizací (WHO) byla poprvé prezentována v roce 2006 na Valném shromáždění OSN v New Yorku. Tato zpráva uvádí, že v Evropském regionu jsou denně 4 děti ve věku 0-14 let zavražděné, že existuje 56 % oznámení o častém bytí dětí, 49 % oznámení o psychickém násilí na dětech, 33 % osob zná někoho, pro koho je facka běžnou praxí a 9 % dětské populace v Evropě je sexuálně zneužito členem rodiny (častěji dívky).“ (Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018, 2016)²

Asi třetinu ze šesti miliard lidí na světě tvoří děti. Podle odhadu zjištění organizace UNICEF je na světě asi 56 milionů dětí, které jsou v rodině vystavené násilnickému, agresivnímu jednání. Dětskými oběťmi fyzického násilí je ve střední Evropě okolo 16 % - 21 %. V západní Evropě je to 16 % dětských obětí. (Týranie detí, 2010)

Níže jsou mnou vybrány a uvedeny příklady zemí, ve kterých je ochraně práv dětí věnována větší pozornost, ale i příklady zemí, ve kterých dochází k alarmujícím počtům týraných a zanedbávaných dětí. Data však uvádějí pouze případy nahlášených a vyšetřovaných případů, tudíž se nedá odhadnout, kolik případů se nenahlásí nikdy.

1.3.1 Slovenská republika

Slovenská republika byla Evropskou unií několikrát upozorňována na nedostatečné realizování aktuálních výzkumů na téma týrání dětí, neboť poslední výzkumy této problematiky byly provedeny v 90. letech 20. století. Sdružení Slonad v roce 1999 uskutečnil výzkum na vzorku 5 230 dětí od 15 do 16 let.

² viz Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018 uvedená ve 2. kapitole

Ukázalo se, že až čtvrtina z celkového počtu dotázaných dětí zažila tělesné týrání od rodičů (ve smyslu být pořezán, či zbit) a 12 % zažilo sexuální zneužívání. Agresorem v tomto případě byla osoba blízká, či známá. Třetina týraných dětí dále pověděla, že zážitek je stále traumatizuje. (Týranie deti, 2009)

Holomek (2013, str. 127) uvádí, že výzkumy, které by byly zaměřené jen na mládež, nebyly doposud na Slovensku na celostátní úrovni téměř uskutečněné. Poznatky zjištěné o mládeži, se získávaly analýzou výsledků z již zrealizovaných výzkumů obětí kriminality z let 2007 - 2011. Tyto výzkumy byly uskutečněny z pověření Rady vlády pro prevenci kriminality na Bratislavské vysoké škole práva. Základní soubor tvořily osoby starší 15 let, tj. 4 494 872 obyvatel SR³, z čehož bylo celkem naplánováno 2000 rozhovorů. Respondenti byli dotazováni na otázky související s tématem týrání a dalšími trestnými činy. Vzhledem k tomu, že výzkum nebyl orientovaný pouze na mládež, autor s výzkumnou skupinou zvlášť analyzoval výpovědi respondentů třech věkových kategorií – tj. 15-17 let, 18-24 let, 25-29 let. Tito respondenti byli dotazováni, zda se stali oběťmi pravidelného bytí, ponižování, citového vydírání, odepření stravy, spánku, vystavení fyzické či psychické zátěže. Z celkového počtu všech dotázaných (tedy 2000) bez ohledu na věk, potvrdilo týrání 408 osob. Z počtu 408 osob se jednalo o 109 respondentů do 30 let. Na základě tohoto výzkumu výzkumná skupina zjistila, že obětí týrání je na Slovensku každý devatenáctý respondent, ve skupině do 30 let je to každý dvacátý respondent. (Holomek, 2013, str. 127-128)

1.3.2 Spojené státy Americké

Úřady pro ochranu dětí ve Spojených státech amerických evidují každý rok více než 6,6 milionů ohrožených dětí, z čehož 3,2 milionů ohrožených dětí jsou podnětem pro vyšetřování Policií. V roce 2014 národní úřady odhadovaly počet obětí dětského zneužívání na 702 000. (Child Maltreatment, 2014)

Nahlášení týrání dítěte úřadům je evidováno přibližně každých deset vteřin. Americká Centra pro kontrolu nemocí a prevence na základě svých výzkumů

³ k 31. 12. 2005

potvrdila, že děti, které v dětství byly týrány či zanedbávány, měly v pozdějším věku dlouhodobé zdravotní potíže⁴.

Dětské oběti – ve srovnání s běžnou dětskou populací - začaly častěji kouřit a konzumovat alkohol a užívat jiné drogy již ve školním věku. Tyto děti se v průběhu svého života častěji staly obětí násilí ve svých. Děti v pozdějším věku trpěly depresemi a měly za sebou i několik sebevražedných pokusů. Jednak se v této oblasti projevovaly problémy už od školních let v podobě rané sexuální aktivity, jednak později ve střídání sexuálních partnerů, ve větším výskytu sexuálně přenosných chorob, nechtěném otěhotnění apod. V roce 2014 národní úřady odhalily 1850 dětí, které zemřely na následky týrání a zanedbávání. Více než 70 % těchto dětí bylo ve věku do 2 let. V 80 % případů se zjistilo, že pachatelem týrání byl rodič (či rodiče) dítěte, či jiný blízký pečovatel. (Child abuse statistics & Facts, 2015)

Z výzkumu z roku 1999 bylo zjištěno, že 14 % všech vězňů a 36 % vězeňkyň v USA bylo v dětství týráno. Výzkum dále prokázal, že týrané či zanedbávané děti mají devětkrát větší pravděpodobnost inklinovat ke kriminalitě. (Harlow, 1999)

V roce 2016 bylo statistikami zjištěno, že v případě obětí týrání a zanedbávání dětí se jedná o 48 % chlapců a 52 % dívek. Oběťmi jsou děti různého náboženství a různé etnicity. 59 % dětských obětí týrání či zneužívání má větší pravděpodobnost stanout před soudem již v nezletilém věku z důvodu spáchání určitého trestného činu. K těmto zločinům docházelo zejména v takových případech, kdy se po odhalení případu týrání případ nedořešil, a neléčilo se ani trauma dítěte. (National and State Child Abuse and Neglect Statistics, 2016)

1.3.3 Velká Británie

V současnosti ve Velké Británii je vedeno v evidenci ohrožených dětí 57 000 dětí. Každé osmé dítě je obětí jedné z forem týrání. Počet těchto nahlášených dětí se každý rok zvyšuje. (Statistics on child abuse, 2017)

⁴ Jedná se o ischemickou poruchu srdeční, chronickou obstrukční plicní nemoc, poruchy ledvin, deprese a jiné.

Každé 14. dítě bylo fyzicky týráno. Dítě s postižením je 3krát častěji obětí týrání než zdravé dítě. Každý rok úřady zaevidují okolo 6 000 případů ohrožených dětí. (Physical abuse, 2017)

V 90 % všech případů dochází k tomu, že zneužívatelem byl někdo, koho oběť dobře znala. V roce 2013 bylo nahlášeno více než 3 000 případů dětí s podezřením na sexuální zneužívání. (Sexual abuse, 2017)

1.3.4 Austrálie

Australský Institut pro zdraví (AIHW) se věnuje ochraně ohrožených dětí již od 90. let 20. stol. V roce 2013 Institut provedl výzkum v různých částech Austrálie⁵ a získal řadu statistických údajů. Zjistilo se, že mezi lety 2014-2015 bylo ohrožených rizikem týrání a zanedbávání 208 111 australských dětí. Australské úřady evidují přes 320 169 oznámení případů týrání dětí, což je od roku 2013 o 5,3 % více nahlášených případů. Nejčastějším způsobem týrání bylo psychické týrání. Druhým nejčastějším způsobem týrání dětí bylo zanedbávání, v letech 2014-2015 až 25,9 % všech případů. Fyzické týrání bylo třetím nejčastějším způsobem týrání, v letech 2014-2015 tvořilo okolo 18 % všech případů. Počet případů fyzického týrání dětí se zvýšil v Jižní Austrálii. 12,9 % všech případů tvořilo sexuální zneužívání. Dívky byly zneužívány téměř dvakrát více než chlapci. Sexuální zneužívání bylo nejvíce hlášeno v Novém Jižním Walesu. (Child abuse and neglect statistics, 2016) Častěji se týrání odhalí v rodině, která má ekonomické problémy, neboť je častěji v kontaktu s úřady.

1.3.5 Německo

V roce 2010 čelilo Německo masové vlně případů sexuálního zneužívání – ve školních zařízeních a v protestantských a katolických kostelech v celé zemi. V roce 2011 tyto případy řešila německá vláda, sociálně demokratická strana, ministerstvo školství, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo pro mládež a rodinu. Případ se dostal na veřejnost tím, že oběti přerušily dlouholeté mlčení a příběh pověděly veřejnosti. Řešila se otázka, kdo proplatí obětem škody za psychickou újmu, kdo proplatí jejich následné terapie. Státní instituce, ve kterých k sexuálním útokům došlo, totiž spadaly pod pravomoc státu. Policie registrovala

⁵ (Nový Jižní Wales, Victoria, Západní Austrálie, Tasmánie, Teritorium Hlavního města Austrálie, Severní teritorium – zvyšující se počet, Queensland, Jižní Austrálie – snižující se počet)

přes 14 000 případů sexuálního zneužívání, ale je pravděpodobné, že případů bylo ve skutečnosti mnohem více. Ministryně K. Schröder na základě této události pomohla zrealizovat v roce 2011 a v roce 2012 divadelní projekt, který pomáhal dětem v Německu (hlavně v Berlíně) pochopit, jaké jednání dospělých vůči dětem je nezákonné, které si vůči dítěti nikdo nesmí dovolit. V roce 2012 byl vytvořen nový zákon o ochraně dětí, který klade důraz na prevenci a intervenci. (Scholz, 2013)

1.3.6 Švédsko

V posledních padesáti letech má Švédsko vysokou úspěšnost ve snižování případů fyzického týrání, především poté, co byl ve Švédsku v roce 1979 zaveden zákaz tělesných trestů na základě legislativní úpravy. Legislativní úprava práv dětí ve Švédsku však započala již v roce 1928, kdy bylo uzákoněno, že se nesmí děti trestat ve školních zařízeních. V roce 1957 již byl zaveden tzv. Švédský trestní zákoník. Ve Švédsku je velmi silná ochrana dětí ze strany státu – nejen pomocí legislativních úprav, ale i veřejných vzdělávacích kampaní a dalších zásahů státu. Švédská národní rada prevence kriminality zaznamenala v roce 1990 434 případů týrání nezletilých dětí. Na začátku nového tisíciletí se zjišťovalo pomocí výzkumu, zda děti narozené v 80. letech zažily v dětství některou z forem týrání. 86 % se vyjádřilo, že nikdy nezažilo týrání, a pokud zažily fyzické potrestání ze strany rodiny, jednalo se o jeden či dva případy v dětství. Mezi lety 1975 a 2000 byly zaznamenány „pouze“ 4 případy úmrtí dítěte na následky fyzického týrání. (Durrant, 1996-2016)

1.3.7 Shrnutí

Zákaz tělesných trestů ve Švédsku přispěl k zavedení legislativně ukotvenému zakazu tělesných trestů ve 23 zemích světa, a to v následujících letech (Durrant, 1996-2016): 1979 Švédsko, 1983 Finsko, 1987 Norsko, 1989 Rakousko, 1994 Kypr, 1997 Dánsko, 1998 Litva, 1999 Chorvatsko, Izrael, 2000 Německo, Bulharsko, 2003 Island, 2004 Rumunsko, Ukrajina, Maďarsko, 2006 Řecko, 2007 Chile, Nizozemí, Nový Zéland, Portugalsko, Španělsko, Uruguay, Venezuela.⁶

⁶ Nepál a Itálie stanovili fyzické tresty rovněž jako protiprávní.

Podle celosvětového výzkumu organizace UNICEF v roce 2014 dosahovalo fyzické násilí na dívkách a chlapcích před dovršením jejich 15 roku života téměř 70 milionů. Nejvyšší počet týraných chlapců byl zaznamenán v Ugandě, Ukrajině a Kamerunu. Nejvyšší počet týraných dívek byl zaznamenán v Demokratické republice Kongo, v Ugandě a v Kamerunu⁷. (UNICEF, 2016)

⁷ O mnohém násilí, ke kterému dochází v arabských zemích, však chybí reálné záznamy.

2 Legislativa související s výsledkem dětí

Současnou právní úpravu výsledku nezletilých dětí v roli oběti zakotvil až ZOTČ. Avšak na ochranu práv dětí mají vliv i další dokumenty národního a mezinárodního práva (např. dokumenty OSN a Rady Evropy), kterým se níže stručně věnuji.

2.1 Dokumenty mezinárodního práva (OSN, Rada Evropy)

Ženevská Deklarace práv dítěte (1924) byl první mezinárodní dokument týkající se právního postavení dítěte ve společnosti. Z této Ženevské deklarace vycházela Deklarace práv dítěte⁸ (1959), která byla předchůdkyní modernější Úmluvy o právech dítěte. (Deklarace práv dítěte, 2015)

Úmluva o právech dítěte (1989)

Na základě požadavku polského výboru Organizace UNICEF (Dětský fond spojených národů) se znovu zhodnotila situace dětí ve světě, rozsah, obsah a aktuálnost dětských práv a jejich plnění. Výsledkem bylo přijetí nové Úmluvy o právech dítěte v New Yorku. (Speciální výslechové místnosti, 2016)

Úmluva byla ratifikována 7. ledna 1991 ČSFR. Ratifikace přešla na oba nástupnické státy ke dni jejich vzniku, pro ČR 1. ledna 1993. (Vaníčková, 2009) Tím vznikl základ pro ochranu dítěte před týráním, zneužíváním a zanedbáváním, ale i pro prevenci, jak těmto jevům předcházet. (Dunovský, 1995, str. 35-40)

„Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená Úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoliv diskriminace a jsou povinny učinit všechna potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání. Zájem dítěte musí být hlavním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.“
Plnění Úmluvy sleduje Výbor OSN pro práva dítěte a každých 5 let zpracovává

⁸ Pasáže Deklarace práv dítěte naplňovány zásadami moderní výslechové praxe vůči dětem a mladistvým: **Zásada 2:** Dítě požívá zvláštní ochrany. Zákon a ostatní opatření nechť mu poskytují příležitost i prostředky k tomu, aby se mohlo rozvíjet... **Zásada 8:** Dítě bude za všech okolností mezi prvními, komu bude poskytnuta ochrana a pomoc. **Zásada 9:** Dítě má být chráněno před všemi formami nedbalosti, krutosti a vykořisťování.

hodnocení plnění závazků jednotlivých států na základě jimi poskytnutých zpráv.⁹ (Speciální výsledkové místnosti, 2016)

Dokumenty Rady Evropy, které směřují k poskytování ochrany dětem, jsou zejména: Doporučení RE č. 1286 o Evropské strategii pro děti, Doporučení RE č. R 17 (79) a R 41 (85) o ochraně dětí před špatným zacházením či násilím (Pazlarová, 2013, 363-365) a Doporučení RE o mediko–sociálních aspektech v péči o zneužívané děti (Pedagogicko-psychologická poradna Bruntál, 2001 – 2015)

2.2 Dokumenty vnitrostátního (národního) práva

Listina základních práv a svobod v čl. 32 odst. 1 upravuje ochranu rodiny tím, že rodičovství a rodina je pod ochranou zákona; především je zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých. (Sovák, 1995, str. 185-198)

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen zákon o „SPOD“) upravuje zákonnou povinnost každé fyzické osobě bezodkladně oznámit příslušnému orgánu Policie ČR nebo státnímu zastupitelství podezření na porušení práv dítěte a spáchání trestného činu vůči dítěti. Zároveň každá fyzická osoba, která se dozví o týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte nebo má důvodné podezření na porušování práv a zájmů dítěte, má právo upozornit na tuto skutečnost kterýkoliv OSPOD.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje základní zásady jednání s dětmi (poškozenými, svědky či pachateli trestného činu). Oběť – svědek – poškozený je nejčastěji obětí násilí, týrání, sexuálního zločinu (znásilnění nebo pohlavního zneužívání). Vyžaduje se citlivý způsob výslechu.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Nový občanský zákoník, dále jen „NOZ“) nabyl účinnosti 1. ledna 2014 a upravuje zbavení rodičovské odpovědnosti¹⁰.

⁹ Úmluvu o právech dítěte nepřijaly pouze dva státy – USA a Somálsko.

¹⁰ při zneužívání odpovědnosti, či pokud rodič spáchal vůči dítěti úmyslný trestný čin (§ 871), dále zákon upravuje pravomoci soudu v případě, ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen (§ 924) a zákon upravuje pravomoc soudu v případě, že OSPOD neučiní náležitě svou pravomoc (§ 925).

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (neboli trestní zákoník - dále jen „TrZ“) je uvedena celá řada trestných činů páchaných na dětech související s tématem týraných a zneužívaných dětí: trestný čin obchodování s dětmi (§ 216a), trestný čin týrání svěřené osoby (§ 215), trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 213), trestný čin únosu (§ 216), trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217), trestný čin pohlavního zneužívání (§ 242)

2.2.1 Zákon o obětech trestných činů (ZOTČ, 2013)

Na základě zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (ZOTČ) „se vymezuje obsah pojmu oběť trestného činu, nově je vymezena zvláštní skupina tzv. zvláště zranitelných obětí, což jsou děti, osoby postížené, všechny oběti trestného činu obchodování s lidmi a dále oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a trestných činů spojených s násilím či pohrůzkou násilí. Dále zákon uznává právo oběti na peněžitou pomoc od státu (pouze u trestných činů, kdy bylo oběti ublíženo na zdraví). Součástí tohoto zákona je i novela trestního řádu (TrŘ), která na uvedený zákon bezprostředně navazuje. Tato novela podrobněji upravuje práva poškozených v průběhu trestního řízení a zavádí do trestního procesu zcela nový institut předběžných opatření. Zákon deklaruje povinnost všech orgánů činných v trestním řízení postupovat při jednání s obětí citlivě a šetrně a povinnost informovat oběti podrobně o jejich právech, včetně práva na to, aby kontaktní údaje oběti nebyly vedeny v trestním spise, ale byly evidovány odděleně; dále se zavádí právo na to, aby si oběť trestného činu ke všem úkonům trestního řízení vzala s sebou důvěrníka.“ (Speciální výslechové místnosti, 2016)

§ 20 ZOTČ ukotvil pojem zvláště zranitelné oběti do české právní legislativy v následujícím znění:

(1) Zvláště zranitelnou oběť je v trestním řízení nutné vyslýchat obzvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které ji činí zvláště zranitelnou.

(2) Je-li to možné, výslech zvláště zranitelných obětí v přípravném řízení provádí osoba k tomu vyškolená. Je-li obětí dítě, výslech v přípravném řízení provádí vždy osoba k tomu vyškolená s výjimkou případů, kdy se jedná o úkon neodkladný a vyškolenou osobu nelze zajistit.

(3) Výslech zvlášť zranitelné oběti se provádí tak, aby později nemusel být opakován. V případě dalšího výslechu před stejným orgánem je vyslychajícím zpravidla stejná osoba, nebrání-li tomu důležité důvody.

§ 3 odst. 2 ZOTČ vymezuje respektování osobnosti a důstojnosti oběti:

Policie České republiky, orgány činné v trestním řízení a další orgány veřejné moci, subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, poskytovatelé zdravotních služeb, znalci, tlumočníci, obhájci a sdělovací prostředky mají povinnost respektovat osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstřícně. Vůči oběti postupují s přihlédnutím k jejímu věku, zdravotnímu stavu včetně psychického stavu, její rozumové vyspělosti a kulturní identitě tak, aby nedocházelo k prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo k druhotné újmě.

§ 4 ZOTČ stanovuje rozsah odborné pomoci, na kterou má oběť ze zákona nárok:

Subjekty zapsané v Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů poskytují obětem v zapsaném rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem nebo jiným právním předpisem odbornou pomoc, kterou se rozumí psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy, a to před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu i po jeho skončení. Odbornou pomoc poskytují po dobu, kdy to vyžaduje její účel.¹¹

V **§ 5 ZOTČ** je uvedeno, že bez zbytečného odkladu, bezplatně a na základě žádosti zvlášť zranitelné oběti musí být poskytnuta odborná pomoc těm, kteří tuto pomoc potřebují.¹²

Zvlášť zranitelné oběti mají legitimní nárok na citlivé zacházení dle Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se

¹¹ Oběť má právo na peněžitou pomoc, kterou jí poskytne stát. Jedná se o peněžitou náhradu za škody. V těchto věcech jedná jménem státu ministerstvo spravedlnosti. Pomoc spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžité částky na náklady psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy.

¹² V **§ 48 ZOTČ** nalezneme dostupné informace o výše uvedeném Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Tento Registr spravuje Ministerstvo spravedlnosti.

zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. (Čírtková, 2014, str. 127-128)

2.2.2 Trestní řád

Jedná se o zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Zatímco výše uvedený TrZ uvádí skutkovou podstatu trestného činu, v trestním řádu (dále jen „TrŘ“) je upraven postup orgánů činných v trestním řízení o konkrétních spáchaných trestných činech tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. (Blažek, 2015)

Výslech svědka je upraven v § 100 a § 101 TrŘ. Je zde zejména uvedena povinnost poučit svědka o právu odepřít výpověď, i tom, že je povinen vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčet. Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než patnáct let, je třeba ji poučit přiměřeně jejímu věku. Při výslechu je nutno šetřit jeho osobnost, zejména pokud jde o jeho osobní údaje a intimní oblast.

Výslech osoby mladší osmnácti let a přibrání orgánu sociálně-právní ochrany dětí je uveden v § 102 TrŘ.

(1) Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než osmnáct let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere OSPOD, nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Může-li to přispět ke správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.

(2) V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech. V řízení před soudem je možno na podkladě rozhodnutí soudu provést důkaz přečtením protokolu nebo přehráním obrazového a zvukového záznamu

pořízeného o výsledku provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení i bez podmínek uvedených v § 211 odst. 1 a 2. Osoba, která byla k výsledku přibrána, se podle potřeby vyslechne k správnosti a úplnosti zápisu, k způsobu, jímž byl výslech prováděn, jakož i k způsobu, jímž vyslychaná osoba vypovídala.

(3) Osobě mladší než 18 let lze klást otázky jen prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení.

2.2.3 Aktuálně vytvářené legislativní dokumenty v ČR v evropském kontextu

V roce 2009 Výbor OSN zkonstatoval, že kulturní hodnoty a tradice v ČR jsou důvodem, pro který se většinou daří naplňovat práva dětí týkající se zajištění života a životních podmínek pro jejich harmonický rozvoj. Nicméně ČR je také v mnoha oblastech dodržování práv dětí Výborem kritizována, zejména za nedostatečné zajištění práva dětí na ochranu před všemi formami násilí. (Speciální výslechové místnosti, 2016)

„V souvislosti s nutností koordinovaného a společného postupu státních institucí byla pro další období let 2008–2018 zpracována Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR.“ V úvodní části Strategie je psáno, že v současné době neexistují souhrnná data o násilí na dětech v ČR. Existují sběry dat v resortu různých ministerstev (Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví), České školní inspekce a Ústavu pro informace ve vzdělávání. Tato problematika by však měla být řešena systémově. Na úvodní část navazují vyjmenované dokumenty, jež se věnují prevenci násilí na dětech.¹³ Strategie upravuje teoretická východiska (prevence a definice vybraných forem násilí), priority, šest specifických cílů, kterých má být dosaženo a v poslední kapitole je zmíněna participace dětí ohledně rozhodování o věcech, které se jich bezprostředně týkají.¹⁴ (*Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018, 2016*)

¹³ Národní koncepce rodinné politiky, Koncepce péče o ohrožené děti a sociálně-právní ochrana dětí, rovnost žen a mužů, Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže, Národní plán boje proti komerčnímu zneužívání dětí.

¹⁴ V rámci průzkumu byly děti dotazovány na názory ohledně týrání dětí a zmiňovaných specifických cílů, kterých má být vzhledem ke Strategii dosaženo. Z průzkumu vyplynulo, že děti mají největší zájem o vzdělávání dospělých, (doufají tak, že jim dospělí více porozumí) a o zákaz tělesných trestů.

Česká republika v současnosti novelizuje ZOTČ. Novela ZOTČ by měla nabýt účinnosti v roce 2017. Mezi nejvýznamnější změny, které tato novela přináší, patří zlepšení informovanosti oběti o možnostech pomoci, které jí právní úprava nabízí, zpřesnění a rozšíření výčtu zvláště zranitelných obětí a v neposlední řadě zavedení principu, kdy v pochybnostech bude platit domněnka, že se jedná o zvláště zranitelnou oběť. Pozměňovací návrh se týká bezplatné právní pomoci zvláště zranitelným obětem. (Válková, 2016, str. 14)

3 Výslech dítěte

3.1 Úvod

Spurný (2003, str. 9-11) uvádí, že prvotní řešení způsobu vedení výslechu dítěte se začalo řešit až ve 20. století. Na počátku 20. století se společnost domnívala, že děti nejsou způsobilé podat v rámci výslechu pravdivý a úplný obraz skutečného děje z důvodu, že děti mají tendenci k vyjadřování fantazijních představ. V průběhu 20. století se však potvrdilo, že dítě je schopno podat věrohodnou výpověď stejně jako dospělý člověk. Děti si pamatují dokonce více detailů než dospělí. Děti jsou však více ovlivnitelné než dospělí a snaží se automaticky vyhovět požadavkům toho, kdo vede výslech. Je to navyklý způsob chování, který se naučily doma u svých rodičů.

Podpůrnou vědní disciplínou, která doplňuje kriminalistiku psychologickými doporučeními, u výslechu pomáhá zejména poznatky o tom, jak poznat, vysvětlit a ovlivnit prožívání a chování účastníků výslechové interakce se nazývá **forenzní psychologie**. Forenzní psychologie se začala formovat ve 2. pol. 20. století. Každý konkrétní výslech, jeho průběh a výsledek, je z pohledu psychologie ovlivněn řadou faktorů, jako je např. osobnost vyslychajícího a vyslychaného (jejich inteligence, temperament atd.), aktuální psychický stav, společenské postavení či role, kterou má (zda se jedná o svědka, podezřelého či poškozeného), cíle účastníků, zvolená taktika atd. Psychologické poznatky, metody a postupy pomáhají vyslychajícímu porozumět prožívání a chování vyslychaného, i ostatních účastníků výslechu a na to reagovat při vedení výslechu tak, aby bylo dosaženo výpovědi. (Čírtková, 2004, str. 284)

V rámci forenzní psychologie vznikl vědní obor, který se nazývá **viktimologie**. Zaměřuje se na popis a výklad vztahu mezi pachatelem a obětí před a v průběhu trestného činu. Zabývá se jak primární viktimizací, což představuje škodu a újmu oběti, tak i sekundární viktimizací, což představuje traumatizování oběti i v průběhu trestního řízení. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 10-12)

3.2 Výslech dítěte

„Výslech je jednou z nejstarších kriminalistických metod a současně je i trestním profesním vyšetřovacím úkonem, jestliže je použit orgány činnými v trestním řízení.“ (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 180)

Dle trestního práva se dítětem rozumí nezletilý do 15 let a mladistvý od 15 do 18 let. Pokud se jedná o svědka či poškozeného, dle zákona se vždy rozumí výrazem dítě osoba mladší 18 let. ‚dítě‘. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 195-200)

Role a přístup k dětem a nezletilým v procesu celého trestního řízení jsou definovány TrŘ a ZOTČ. (Bechyňová, 2012, str. 43) Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, dle TrŘ by dítě mělo být ještě před začátkem samotného výslechu poučeno tak, aby poučení porozumělo. Zejména je nutné ho poučit, že má právo nevypovídat a o následcích křivé výpovědi viz § 100 - 102 TrŘ. Pokud se jedná o oběť, je nutné ho poučit i podle ZOTČ že má právo, aby ho doprovodil důvěrník. Vyslýchající by se měl přesvědčit, že dítě opravdu poučení porozumělo a ví, jaká má práva. Např. může požádat dítě, aby zkusilo poučení říci svými slovy a ujistit ho, že se může kdykoliv v průběhu výslechu zeptat, pokud by něčemu nerozumělo. Mladší děti mají sklon vyslýchajícímu spíše vyhovět, než by vyslýchajícímu řekly, že nerozumí otázce nebo odpověď neznají. Podobně vhodné je dítě poučit, že v průběhu výslechu může říct „nevím“ nebo „nevzpomínám si“.

„Výslech i přes existenci značného množství poznatků, které byly doposud shromážděny, představuje pro psychologii nesmírně složitý problém. I na současné úrovni poznání přetrvávají obtíže při získávání psychologických poznatků plynoucí z přirozených omezení při zkoumání autentických výslechových situací. Rovněž zobecnování dostupných poznatků je komplikované, především kvůli velkému množství intervenujících proměnných, které se v každé výslechové situaci objevují v jedinečných kombinacích. Výstupy psychologického zkoumání mají proto povahu širokých, obecných doporučení. Obvykle 'pouze' upozorňují na významné okolnosti výslechu, které podporují, či naopak brzdí komunikaci mezi vyslýchajícím a vyslýchaným.“ (Spurný, 2003, str. 12)

Z pohledu trestního práva je výslech procesní formou (tzv. důkazním prostředkem) k získávání výpovědi od vyslýchaného jako nositele důkazu. (Spurný, 2003, str. 14-15)

Cílem výslechu je získat věrohodnou výpověď, která bude celkově vytvářet důkaz o tom, co se opravdu stalo mezi vyslýchaným a pachatelem trestného činu. (Spurný, 2003, str. 13)

Čírtková (2014, str. 131) upozorňuje, že nízký věk oběti si vyžaduje zvlášť speciální metody a postupy při vyšetřování trestného činu. Děti netuší, jak reagovat na traumatickou událost, jak čelit stresu a jak ho zvládat, což je naprosto adekvátní vzhledem k jejich věku. Děti jsou omezeny v řečových kompetencích, neumí dostatečně vyjádřit traumatickou událost, která se jim stala. U mladistvých mohou být tyto kompetence více rozvinuté. Pokud k trestnému činu došlo v době utváření jejich identity, tak mohou mít ve značné míře narušené vnímání vzhledem k prožitku traumatizující události (ztrácí pevnou půdu pod nohama, ztrácí kontrolu nad situací, netuší, co se kolem nich vlastně děje, k čemu ve skutečnosti došlo, a zažívají emoční strach). (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 70)

3.3 Průběh výslechu dítěte

Níže je průběh výslechu rozdělen do podkapitol Příprava výslechu, Stadia průběhu výslechu, Dokumentace, Protokol.

3.3.1 Příprava výslechu

Příprava výslechu (Němec, 2003, str. 31) se dělí na dvě části:

- Příprava věcná či obsahová – důkladné prostudování dostupných materiálů k vyšetřované věci i k osobě vyslýchaného, jako zdroje se používají soudní spisy, policejní evidence a lékařské či znalecké posudky, rovněž i volba taktických záměrů pro výslech (zpracování plánu výslechu).
- Příprava organizační a materiální – volba výslechového prostředí, příprava technických prostředků, organizační zajištění výslechu.

3.3.2 Stadia průběhu výslechu

- a) **Úvodní stadium:** V úvodní fázi je tedy z taktického hlediska důležité především zformování prvního kontaktu, posílení zájmu vyslychaného, zjištění skutečností z osobního života (např. zda navštěvuje mateřskou školu, ZŠ apod.) a pomáhající k vytvoření vzájemného vztahu důvěry mezi vyslychaným a vyslychajícím.
- b) **Monolog:** Vyslychaný popisuje vše, co ví o předmětné věci bez přerušování. Trpělivé naslouchání vyslychajícího může vyslychaného nevědomě přimět poukázat na související okolnosti, které dosud nebyly předmětem zájmu vyslychajícího. Případně vyslychající vyslychaného vyzve, aby tuto konkrétní okolnost více rozvedl a analyzuje jeho projevy.
- c) **Dialog:** Vyslychající klade otázky a vyslychaný na ně odpovídá, doplňuje, upřesňuje a konkretizuje na základě svých schopností a dovedností a v souladu s TrŘ. Vhodné je v tomto stadiu využít otevřené otázky, tj. otázky, na které může vyslychaný volně odpovídat, a v některých případech i využít uzavřené otázky, tj. otázky, na které vyslychaný odpovídá z možností ANO/NE. Stejně tak se používají i alternativní, kontrolní či testovací otázky. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 180-185)

3.3.3 Dokumentace

TrŘ upravuje základní zásady průběhu výslechu a formy dokumentace. Video-dokumentace výslechu se ukazuje jako velmi přínosná zvláště v případech výslechu nezletilých a dětí poškozených při sexuálních deliktech z důvodu, že se tak předchází retraumatizaci, tedy znovuprožití traumatické události či jejího dopadu. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 269)

3.3.4 Protokol

Jedná se o základní obligatorní formu dokumentace výslechu. Podle ustanovení § 55 odst. 1 TrŘ protokol stručně a výstižně zachycuje průběh a výsledek výslechu. (Němec, 2003, str. 38)

Profesionál, který má za úkol vypovídajícího vyslechnout, musí obsah výpovědi zaprotokolovat. Pomůckou k této dokumentaci je i forma zvukového záznamu či

videozáznamu. Vypovídající osoba o tomto způsobu musí být informována a pracovník by měl vzít na vědomí okolnosti s tím související (stres, trému, stydlivost). (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 179-180)

3.4 Způsob provádění výslechu

V případě, že došlo k trestnému činu a je nezbytné provést výslech dítěte, je nutností zajistit co nejvíce profesionální průběh výslechu. Je důležité, aby výslech dítěte probíhal při co nejmenším počtu setkání. Doporučuje se, aby výslech dítěte proběhl jednou, jelikož v praxi pak může docházet k tomu, že při prvním výslechu dítě vše vyšetřovateli řekne, případně ukáže pomocí anatomických panenek (vysvětlení potřebnosti demonstrativních anatomických panenek se věnuji v další podkapitole), nebo dokonce namaluje traumatickou událost na papír a při potřebném druhém výslechu však může dojít k tomu, že dítě vše popře, prohlásí, že si na traumatické události nevzpomíná, nebo mlčí. Důvodem může být strach z následků, že ublíží svou výpovědí blízké osobě, zastrašení ze strany rodiče, kdy je dítě navedeno v neprospěch nevinného rodiče nebo vytěsnění traumatické vzpomínky. V případě, že se dobře navázal první kontakt s dítětem (a vytvořil se vztah důvěry) a je ukončena i fáze monologu (volného vyprávění dítěte), nastává fáze dialogu (spojený s přiměřeným očním kontaktem, otevřenými doplňujícími otázkami, aktivním nasloucháním apod.). V této fázi je vhodné, aby se vyšetřovatel dítěte ptal, zda rozumí otázce, aby mu dal příležitost k odpočinku, dát mu odlehčovací otázku. Vyšetřovatel musí počítat s tím, že dítě může brát výslech jako trest za to, co 'udělalo'. Někdy má dítě pocit, že pachatel bude potrestán proto, že ono vypovídalo, a nikoliv proto, čeho se pachatel dopustil. (Čírtková in: Šišková a Slámová, 2012, str. 34-35)

Pokud pracovník nemá osobní zkušenost s výslechem dítěte, nemá dostatek zkušeností s vedením výslechu dítěte, či nemá zkušenosti s postupy, jak s dětskou obětí jednat, může nevědomky způsobit psychické následky oběti ještě dlouho po činu, potažmo po jeho vyšetřování. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 163-166)

Čírtková (2014, str. 114) upozorňuje, že pověřený znalec musí umět posoudit, zda je výpověď oběti pravdivá, zda oběť vypovídá o tom, co skutečně zažila. Tyto informace mohou být zkreslené či nepravdivé na základě mnoha skutečností, obzvláště se jedná o vynechání či odchýlení paměti od skutečné vzpomínky, nebo

o vývojové či psychopatologické zvláštnosti oběti, vliv může mít i doba, která uplynula od trestného činu do výsledku. Oběť tak může mít velké potíže vysvětlit průběh konkrétních rozhovorů s pachatelem, na druhou stranu i po takové době si bude patrně bez potíží vybavovat časové a místní detaily. U věrohodných výpovědí je častější, že dochází k nestrukturovanému stylu líčení.

Výzkumy ukazují (Čírtková, 2013, str. 343-346), že zhruba ve 45 % případů pochází pachatel trestných činů vůči dítěti přímo z rodiny dítěte, v dalších 40 % se jedná o pachatele z okruhu rodiny a pouze ve 13 % případů se jedná o pachatele, který se objevuje mimo tento okruh a oběť ho nezná. Tento zjištěný fakt se projevuje zejména při výslechu dítěte, které bylo sexuálně zneužíváno nějakým členem své rodiny – dítě pak při výslechu častěji lže, mění svou výpověď.

3.4.1 Doporučený průběh výslechu dítěte

Při vedení výslechu dítěte je nezbytné zvýšit důraz na dodržování obecných zásad výslechu následovně: (Čírtková, 2013, str. 346-348)

1. Nejdříve vyslechnout dospělé zúčastněné osoby (rodiče, učitele...), což umožní vyšetřovateli zjistit informace o tom, co se stalo. Dítě se tak domnívá, že vyšetřovatel ví vše o dané události předem a vypovídá mnohem více ochotněji.
2. Ptát se dítěte od prvního případu ataky, a ne až od posledního – když se dítě může svěřit s tím, co se stalo na začátku a vyšetřovatel ho vyslechne bez svých komentářů, dítě mu spíše svěří, co se dělo dalšího. S tím souvisí i skutečnost, že pachatel graduje formy týrání či zneužívání dítěte. Pro tuto okolnost je vhodnější rozdělit výslech do několika sezení.
3. Vyslýchající by neměl být vzhledem nijak podobný pachateli. Ačkoliv je vhodnější, aby byl vyšetřovatel opačného pohlaví než pachatel, není to pro průběh vyšetřování rozhodující.
4. Je zcela nevhodné přerušovat volné vyprávění dítěte. Doplňující, upřesňující a vysvětlující otázky by měl vyšetřovatel použít až v okamžiku ukončení volného vyprávění dítěte.

Efektivním prostředkem, jak docílit, aby si dětská oběť vzpomněla na traumatickou událost a mohla ji vyšetřovateli říci, je proces znovuznání neboli rekognice. Tím je myšleno, že se dítěti předloží objekt či model, který mu umožní

rozpoznat podněty a odlišit je od neznámých podnětů, s ohledem na věk a rozumové schopnosti dítěte. Efektivní je poskytnout vyslychanému dítěti dostatečný časový prostor pro obnovení traumatických vzpomínek. (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 70)

Alternativním řešením, pokud se dítě zdráhá povědět svůj příběh, je nabídnout mu plyšové zvířátko, tužku, či pastelku, skrze něž může dítě vyjádřit vytěsněné vzpomínky. Prostřednictvím plyšového zvířátka či anatomické panenky ukázat, k čemu přesně došlo, čeho přesně bylo svědkem, a v případě pastelky namalovat to, co si dítě vybavilo. Doporučuje se i dát dítěti tabulku čokolády či jiný zdroj cukru, neboť silný stres vede k poklesu hladiny cukru v těle. Reakcí na stres je i zvýšená potřeba pohybu či naopak apatie až ustrnutí. Vyšetřovatel by tak měl usilovat o to, aby dítě bylo fyzicky přítomné tzv. „tady a teď“. (Čírtková in: Šišková a Slámová, 2012, str. 36)

3.4.2 Vedení výsledku dle věku dítěte

Autoři Konrád, Němec a Novotný (2008) označují nezletilé děti jako „nedospělce“ a v této části práce tento termín budu užívat. Nedospělci se dělí pro výslechovou praxi na čtyři kategorie – předškolní věk (3–6 let), mladší školní věk (6–11 let), starší školní věk (11–15 let) a mladiství (15–18 let).

Předškolní věk – V tomto věku si děti pomáhají vyloučením či zkrácením některých informací. Děti tohoto věku nedokážou postihnout příčinné souvislosti, vnímají z dané události spíše detaily než celek. Význam mnohých slov, objektů a jednání je pro ně cizí, neznámý. Včasnost provedení výsledku má svůj význam u dětí nízkého věku, které uchovávají v paměti poznatky o události pouze krátkou dobu. V tomto věku se doporučuje vést výslech okolo 15 minut. (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 61-63)

Mladší školní věk – V tomto věku se zvyšuje odolnost k zátěži, dítě se učí podřizovat jednání volní kontrole s nástupem do školy, dokáže už vnímat celkový obraz události a uchovat jej v paměti, všímá si i podrobností, které dospělému unikají. V tomto věku se doporučuje vést výslech okolo 20 minut. (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 63)

Starší školní věk – Dítě odlišuje podstatné od nepodstatného, začínají se projevovat mravní zásady a normy (při týrání - dítě pozná, že dochází k něčemu, co není správné). Dítě vnitřně hodnotí svá jednání, často si vytváří mravní ideál. V tomto věku se doporučuje vést výslech okolo 25 minut. (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 64)

Mladiství – U jedince se formují názory, dotváří se osobnost, projevuje se snaha o samostatnost a nezávislost. Často přechází na základě pochybností od jednoho přesvědčení k druhému. V tomto věku se doporučuje vést výslech maximálně 1 hodinu, případně udělat přestávku a pak pokračovat. (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 64)

3.5 Role vyšetřovatele

Osobami, které provádí výslech dítěte, může být celá řada profesionálů – od vyšetřovatelů policie přes psychologa ve státní či nestátní instituci (jak je možné v zahraničí), po jiné vyškolené odborníky, avšak v České republice výslech dítěte v rámci trestního řízení mohou provádět pouze vyšetřovatelé.

Každý, kdo chce provádět výslech musí být vždy pečlivě vybírán a musí být od prvpočátku působení seznámen s nutností permanentního vzdělávání v oboru. (Němec, 2003, str. 4)

Pro efektivní průběh vyšetřování a průběh výslechu je vhodná spolupráce vyšetřovatele, psychologa (policejní, konzultující, dětský) a ostatních členů pracovního týmu. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 228)

Psychická náročnost a odpovědnost mohou být specifické pro charakteristiku vyšetřovatele. Dopady této práce se mohou projevit i v jejich osobních životech, zejména v jejich partnerských životech, rodičovských rolích, neschopnosti oddělit pracovní a soukromý život, i v možných komplikacích se zdravotním stavem – vlivem stresových zátěží. Nebezpečí spočívá v neznalosti vlastních psychických slabin, přeceňování se, apod.

V začátcích vykonávání této profese by měli noví vyšetřovatelé hlavně sbírat zkušenosti a spolupracovat s kolegy a spolupracovníky z dalších odvětví, docházet na supervize a posilovat pozitivní vztah k dětem. (Boukalová in: Gillernová a Boukalová, 2007, str. 8-10)

„Vyslychající iniciuje výslechovou interakci, navazuje kontakt, provádí poučení, přijímá, hodnotí, poskytuje informace, klade otázky, odstraňuje rozpory ve výpovědi, stimuluje vyslychaného k výpovědi, dokumentuje výpověď, rozhoduje o dalším postupu.“ (Spurný, 2003, str. 29)

Vybrané profesní charakteristiky vyšetřovatele

Vyšetřovatel musí znát příslušné právní předpisy, kriminologii, sociologii, biologii, vývojovou psychologii a kriminalistiku z důvodu vyšetřování trestné činnosti. Autorky Boukalová a Gillernová (Boukalová in: Gillernová a Boukalová, 2007, str. 4-6), provedly výzkum týkající se vyšetřovatelů za pomoci techniky polostrukturovaného rozhovoru. Ve své knize referují na základě realizovaného výzkumu, že mnozí vyšetřovatelé uvedli, že před zahájením činnosti vyšetřovatele dětských klientů již absolvovali celou profesní policejní dráhu, což se jim jeví jako velmi užitečné při praxi vedení výslechu - zejména orientaci v oboru, předešlé vlastní zkušenosti, zkušenosti kolegů, dobře osvědčené postupy práce atd. Mnozí vyšetřovatelé, kteří nastoupili do práce hned po ukončení vzdělání, ocenili zejména vědomosti, které získali v rámci výuky pedagogiky a v rámci pedagogických praxí (např. si osvojili dovednost komunikovat s dětmi na vhodné úrovni).

Vyšetřovatel by měl mít empaticky chápající přístup k oběti a jejím projevům., Zvláště v úvodní části výslechu je vhodné komunikovat o potřebách oběti, umožnit jí ventilovat své pocity a až po zklidnění atmosféry v místnosti směřovat rozhovor k získání informací pro objasnění skutku. Z projevu policisty by měl být zřetelný opravdový zájem o oběť (používat při výslechu vhodnou formu verbální komunikace, a především využít vhodné formy neverbální komunikace – mimiky, gesta). (Matoušková a Spurný, 2005, str. 23)

Vyšetřovatel, který má dobré profesní znalosti a dovednosti, svým postupem zkvalitňuje a zefektivňuje průběh vyšetřování. Podle Gillernové a Boukalové (2006, str. 212-227) by vyšetřovatel měl mít senzomotorické dovednosti, sociální a komunikační dovednosti, analytické schopnosti, schopnosti samostatného rozhodování, umění improvizovat, důslednost, pečlivost, velkou míru psychické odolnosti, sebeovládání, sebedůvěry a trpělivosti. Vyšetřovatel by neměl vkládat do vyšetřovaného případu osobní život a zkušenosti z osobního života.

Při výslechu dětí je vhodné opatrně postupovat v případě „ticha“, vzhledem k jejich sugestibilitě a zranitelnosti. Tím je myšleno, aby vyšetřovatel nenarušoval každé mlčení dítěte dalšími otázkami a doptáváním se, ale ani aby nenechal pro mlčení příliš dlouhý čas, který by narušil průběh výslechu.

Policistům, kteří pracují u výslechu dětí, nestačí standardní znalosti popsané výše. „*Musí dobře zvládat metodiku výslechu dítěte ve Speciální výslechové místnosti.*“ (Projekt Speciálních výslechových místností pro dětské oběti, 2016)

Na základě excerpované literatury uvádím doporučený průběh vedení výslechu, který se využívá pro práci s dětskou obětí trestné činnosti. Nezbytné je odlišení výslechové strategie různých typů problémů. Jinak se postupuje např. při výslechu zneužívaného dítěte, jinak v případě dětského svědka trestné činnosti dospělých, jinak při objasňování jinak trestné činnosti dítěte, jinak v případě vyšetřování únosu apod.

3.6 Specifika vedení výslechu dítěte

Psychickou zátěž při provádění výslechu dítěte velmi ovlivňují konkrétní podmínky (časové – délka výslechu, opakovaně prováděný výslech, prostředí, ve kterém dochází k výslechu – neutěšené výslechové prostředí, nedostatečné materiální vybavení místnosti), neochota oběti vypovídat vedoucí až k pocitu bezmoci u vyslýchajícího, psychická nevyrovnanost vyslýchajícího, zasahování ostatních osob, stresující podmínky, za kterých výslech probíhá. (Spurný, 2003, str. 38-44)

Bechyňová uvádí (2012, str. 43-44) že průběh výslechu je ovlivněn zejména věkem a zralostí dítěte, technikou, kterou využívá vyslýchající a také vývojovou či psychopatologickou zvláštností u dítěte), jako např. pervazivní vývojovou poruchou (tj. porucha autistického spektra, zde je velké riziko abnormality v komunikaci a ve vyjadřování, nesoustředěnost či krátký rozsah pozornosti dítěte), či ADHD – zahrnující problémy s pozorností, impulzivitou, rušením, zapomnětlivostí, tendence odpovědět ještě před dokončením otázky.

Děti, velmi mladé oběti či oběti s mentálním handicapem, které se staly obětí sexuálních útoků, budou mít velké potíže s včasným oznámením trestného činu i s vyjadřováním v hlavním líčení při výslechu. (Čírtková, 2014, str. 131)

3.7 Osoby účastné u výslechu dítěte

Přítomnost některých osob je dána obligatorně ze zákona – pracovník OSPOD. Psycholog, který má za úkol zpracovat znalecký posudek. Mezi další účastníky výslechového procesu patří obhájce, znalec, tlumočník, v případě výslechu dětí rodiče, případně speciální pedagog. (Spurný, 2003, str. 29)

Přítomnost rodiče u výslechu se musí velmi individuálně posoudit, neboť jejich přítomnost může mít nepříznivý vliv na dítě. (např. – dítě má k danému rodiči cennější vztah než k vyšetřované události, a rodič má na vyšetřovanou věc vlastní názor, dítě se snaží rodiči vyhovět a modifikuje svou výpověď podle něho). (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 63)

Pokud se k výslechu zvažuje přibrání rodičů dítěte, je podstatné zjistit, ke kterému z rodičů má dítě větší důvěru a před kterým se dítě nebojí hovořit. (Němec, 2003, str. 21)

3.8 Následky trestného činu na oběť

Každý trestný čin přináší následky, některé mohou být vážnější, jiné méně vážné. Závisí to na druhu trestné činnosti, na pachateli (přítomná brutalita u trestního činu, příbuzenské vztahy s obětí, vydírání oběti), i dle momentální situace oběti (věk, doba trvání týrání, prostředí, okolnosti vnější i vnitřní...). Psycholog, který vede výslech dítěte, by měl umět dokázat vyjádřit, zda se výpověď vyslychané osoby opírá o vzpomínky na reálnou situaci, kterou je dítě schopno popsat, či jí popsat nedovede, např. vlivem traumatu. V takovém případě je pak vhodné postupovat tak, že výslech bude muset být nahrazen jinou alternativou. (Čírtková, 2014, str. 121-123)

Trauma: Traumatická vzpomínka, která se během výpovědi oběti neustále vynořuje, způsobuje celou řadu potíží ve fungování paměti. Prožitek se znovu objevuje pomocí tzv. flashbacků, záblesků vzpomínek, které trauma umocňují, či naopak dojde k tzv. disociaci neboli vytěsnění, či potlačení. Taková vzpomínka může být zpřístupněna vhodným postupem při vedení výslechu. Na druhou stranu disociace spočívá v tom, že je narušen pohled na sebe sama, na vnímání své osoby. Děje se to hlavně u obětí v rámci jejich obranného mechanismu. (Čírtková, 2014, str. 118-119)

Gurris (Gurris 2005 in: Čírtková, 2012, str. 32) považuje za typické projevy traumatizace v dětství zejména: projevy agrese, úzkostné či depresivní chování, vzpomínky na trauma v podobě vizuálních halucinací, poruchy usínání, poruchy spánku, noční děsy, strach ze tmy, strach usínat o samotě, pocit viny, studu, změny školních výsledků, poruchy koncentrace, poruchy paměti, sebepoškozující jednání, ztráta dětského optimismu, vymizení již osvojených dovedností, sekundární enuréza, traumatická vazba na zneužívatele (závislé chování, strach z odloučení, idealizace).

Traumatizující událost vyvolává strach, zděšení a pocit bezmoci. V rámci prožitého traumatu dochází ke dvěma diagnózám s tímto tématem souvisejícím, tou první je posttraumatická stresová porucha a tou druhou hraniční porucha osobnosti, která se spíše vyvine v pozdějším věku jako následek neřešených předešlých traumat. (Čírtková in: Šišková a Slámová, 2012, str. 29)

Děti trpí jak akutní fyzickou újmou, tak i dlouhodobými fyzickými a psychickými následky, mezi které patří mimo jiné deprese. Velmi podstatným faktem je to, že pokud dítě zažije osobní viktimizaci, mnohdy se v budoucnosti samo stane pachatelem trestného činu zneužívání nebo jiného násilí. Také je ale pravděpodobné, že se pachatel stane obětí po celý svůj život, že tedy v dětství byl obětí trestného činu a v průběhu života si hledá násilné partnery a bude obětí téměř neustále. (Gillernová a Boukalová, 2006, str. 153)

Čírtková (2013) odkazuje na amerického autora koncepcí o tzv. *akomodačním syndromu* R. Summita. Summit vysvětluje pojem akomodační syndrom jako stav, kdy se dítě vyrovnává s prožitým traumatem. Mezi hlavní znaky tohoto syndromu autor řadí utajování informací, bezbrannost – pasivitu či předstíraný spánek, bezvýchodnost – vytěsňování detailů z paměti, opožděné oznámení, odvolání obvinění – hlavně ze strachu rozpadu rodiny, že se 'za trest' dostane do dětského domova apod.

3.9 Sekundární a terciární viktimizace

Primární viktimizace je primární ránou, kterou způsobil přímo pachatel oběti. Patří sem tělesná zranění, poškození zdraví různého rozsahu, škoda na majetku a náklady na léčení a opravu zničených věcí. Patří sem i emocionální zranění, ztráta pocitu bezpečí a narušení vlastní intimity. (Čírtková, 2014, str. 61)

Sekundární viktimizace vzniká v reakci na událost, která se stala. Jedná se o důsledek činu, který oběti způsobil někdo necitlivým přístupem, např. při projednávání věci před soudem nebo při medializaci případu. Tyto následky nevhodných jednání či reakcí mohou způsobit další škody. Mezi typickými a častými zdroji sekundární viktimizace patří instituce kontroly, jako je policie, justice, média a sociální okolí oběti. Kromě toho se může jednat o znalce, úředníky v institucích, se kterými oběť spolupracuje. Způsob posuzování role oběti může závažně ovlivňovat další etapy života, kterou oběť bude vést po ukončení vyšetřování trestného činu. (Čírtková, 2014, str. 61)

Terciární viktimizace znamená dlouhodobé poškození oběti. Oběť se ani po delším čase není schopna vrátit zpět do běžného života a není schopna se vyrovnat s následky trestného činu. (Čírtková, 2014, str. 61)

§ 2 odst. 5 ZOTČ upravuje pojem sekundární viktimizace následovně:

Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.

4 Speciální výslechové místnosti

(dále jen „SVM“)

4.1 Úvod

„SVM je vhodně uspořádané a technicky vybavené pracoviště vyslychajícího zajišťující maximální autenticitu celého výslechu a jeho přesnou dokumentaci za současného prohloubení záruk zákonnosti.“ (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 32)

SVM se v zahraničí využívají zcela běžně. Policejní psychologové v zahraničí apelují na vyšetřovací úřady se snahou o vyšší počet využívání těchto místností na vedení výslechu dětí. (Čírtková, 2013, str. 344-345)

Vhodným příkladem při současné praxi vedení výslechu dětí je zavádění výslechů ve SVM mimo policejní součást, v prostředí, které působí jako domácí prostředí.

4.2 Popis SVM pro výslech dětí

SVM, která je vhodná pro výslech dětí, by měla mít dostatek obrázků, knih, hraček a celkově by měla navozovat pocit klidného a bezpečného prostředí. (Pedagogicko-psychologická poradna Bruntál, 2001 – 2015) Může být vybavena dětským nábytkem, světlými barvami. Atmosféra v místnosti vytvořená by měla připomínat dětské zařízení typu mateřská školka, družina základní škola apod. (Němec, 2003, str. 21)

Ke speciálnímu vybavení této místnosti patří: jednocestné zrcadlo, kamera, počítač (či v místnosti za jednocestným zrcadlem), hračky (především anatomické panenky) atd. (Boukalová in: Gillernová a Boukalová, 2007, str. 11)

Technická místnost musí navazovat bezprostředně na výslechovou místnost a je osazena záznamovým zařízením k záznamu zvuku a videorekordéry k záznamu zvuku i obrazu. (Konrád, Němec a Novotný, 2008, str. 33)

Specifickými pomůckami, které se používají zejména u výslechu zneužívaných dětí, jsou panenky, loutky představující muže a ženu a také chlapce a dívku a nazývají se „Jája a Pája.“ Tyto demonstrační pomůcky zavádí do praxe závazný pokyn policejního prezidenta č. 11 ze dne 12. 7. 1995, pomáhající objasňování

mravnostní trestné činnosti spáchané na dětech, mentálně postižených osobách a jiných osobách se ztíženou nebo znemožněnou verbální komunikací. (Pedagogicko-psychologická poradna Bruntál, 2001–2015) Pomocí těchto panenek mnoho dětí dokáže lépe ukázat, k čemu mezi pachatelem a obětí došlo, než aby to vyjádřily slovně. Tento způsob výslechu bývá zdokumentován pomocí videokamery. Dítě by mělo vědět, že i když je přítomen maňásek, loutka, panenka, tedy coby technika užitečná při výslechu dítěte, nejedná se v dané chvíli o hru. (Bechyňová, 2012, str. 99) Cílem využití anatomických panenek je pomoci uklidnit dítě při výslechu, zmenšit napětí a nápor na dítě, pomoci dítěti se uvolnit, zbavit se stresu z výslechu a z neznámého prostředí a získat si důvěru vyšetřovatele. Mnohdy se dítě s panenkou ztotožní, pojmenuje ji a potom na ní ukáže, co se mu stalo, své negativní zážitky.

Např. V USA jsou anatomické panenky využívány i při sexuální výchově. Tyto panenky existují v několika vývojových stupních od miminka až po panenky představující věk důchodový. Zajímavostí je, že panenky existují v několika variacích dle barvy pleti – panenky bělošské, afroamerické a hispánské. (Faller, 2007, str. 124-126)

4.3 Význam SVM v policejní praxi

Tyto místnosti zkvalitňují výslechovou praxi a minimalizují traumata zvláště zranitelných obětí trestné činnosti v policejní praxi. SVM jsou velmi důležitým opatřením vedoucí ke zlepšení způsobu vedení výslechu.

Němec (2003, str. 48) považuje za důležité využívat SVM v policejní praxi z následujících důvodů:

- Prohlubuje záruky dodržování zákonnosti při provádění výslechu, neboť zcela věrně dokumentuje celý výslechový proces;
- Zajišťuje stabilní výslechové prostředí a nerušené klima výslechové místnosti;
- Zajišťuje naprostou bezpečnost vyslýchaného, popř. i dalších osob zúčastněných na výslechu ve vlastní výslechové místnosti (tlumočnick, obhájce) bez dalších rušivých jevů a vlivů;
- Dává možnost okamžité prověrky nově získaných informací ještě během výslechu;

- Umožňuje zvýšení operativnosti při řešení závažných trestných věcí okamžitou spoluprací vyslychajícího se členy týmu či s ostatními operativními pracovníky Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „SKPV“)
- Zrychluje pátrání, prověrku na alibi a prověrku kriminalistických verzí;
- Umožňuje přímou účast dalších oprávněných subjektů (státní zástupce, soudce, aj.) na výslechu, aniž by tito byli přítomni ve vlastní výslechové místnosti;
- Zajišťuje pořízení veřejného (tj. neskrytého) audiovizuálního a duplicitně i dalšího zvukového záznamu celého výslechu, kterých lze kdykoli využít v průběhu dalšího řízení;
- Snižuje nutnost opakování výslechu.

4.4 SVM v ČR

Se vznikem České republiky se pojí výslechové místnosti tzv. nového typu. První SVM nového typu byla navržena v roce 1991 a v roce 1993 byla otevřena na nově vzniklé Policejní akademii v Praze. (Němec, 2003, str. 45).

„První SVM na Krajských ředitelství Policie vznikly v roce 2004 (Ostrava, Praha) a od roku 2007 podporuje budování těchto místností odbor prevence kriminality na Ministerstvu vnitra. SVM se mohou využívat také pro práci s dalšími tzv. zvlášť znevýhodněnými oběťmi, a to jsou ženy po sexuálních útocích, oběti domácího násilí, senioři nebo handicapovaní.“ (Speciální výslechové místnosti, 2016)

Policisté – specialisté zařazení na těchto pracovištích musí být odborně způsobilí a musí projít speciální přípravou pro zacházení s dětmi. Od roku 2013 je realizován týdenní specializační kurz na téma „Výslech dětského svědka – oběti mravnostní trestné činnosti“. Toto vzdělávání je zaměřeno jak teoreticky, tak i prakticky na nácvik jednotlivých fází výslechu přímo v SVM (Speciální výslechové místnosti, 2016)

Vedení výslechu v takové místnosti usnadní policii kontakt s dítětem, chrání dítě před nepříjemnými zážitky způsobenými standardním prostředím policejního pracoviště a současně zajistí potřebnou dokumentaci výslechu. Místnosti jsou upraveny a vybaveny tak, aby přispívaly k uklidňující a nestresující atmosféře při výslechu. (Projekt Speciálních výslechových místností pro dětské oběti, 2016)

K 21. 7. 2016 bylo vytvořeno celkem 62 SVM ve všech krajích ČR:

Praha (2), Středočeský kraj (8), Jihočeský kraj (5), Plzeňský kraj (2), Liberecký kraj (4), Ústecký kraj (7), Královéhradecký kraj (6), Karlovarský kraj (2), Vysočina (5), Pardubický kraj (4), Jihomoravský kraj (6), Olomoucký kraj (4), Moravskoslezský kraj (5), Zlínský kraj (2)

SVM pro dětského svědka v budově Krajského ředitelství Policie hl. m. Prahy v Kongresové ulici funguje od roku 2004. Na základě programu „Zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky“ byla inovována – nové technické vybavení, nábytek a zajištění on-line sledování výslechu v monitorovací místnosti. V červnu 2016 z vnitroresortního programu prevence kriminality byla vybudována SVM v budově Policie ČR v Praze 1, Na Perštýně. (Speciální výslechové místnosti, 2016)

SVM se nacházejí na Krajských ředitelství policie i na Obvodních ředitelství policie, avšak veřejný seznam SVM na obvodních ředitelstvích není k dispozici.

„Výslech“ dítěte před zahájením trestního řízení může probíhat i v řadě organizací. Speciální místnost s jednocestným zrcadlem se nachází např. v budově Dětského krizového centra v Praze (dále jen „DKC“). Nejedná se však o výslechy dětí vyšetřovateli – policisty. S dítětem vede rozhovor psycholog (zaměstnanec DKC). Psycholog se tak může naplno a nerušeně věnovat práci s dítětem bez rušení okolních vlivů. Pokoj je vymalován světlými barvami, pro děti je připraveno několik hraček, ale i zde jsou k dispozici demonstrativní panenky, na kterých děti mohou ukázat, k čemu došlo, pokud se jim o tom nechce hovořit, nebo pokud nemohou. Ve druhé místnosti za jednocestným zrcadlem tzv. monitorovací místnosti se vždy nachází sociální pracovník (zaměstnanec DKC). V této monitorovací místnosti mohou být přítomny v některých případech i další osoby – třeba doprovod dítěte, sociální pracovnice OSPOD, pracovníci orgánů činných v trestním řízení. Rozhovor je po celou dobu monitorován pomocí videorekordéru a sociální pracovník vytváří zápis z výslechu. Nahrávka slouží především pro účely orgánů činných v trestním řízení při vyšetřování podezření ze spáchání trestného činu, aby se zamezilo zbytečnému opakování výslechu dítěte a tím i vzniku sekundární viktimizace.

4.5 Shrnutí teoretické části

V první kapitole teoretické části „Uvedení do problematiky“ je uvedena problematika násilí v rodinách a násilí páchané na dětech. Jsou zde uvedeny informace o výzkumných zjištěních v České republice a v dalších vybraných zemích v Evropě, dále v USA a Austrálii. Bohužel z první kapitoly vyplynulo, že v současné době vzrostl počet týraných dětí.

Ve druhé kapitole „Legislativa související s výslechem dětí“ jsou uvedeny základní legislativní dokumenty vnitrostátního i mezinárodního práva věnující se ochraně práv dětí a vedení výslechu dětí. Závěrem je zachycen současný stav novelizací národních/mezinárodních dokumentů.

Ve třetí kapitole „Výslech dítěte“ jsou zachycena specifika vedení výslechu dětí. Je zde uveden průběh výslechu (stádia výslechu), role vyšetřovatele a požadavky na jeho vzdělání a znalosti. V další podkapitole jsou uvedeny zásady pro jednání s dětskou obětí a doporučení, jak má výslech probíhat (s ohledem na věk dítěte, rozumové dovednosti či druh týrání). Rovněž jsou v této kapitole uvedeny osoby, které mohou být účastny výslechu dětí. Kapitulu doplňují popsání následky trestného činu na dítě, včetně vzniku traumatu. V samostatné podkapitole je stručně popsán pojem sekundární viktimizace.

Ve čtvrté kapitole „Speciální výslechové místnosti“ je vysvětlen vývoj a důvod vzniku SVM, včetně popisu a současného významu v policejní praxi. Je zde uveden současný počet těchto místností na Krajských ředitelstvích v ČR.

Děti vystavené násilí mají velmi oslabenou pozici a je potřeba tuto problematiku řešit více preventivně a zajistit tak větší ochranu práv dětí ze strany každého státu.

B: PRAKTICKÁ ČÁST

5 Úvod do praktické části

Při psaní diplomové práce bylo stěžejní seznámení se s řadou odborných článků, učebnic, související legislativou a dalších dokumentů, které se zabývají problematikou výslechu dítěte. Mnozí autoři se ve svých publikacích věnovali požadavkům na osobu vyslychajícího. Podnětem pro zpracování výzkumu byla tedy touha po zjištění, jak tyto skutečnosti jsou naplňovány v praxi.

Vypracování teoretické části směřovalo ke zjištění, zda v praxi dochází k výslechu dětí v ČR takovým odborným způsobem, jaký uvádí použitá literatura, jak vyšetřovatelé minimalizují sekundární viktimizaci u dítěte a jakým způsobem se vyrovnávají s traumaty dětí. Témata, které jsou obsaženy v teoretické části diplomové práce přispěly k vytvoření výzkumných otázek.

Praktická část diplomové práce se zaměřuje na shromáždění a analýzu poznatků o teoretických a praktických aspektech výslechové praxe pracovníků, kteří pracují s dětmi, jež byly vystaveny syndromu CAN.

Ve výzkumné části byl zpracován kvalitativní výzkum.

Respondenti byli uchováni v anonymitě. Respondenti byli uvedeni v diplomové práci v mužském rodě, stejně tak i konkrétní pracoviště, na kterém působí, s výjimkou těch, kteří souhlasili se zveřejněním konkrétního pracoviště či jména. Sběr dat probíhal v delším časovém horizontu, tj. několik týdnů a ve čtyřech případech sběr dat probíhal přímo v terénu – tedy na pracovištích respondentů, ve dvou případech byl sběr dat proveden bohužel elektronickou formou. Výpovědní vzorek byl šest respondentů, kteří byli vybráni vzhledem k jejich reprezentativnosti k výzkumným otázkám, poněvadž tuto profesi nevykonává příliš mnoho osob, které by bylo možné zkontaktovat. Popis výzkumného vzorku, tj. respondentů je uveden v podkapitole 5.5 Vzorek výzkumného šetření, včetně popisu jejich profese.

Výzkumná část diplomové práce uvádí, jakými technikami vyšetřovatelé minimalizují sekundární viktimizaci u dětí. Výzkumná část je doplněna o případy popsané v tisku, které tuto problematiku ilustrují.

Kazuistiky, které byly zmíněny během realizovaných rozhovorů se nemohly použít z důvodu, že stále probíhá trestní stíhání pachatele či se případ znovu otevřel a tyto údaje se nesmí zveřejnit.

5.1 Cíl výzkumného šetření

Shromáždění a analýza poznatků o teoretických a praktických aspektech výslechové praxe vyšetřovatelů dětí týraných a zneužívaných byli ve výzkumné části zjišťovány pomocí cílů výzkumného šetření:

- zjištění, zda jsou tvrzení vyšetřovatelů v souladu s metodickými pokyny a související legislativou
- zjištění praktických zkušeností vyšetřovatelů
- péče o duševní hygienu vyšetřovatele
- předcházení syndromu vyhoření
- zabránění přenášení náročných témat do osobních životů vyšetřovatelů

5.2 Výzkumné otázky

1. Jaké teoretické znalosti a praktické dovednosti jsou nezbytné pro výkon práce vyšetřovatele, který se specializuje na vedení výslechu dětí týraných a zneužívaných?
2. Jakými postupy je zkvalitňována činnost vyšetřovatelů při odstraňování nebezpečí vytváření sekundární viktimizace dítěte?
3. Čím mohou vyšetřovatelé zabránit přenášení psychicky náročných témat do svých osobních životů a možnému vzniku syndromu vyhoření?

5.3 Technika sběru dat

Metoda kvalitativního výzkumu, která byla použita: polostrukturovaný rozhovor.

Rozhovor

Vzhledem ke specifičnosti tématu výslechu dětí se syndromem CAN bylo nejvhodnější formou sběru dat využití polostrukturovaného rozhovoru. Tato metoda umožnila získání informací v různém pořadí, tj. respondenti odpovídali volně, případně mohli vrátit k již řečeným tématům a doplnili své odpovědi o nové poznatky. Dle Hendla (2005) metoda rozhovoru umožňuje zachovat

primární zaměření rozhovoru, ale současně dovoluje respondentovi uplatnit vlastní zkušenosti a perspektivy.

Na úvod osobního setkání vždy proběhlo krátké představení pracovníka (náplň jeho pracovní činnosti, dosavadní výsledková praxe a zkušenosti). Otázky k rozhovoru byly:

1. Je pro Vaši práci nutné sledovat statistiky násilí páchané na dětech v celosvětovém kontextu ve srovnání s Českou republikou?
2. Jaký je význam SVM v policejní praxi (proč se provádí výslech dětí právě v této speciální místnosti)?
3. Jaká považujete specifika ve vedení výslechu dítěte? Jaké dokumenty vnitrostátního práva a vzniklé metodiky určují způsob vedení výslechu dítěte? Jaké další osoby mohou být účastné u výslechu dítěte?
4. Co obnáší role vyšetřovatele při výslechu dítěte? Jaké má vyšetřovatel požadované vzdělání, výcvik, předpoklady pro výkon?
5. Které techniky zvyšují ochotu dítěte komunikovat při výslechu?
6. Jak lze odstraňovat nebezpečí sekundární viktimizace při vedení výslechu?
7. Které situace považujete za komunikačně náročné ve výslechové praxi vedení výslechu dítěte?
8. Co obnáší duševní hygiena vyšetřovatele? Jak ošetřit jeho prožívání, chování, důsledky prožitých náročných situací, vyrovnání se s těžkými osudy dětí? Máte možnost supervize, jakožto prevenci syndromu vyhoření na svém pracovišti?

Na závěr byli respondenti dotazováni na příklady dobré praxe a zkušenosti ze zahraničí zejména v rámci uskutečněných konferencí v policejní praxi s mezinárodní účastí. Mimo to byla doplňující otázka směřována k vizi do budoucna v ČR týkající se výslechu dětských obětí (zda vyšetřovatelé vědí o vybudování nových speciálních výslechových místností, novelizací zákona apod.).

Výhodou osobního kontaktu při rozhovorech byla přímá interakce s dotazovanými i s prostředím. Jejich opravdová ochota pomoci vytvořit tuto diplomovou práci a předání jejich pracovních zkušeností umožnily vidět jeho metodickou a praktickou koncepci.

Nevýhodou osobního kontaktu byla následná časová náročnost především při transkripci.

Respondenti s nahráváním rozhovoru pro účely diplomové práce souhlasili. Omezení bylo dáno tím, že různým respondentům byly kladeny stejně formulované otázky, avšak v jejich odpovědích byly zřetelné i individuální rozdíly a okolnosti, za kterých odpovídali na otázky.

Pracoviště respondentů vždy působilo profesionálně, neboť při vstupu již příchozí návštěvy byly kontrolovány. Během rozhovoru s metodickým pracovníkem nahrávání často přerušily jeho pracovní telefonáty, během kterých mu vyšetřovatelé kladli dotazy přímo z terénu. Během rozhovorů s vyšetřovateli bylo nahrávání pokaždé přerušeno, a to hned několikrát (i telefonickými dotazy, i osobními návštěvami kolegů či nadřízených). Realizování rozhovorů to nijak nenarušilo, naopak bylo vidět, že respondenti jsou ve svých profesích žádaní a neustále tzv. „na příjmu“.

5.4 Informace o zpracování dat

Sekundární analýza dat

V rámci kapitoly č. 6 popisují případy, které byly v uplynulých letech popsány v tisku. Jedná se tedy o sekundární analýzu dokumentů.

Doslovná transkripce

Mluvený projev z interview byl nahráván na diktafon a poté byl přepisován do písemné podoby. Jednalo se o časově náročnou proceduru. Dva respondenti poslali své odpovědi elektronicky z důvodu komplikace mého zdravotního stavu.

Otevřené kódování

Při přepisu rozhovorů bylo možné analyzovat, které ze získaných dat pro práci není relevantní, a které ze získaných dat by bylo vhodné zachovat úplně.

Avšak mnohdy docházelo ke konstatování informací, které se nachází v teoretické části této práce a prakticky jen informace potvrzují.

V této fázi bylo nezbytné se zaměřit na seznam témat, ke kterým se vyjadřovali všichni respondenti. Technikou otevřeného kódování byly sestaveny čtyři kategorie, které byly z výzkumu nejvíce stěžejní:

- Metodické ukotvení problematiky s jeho praktickým přínosem ve vedení výslechu dětí
- Způsoby zvládnání stresu vyšetřovatele
- Možné obtíže plynoucí z neopakování výslechu dítěte
- Specifika výslechu dětí

5.5 Vzorek výzkumného šetření

Vzorek výzkumného šetření tvořilo šest pracovníků. Z důvodu, že se této problematice příliš mnoho vyšetřovatelů nevěnuje (je nedostatek odborníků) a z důvodu, že dotázaní i přes počáteční souhlas nakonec odmítli rozhovor zrealizovat, či neodpověděli vůbec i přes mnohá kontaktování, nebylo možné výpovědní hodnotu navýšit.

Na prvního pracovníka metodika – tj. pracovník Útvaru speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV), byl získán kontakt skrze osobní kontakty. Od respondenta č. 1, se dále postupovalo pomocí metody sněhové koule, kdy respondent zvolil několik kolegů z Krajského ředitelství, kteří přímo vedou výslech dětí a byly předány kontakty na tyto osoby.

Skrze tyto vyšetřovatele z konkrétního Krajského ředitelství (tj. respondenti č. 2 a č. 3) byly získány kontakty na vyšetřovatele Obvodních ředitelství. Následně tedy bylo možné zpracovat další čtyři rozhovory. Na pracovníka č. 6. byl získán kontakt skrze pracovní kontakty. Někteří pracovníci, kteří účast nad rozhovorem přislíbili, nakonec rozhovor neposkytli, a to i přes mnohá kontaktování. Celkem bylo realizováno šest rozhovorů.

Níže uvedená tabulka č. 1 shrnuje informace o respondentech.

Respondent	Profese	Pracoviště	Praxe	Náplň činnosti	Poznámka
<u>Č. 1</u>	Metodik Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „SKPV“) -	odbor obecné kriminality policejního prezidia	18 let zkušeností	tvorba metodik určené policistům po linii mládeže, tr. činnost páchané na dětech a dětmi v celé ČR	V rámci své profese poskytuje rady a praktické postupy policistům-vyšetřovatelům. Působil jako vyšetřovatel téměř 18 let.
<u>Č. 2</u>	vyšetřovatel na úseku tr. činnosti páchané na mládeži a páchané mládeží	Krajské ředitelství policie	18 let zkušeností jako vyšetřovatel	vyšetřuje násilnou a sexuální činnost páchanou na dětech a násilnou nebo sexuální činnost páchanou dětmi.	Konkrétně řeší vraždy, ublížení na zdraví s následkem smrti, loupeže s těžkou újmou na zdraví, znásilnění, sexuální nátlaky, trestné činnosti prostřednictvím internetu, vydírání
<u>Č. 3</u>	vyšetřovatel	Krajské ředitelství policie.	6 let zkušeností	vyšetřovatel odhalování tr. činů	Práce na mládeži.
<u>Č. 4</u>	vyšetřovatel na 3. oddělení odboru obecné SKPV	Krajském ředitelství policie hl. města Prahy	16 let zkušeností jako vyšetřovatel	odhalování a vyšetřování sexuálně motivovanou tr. činnost páchanou na dětech ¹⁵	Vyšetřovatel mi ukázal SVM i monitorovací místnost, umožnil i fotografické zdokumentování viz příloha č. 2
<u>Č. 5</u>	komisař SKPV	Obvodní ředitelství policie	5 let zkušeností jako vyšetřovatel	vyšetřovatel	Rozhovor probíhal ze zdravotních důvodů skrze elektronickou komunikaci.
<u>Č. 6</u>	vyšetřovatel SKPV	Obvodní ředitelství policie	6 let zkušeností jako vyšetřovatel výsledků dospělých osob i dětí	výslech v oblasti mravnostních deliktů ¹⁶ , deliktů spáchaných dětmi, tr. č. spáchaných na dětech a vyšetřování prověřených tr. oznámení.	Rozhovor probíhal ze zdravotních důvodů skrze elektronickou komunikaci. Zjištěné informace respondent doplnil o materiály MV – statistiky atd., které využívá při své práci, čehož si moc vážím a bylo to velmi přínosné.

¹⁵ (tj. případy znásilnění nezletilých osob, případy obchodování s lidmi a případy, pohlavního zneužívání, pokud jsou nějakým způsobem specifické svým rozsahem, závažností, komplikovaností, případy dětské pornografie)

¹⁶ pasivní oběti domácího násilí, nebo týrání svěřené osoby včetně pohlavního zneužívání dětí

6 Případy výsledků dětských obětí popsanych v tisku

6.1 Případy výsledků dětí

Vzhledem k tomu, že v případech vyšetřování trestných činů, ve kterých je obětí osoba mladší osmnácti let, nesmí mít zveřejněny detaily o dětských obětech a musí být zachováno bezpečí dítěte, bylo velmi těžké sehnat konkrétní kazuistiky. Kazuistiky, o kterých se mluvilo v rámci realizovaných rozhovorů s vyšetřovateli, byly případy, které zde nemohou být uvedeny, neboť ještě stále nejsou případy uzavřeny, či se znovu případy otevřely, nebo celkově nebylo možné použít kazuistiky z důvodu nízkého věku dětí.

Z tohoto důvodu alternativním řešením byla ilustrace případů, ve kterých došlo k výsledku dětských obětí týrání či znásilnění, a jež se objevily v tisku. Tato varianta byla doporučena ze strany respondentů. Níže jsou uvedeny dva konkrétní případy, ve kterých byly dětské oběti vyslýchány ve SVM a umožní tak čtenáři přiblížení problematiky, kterou se respondenti zabývají ve svých profesích, tj. jaké případy mohou vyšetřovat.

6.1.1 Příklad č. 1

Prvním případem je mediálně publikovaná kauza, což byl případ týrání dítěte, který se objevil na veřejnosti rovněž v roce 2009.

Policie v Ostravě vyšetřuje brutální týrání předškoláka

Závažný případ brutálního týrání pětiletého chlapce odhalili kriminalisté v Ostravě. Policie obvinila 44letého muže z toho, že nejméně od začátku července 2009 nepřiměřeně trestal pětiletého syna své družky. Bití a týrání vyvrcholilo ve chvíli, kdy muž chlapce zbil tak surově, že chlapec skončil v péči lékařky.

Muž nechával pětiletého syna své družky opakovaně klečet celé dny v koupelně nebo pod stolem. Kromě toho měl chlapci svazovat zezadu ruce, bít jej hadicí do hlavy, krku i po celém těle. Údajně používal k bití chlapce navíc vařečku a opasek. Důvodem trestání prý bylo to, že chlapec bral svým mladším sourozencům kojeneckou láhev, zdůvodnil podezřelý nevlastní otec.

Podezření na týrání nahlásila policii lékařka, kterou muž navštívil s chlapcem, z důvodu jeho rozsáhlých zranění v obličeji. *"Podezřelý muž měl lékařce sdělit,*

že chlapec upadnul v bytě a zranil se při tom.“ Dětská lékařka si při prohlídce prohlédla chlapce důkladněji a zjistila na těle dítěte známky týrání a zavolala Policii.

Pachatel byl obviněn z trestného činu týrání svěřené osoby a byl podán podnět k jeho vzetí do vazby. Hrozili mu maximálně tři roky vězení. Ke svému obvinění odmítl vypovídat. Vypovídat odmítla i matka týraného dítěte.

Z důvodu, aby nedocházelo k další traumatizaci malého dítěte, policisté jeho výslech provedli v SVM. *"Sdělení malého svědka je v této místnosti zaznamenáváno technikou, aby nemusel být výslech prováděn opakovaně a aby nedocházelo znovu k traumatizaci dítěte."*

Tento video záznam může být v případě potřeby opakovaně využit všemi na věci zúčastněnými orgány, bez nutnosti další přítomnosti dětské oběti. (Honus, 2009a)

6.1.2 Případ č. 2

Druhým případem je mediálně publikovaná kauza, což byl případ týrání dítěte, který se objevil na veřejnosti v roce 2011.

Mladík masíroval 12letou dívku, pak chtěl neslušné fotky i videa

21letý muž z Ostravy byl obviněn z pohlavního zneužití, ohrožování výchovy dítěte, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií a zneužití dítěte k výrobě pornografie. Obětí byla dvanáctiletá dívka.

Pachatel komunikoval s dívkou prostřednictvím sociální sítě. Požadoval po dívce fotografie a videonahrávku jejího obnaženého těla. Dívka mu požadované soubory prostřednictvím internetu poslala.

Na případ upozornila dívčina matka, která si všimla toho, že dcera tráví dost času surfváním a chatováním na internetu. Následně sledovala historii internetové komunikace, a když zjistila, co se stalo, promluvila si s dcerou a vše oznámila také policistům.

Po oznámení policie se dostavili kriminalisté a při domovní prohlídce zajistili obrazové záznamy, které měl posoudit poté znalec.

Nezletilá dívka byla vyslyšena policisty v SVM za přítomnosti psychologa. Dívka vypověděla, že při osobním setkání se jí pod záminkou masáže pachatel dotýkal několik desítek minut. „Dítě není díky prostředí specializované výslechové místnosti nadměrně traumatizováno a výslech je dokumentován prostřednictvím techniky tak, aby úkon nebylo nutné opakovat.“ (Karban, 2011)

Tyto dva konkrétní případy byly vybrány, neboť se jedná o více mediálně známé případy z Českého prostředí.

Okolnosti případu	Případ č. 1	Případ č. 2
Pohlaví, věk dítěte	chlapec, 5 let	dívka, 12 let
Pachatel	nevlastní otec	cizí člověk
Čin případu	trestný čin týrání svěřené osoby	pohlavní zneužití, ohrožování výchovy dítěte, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a zneužití dítěte k výrobě pornografie
Průběh	v rodině	skrze sociální síť
Kdo případ oznámil	dětská lékařka při prohlídce	matka dívky skrz historii internetové komunikace
Důvod výslechu v SVM	aby nemusel být výslech prováděn opakovaně	dítě není díky prostředí specializované výslechové místnosti nadměrně traumatizováno
Důvod výslechu v SVM	aby nedocházelo znovu k traumatizaci dítěte	aby úkon nebylo nutné opakovat
Průběh výslechu	sdělení je v této místnosti zaznamenáváno technikou	výslech je dokumentován prostřednictvím techniky
Poznámka	záznam může být opakovaně využit všemi na věci zúčastněnými orgány, bez nutnosti další přítomnosti oběti	vyšetřovatelé přizvali k výslechu psychologa.

V kontextu této práce slouží výše uvedená tabulka ke krátkému shrnutí možných vyšetřovaných případů v SVM při výslechu dětských obětí.

7 Výsledky výzkumné části-rozhovory

Zde je deduktivní kvalitativní analýzou zpracován výsledek výzkumu.

Technikou otevřeného kódování a následné kategorizace byly vytvořeny z realizovaných rozhovorů čtyři základní klastry, ve kterých je patrné, že respondenti při výkonu své profese využívají i legislativu (např. TrŘ, ZOTČ apod.), jež je uvedena jako stěžejní i v teoretické části diplomové práce. Zároveň jsou vidět odlišné názory metodického a praktického oddělení, zejména co se týká negativ SVM.

7.1 Metodické ukotvení problematiky s jeho praktickým přínosem ve vedení výsledku dětí

Jak uvádí pracovník č. 1 a č. 3, výslech dětských svědků upravuje § 102 TrŘ. Jsou zde přesně popsány náležitosti výsledku dětského svědka.

Policie tvoří, a i má v současné době ve spolupráci s dětskými psychology, státními zástupci a soudci metodiku výsledku dítěte. „*Něco jiného je přečíst si znění paragrafu a něco jiného je sednout si s dítětem do SVM a umět se přiblížit dítěti, navázat kontakt.*“ uvádí pracovník č. 1. Metodiky jsou určeny pro vnitřní potřeby instituce, nejsou veřejně přístupné a aktualizují se v případě, že se změní legislativa. Dítě musí vědět proč tam je, k čemu to povede, jaká má sám práva, povinnosti, a to se může změnit s legislativou (např. ZOTČ). Jedna věc je biologický věk dítěte a jiná věc je procesní postavení.

Pracovníci č. 2 a č. 5 rozšiřují základní metodiky (zejména závazný pokyn policejního prezidenta – tj. způsob, jakým se vyslýchá ve výsledkové místnosti, a metodiku, jak pracovat s demonstrativními pomůckami) navíc o legislativní úpravu - ZOTČ, dále zákon o soudnictví ve věcech mládeže, TrZ a TrŘ.“

ZOTČ v podobě, jakou má, je dle názoru pracovníka č. 6 vhodnou a adekvátní ochranou pro zvláště zranitelné oběti. Tento zákon vyzdvihl ochranu práv obětí na stejnou úroveň jako je ochrana práv pachatelů.

Na začátek rozhovoru byli respondenti dotazováni, zda je pro profesi vyšetřovatele nezbytné sledovat statistiky výskytu týrání dětí z mezinárodního pohledu. **Všichni respondenti potvrdili, že pro práci vyšetřovatele není**

nezbytné znát zahraniční statistiky výskytu týrání dětí. Pracovník č. 1 se vyjádřil, že násilí na dětech se liší země od země, v některé zemi je dětská práce, v podstatě otrokářská práce, v některých zemích jsou děti nuceni ke sňatkům již v útlém věku, někde fungují v rámci prostituce, je s nimi obchodováno, někde jsou více týrané, jsou v tom velké rozdíly. Samozřejmě jsou země a těch zemí je mnoho, kde přijaly zákon, který zakazuje tělesné tresty na dětech, ČR tento zákon nemá, zatím. Většina zemí je vázaná úmluvami, hlavně Úmluvou o právech dítěte. V ČR dochází k týrání dětí i samostatně, ale i v kontextu domácího násilí. Na základě svých zahraničních zkušeností podotkl, že ČR patří k zemím, které pracují s dětskými oběťmi na dobré a kvalitní úrovni. V zahraničí se občas setkávají s kolegy s tím, že si ČR stojí velmi dobře, co se týče výsledku dětí, využíváním výsledkových pomůcek, vedením výsledku v SVM, neboť mnohde v zahraničí takovéto „vymoženosti“ vůbec nemají. Nejsou všude výsledkové místnosti, nemají všude výsledkové pomůcky. Naopak když je přivezou vyšetřovatelé a metodici z ČR s sebou a v zahraničí se mohou na ně podívat, tak jsou z toho pracovníci natolik nadšení, že něco takového existuje, že je to motivuje v následném zavedení do praxe v jejich zemi. Ptají se vyšetřovatelů a metodiků v rámci mezinárodní spolupráce, jestli by jim mohli poskytnout nějakou dobrou praxi.

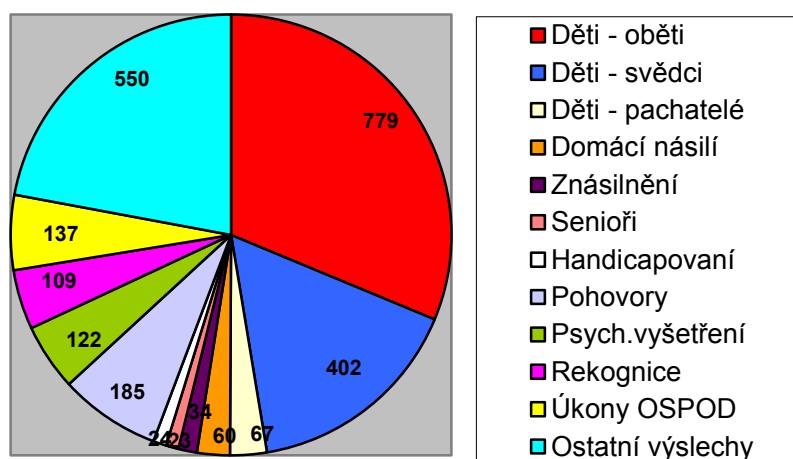
Což potvrzuje i pracovník č. 2: Násilí v okolních zemích (v určitých oblastech světa – v rozvinutějších zemích, méně rozvojově rozvinutých zemích), je ovlivněno tím, jaké jsou v těchto zemích zákony, jaké tam jsou kulturní zvyky, co přesně považují za násilí. Dále doplňuje: *„Pouze se zjišťuje, jaké k tomu mají ostatní státy nástroje a zda by bylo vhodné tyto nástroje také přijmout v další zemi.“* Pracovník č. 3 doplňuje, že když se jezdí na různé zahraniční semináře, mají více méně ty samé problémy jako ČR. Pracovník č. 4 se domnívá, že statistiky nemají až tolik vypovídající hodnotu. Prý existují určité odlišnosti výsledku dětí v různých státech. Někde může výsledek vést i jiná osoba, než vyšetřovatel. V ČR vede výsledek jen policejní vyšetřovatel, na policii musí vést výsledek policejní orgán, ale vyšetřovatel může konzultovat určitou výsledkovou taktiku např. s psychologem.

Během rozhovorů o statistikách týraných dětí se respondenti zmínili, že v současnosti je v ČR počet týraných dětí na vzestupu. Za vysvětlení považuje

pracovník č. 1 to, že se o tom více hovoří. Respondent se k tomuto faktu vyjádřil tím, že to je více oznamováno, více to prošetřuje Policie. Dle respondenta to více vypovídá o stavu společnosti – neboť to prý není dobrá vizitka ve společnosti jako takové. Respondent se domnívá, že vyšší nárůst násilí na dětech souvisí s tím, že jsou stále přípustné tresty na dětech, což si rodiče mnohdy neuvědomují, i vliv domácího násilí, ve kterém děti vyrůstají. Respondent dodává: „*Byť je to mezi partnery, i děti občas něco schytají. Dítě si tento nepříjemný zážitek přenáší do svého dospělého života, vybírá si podle toho budoucího partnera pro svůj život a stává se z toho začarovaný kruh.*“ Dle pracovníka č. 2 je na vzestupu v současné době trestná činnost páchaná prostřednictvím sociálních sítí, obecně internet. Souvisí to s rozvojem techniky. Roste trestná činnost páchaná na dětech, především sexuální trestná činnost. Počty mladistvých, kteří páchají trestnou činností, klesají. Na Krajském ředitelství sledují, že čím dál tím mladší děti, bývají oběťmi. Dříve byly pětileté děti výjimkou, dnes jsou téměř standardem.

Respondenti upozorňují, že SVM nejsou určeny jen pro dětské oběti, ale pro všechny zvláště zranitelné oběti, nebo pro všechny osoby, pro které je to v tu chvíli vhodné.

Druhy a počet prováděných úkonů v SVM v roce 2016

Graf č. 2: V grafech jsou zachyceny úkony prováděné v SVM v roce 2016, tj. z celkem 64 SVM. Graf č. 2 zachycuje druh úkonů prováděných v jednotlivých SVM. Nejvíce jsou prováděny úkony ve vztahu k dětem – výsledky dětských obětí, svědků a pachatelů celkem 1.248 úkonů (v roce 2013 – 839, v roce 2014 – 1.017, v roce 2015 – 1.177). Celkem bylo ve výsledkových místnostech provedeno 2.492 úkonů (v roce 2011 -1.175, v roce 2012 – 1.296, v roce 2013 – 1.652, v roce 2014 – 1.177, v roce 2015 – 2.293). **Zdroj:** Respondent č. 6

Pracovník č. 1 vedení výslechu dětí v SVM hodnotí jako jednodušší, vzhledem k eliminaci sekundární viktimizace dítěte, obecně i stresu vyšetřovatele, neboť je tam sám, může se plně soustředit na dětského svědka (nebo někdy dětského pachatele), nic nezapisuje (rušivé elementy viz psací stroje a počítače se podařilo eliminovat). Pracovníci č. 1 a č. 5 se shodují, že místnost je dobře upravená, a dětem se v těchto místnostech většinou líbí.

Pracovník č. 2 uvádí, že SVM se budují proto, aby byl výslech pro dítě co nejméně náročný, zatěžující, aby se dítě cítilo při úkonu jistě, bezpečně a příjemně. Pozitivum je i to, že se výslech nahrává. *„Všechny osoby, které jsou z procesního hlediska přítomné výslechu, sedí ve vedlejší místnosti, sledují záznam výslechu. Vyšetřovatelé si s dítětem povídají a až poté se to přepisuje. V SVM nebouchá psací stroj, počítač, nic takového.“* (potvrzuje jako pozitivum i pracovník č. 5) a pracovník č. 2 pokračuje, že výslech jde rychleji, dítě udrží pozornost jen určitou dobu, a není na místě výslech protahovat. Další pozitivum je dle respondenta možnost kdykoliv nahrávku znovu pustit. Lze přezkoumat, jestli byl výslech veden v souladu se zákonem. Pracovník č. 2 to konstatuje z důvodu, že advokáti mohou podávat námítky. Z videonahrávky je možné pozorovat, jak se dítě chová, jaké jsou jeho emoce, zda je emoční doprovod v souladu s tím, co vypráví (zejména důležité z hlediska dětské psychologie a psychiatrie). Pro dětské psychology a psychiatry je výhodnější vzhledem k jejich vytíženosti, aby si videonahrávku výslechu pustili, a poté si dítě pozvou k sobě a pozorují ho ve svých podmínkách, mohou to i srovnávat. *„Do znaleckých posudků dělají i rozbor výpovědí, pustí si to na CD, vyjímají z videonahrávky důležité věci, píšou o nonverbálním doprovodu, jak se dítě chová, když mluví o kritické věci. Je to důležité i pro soud, že vidí, že dítě pláče, nechce o incidentu mluvit. Suchá výpověď na papíře působí zcela jiným dojmem na rozdíl od živého záznamu na DVD.“*

Pracovník č. 4 hodnotí přínos SVM jedním slovem – „ohromné“. Před zavedením SVM bylo dítě přímo konfrontováno s několika osobami, které vědomě či nevědomě dítě ovlivňovali, či mohli ovlivnit celý průběh výslechu, ať verbálně, či neverbálně. Mohlo dojít k tomu, že dítě nic neřeklo.

Pracovník č. 1 uvádí, že není tolik zásadní, zda je vyšetřovatel těsně po škole, nebo má několik let praxi v oboru. Samozřejmě, že praxe je důležitá, ale není to stěžejní. S tím souhlasí i pracovník č. 3, který konstatoval, že nikde není psáno, že ten, kdo právě ukončil školu, kdo si bude chtít doplnit vzdělání a bude v tom chtít pracovat, že nemůže být perfektní vyšetřovatel na této linii. Nikde není psáno, že vyšetřovatel na mládeži musí mít vystudovanou Policejní Akademii, doplnil.

Vyšetřovatel by měl projít podle pracovníka č. 4 policejní úpravou, zkušeností s aplikací potřebných zákonů (TrŘ, TrZ, zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ZOTČ, závazných pokynů týkajících se problematiky dětí, mravnosti apod.). Vyslýchající musí perfektně ovládat tyto předpisy. **Dále by měl mít znalosti a poznatky z vědních oborů, které jsou k výsledku nezbytné, tj. vývojové psychologie (což zdůraznili všichni respondenti, pozn. autorky) a sexuologie.** Požadavky se odvíjí od toho, na jakém úseku policie je vyšetřovatel zařazený. Na Krajském ředitelství musí být všichni vysokoškolsky vzdělaní, na nižších součástech policie je za potřebí jiný stupeň vzdělání. Průprava však musí být stejná, ať vyšetřovatel vyslýchá na okresním, obvodním, nebo krajském ředitelství. Pracovník č. 5 sám vypověděl, že má vystudovanou Pedagogickou fakultu a Policejní Akademii ČR zároveň. Dle mého názoru je to velmi přínosná kombinace, což umožňuje vyšetřovateli získání hlubších znalostí z vývojové psychologie, práce s dětmi a trestního práva.

„Sami se musíme vzdělávat. A pokud cítíme mezery v určitých oblastech, tak bychom se měli ‚dopřívzdělat‘.“ zhodnotil pracovník č. 4. **Absolvování vzdělávacích kurzů je pro vyšetřovatele povinné.** Existují např. celotýdenní kurzy v Praze, jak uvádí pracovník č. 2 a č. 3. Pracovník č. 2 doplňuje, že na těchto kurzech se trénují výslechové situace, simulují se výslechové situace. Pracovník č. 1 doplnil, že bez absolvování těchto kurzů nemůže být pracovník specialistou. Specialisté u policie jsou lidé, kteří prochází celoživotním vzděláním, aby dokázali jednat s dítětem, vést výslech tak, aby z procesního hlediska nemusel být opakován. Na těchto kurzech se vyšetřovatel dozví podrobnosti k zákonům, jež se vztahují obecně k dětem, kromě toho získá přehled o veškerých vytvořených metodikách. Vyšetřovatel-specialista získá znalosti o vývojové psychologii dítěte, psychologii jako takové, biologii dítěte, specifikách handicapovaných dětí atd. Každý rok se dále konají celorepublikové školení pro

vyšetřovatele-specialisty. Metodické oddělení jim předává různá stanoviska nejvyššího státního zastupitelství, vydané judikáty.

Pracovníci č. 4 a č. 5 přiblížili celoživotní vzdělávání na Krajském ředitelství policie hl. města Prahy - prostřednictvím přednášek pracovníků ze sboru, či civilních lektorů chtějí vyšetřovatele doučit potřebné znalosti. Přednášející může být dětská gynekoložka, soudní znalec v oblasti dětské psychologie, soudce, státní zástupce, sociální pracovníce. Přednášející seznámí vyšetřovatele se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Vyšetřovatel má mít znalosti nejen, pokud jde o právní úpravu trestně právní, nebo vnitřní normu, ale i o sociálně-právní normu, neboť souvisí s ohroženými dětmi.

Všichni se shodují, (v souladu s TrŘ), že povinnou osobou účastnou u výslechu před zahájením trestního stíhání především zástupce OSPOD.

Osoby, které tam mají ze zákona být, sedí v monitorovací místnosti, a sledují výslech prostřednictvím audio-video techniky. Pracovník č. 2 doplňuje, že vhodná je přítomnost psychologa, potažmo psychiatra, pokud dítě dál zkoumá. Po zahájení trestního je přítomný advokát, pracovník OSPOD, alternativně opět psycholog, psychiatr, dětský znalec, zmocněnec, rodič, pokud je to vhodné a pokud nepřichází v úvahu, že rodič by byl sám vyslýchán jako svědek, může tam být i důvěrník. *„Podle ZOTČ mohou zvlášť zranitelné oběti chtít účast důvěrníka, když budou chtít někoho, kdo je bude u výslechu ‚držet za ruce‘ (obrazně řečeno). Není vhodné, aby všichni seděli v jedné místnosti, proto se budují výslechové místnosti. Prostřednictvím audio-video techniky sledují dítě a kdykoliv mohou zasáhnout (ve chvíli, kdy by soudce měl pocit, že výslech není prováděn zákonným způsobem, nebo pracovník OSPOD měl pocit, že výslech trvá příliš dlouho). Mohou vstát a vejít do druhé místnosti – tj. výslechové a do výslechu mohou zasáhnout.“* Možnost zmocněnce u výslechu využívají poměrně často, dítě mladší 18 let je podle zákona zvlášť zranitelnou obětí a TrZ umožňuje, aby dítě mohlo být zastoupeno zmocněncem zdarma. Rodiče mají zmocněnce, mohou požádat o ustanovení soud a ten jim přidělí zmocněnce. Dítě zastupuje advokát. Na straně pachatele stojí obhájce, proti němu stojí dítě. Přítomný zástupce OSPOD nemá právní vzdělání, neorientuje se v požadavcích na náhradu škody nemajetkové újmy apod. Od tohoto je zmocněnec, který dítě zastupuje. *„Je nejlepší,*

aby ho zastupoval od počátku, aby byl u výsledku a aby chodil k dalším úkonům. Má právo jednat v zájmu dítěte, ale není ze zákona povinný.“ doplnil respondent.

Pracovník č. 4: *„U výsledku dítěte (mladšího osmnácti let) musí být osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže viz § 102 TrŘ,“*

Shrnutí Metodického ukotvení problematiky s jeho praktickým přínosem ve vedení výsledku dětí

Na konkrétní podobu vedení výsledku má zejména vliv TrŘ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZOTČ a veškeré metodiky, které se vytvořily a nadále vytváří na metodickém oddělení policejního prezidia. Metodiky určují, jak se má správně vést výsledek v SVM, jak využívat speciální výsledkové pomůcky a celkově jak vhodně pracovat s dítětem, aby se předešlo vzniku sekundární viktimizace. Respondenti čerpali ze svých setkání se zahraničními kolegy, z čehož vyplynulo, že ostatní země mají vesměs podobné problémy, se kterými se potýkáme my v ČR, avšak záleží na konkrétní zemi, zda přijala zákon, který zakazuje tělesné tresty, zda se jedná o zemi, kde stále dochází k dětské práci apod.

Z rozhovorů rovněž vyplynulo, že ačkoliv je znatelný příznivý vliv využívání SVM, nejsou využívány ve všech zemích, nepoužívají se všude speciální výsledkové pomůcky. V některých zemích jsou dobré příklady praxe ve vedení výsledku dětí a v rámci mezinárodní spolupráce pak tuto dobrou praxi sdílejí. V zahraničí je možné, aby výsledek vedl i jiný profesionál, než jen policista – vyšetřovatel. Bylo zjištěno, že v současnosti je počet týraných dětí v ČR na vzestupu. Odůvodněním je to, že se o násilím páchaném na dětech více mluví a více to policie prošetřuje.

Pracovník by měl být kvalitně vybaven znalostmi potřebných zákonů (TrŘ, TrZ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZOTČ, závazné pokyny týkající se problematiky dětí, mravnosti apod.), znalostmi a poznatky z vědních oborů, které jsou k výsledku nezbytné, např. vývojová psychologie, sexuologie. Vzdělávací kurzy, které se konají pro vyšetřovatele, umožňují vyšetřovatelům i nácviky výsledkových situací.

7.2 Způsoby zvládání stresu vyšetřovatele

Respondenti pokládají vlastní motivaci za důležitou. Dostatečná motivace je důvodem chtít vykonávat tuto profesi.

Shodují se, že zásadním způsobem zvládání stresu je oddělování profesního a soukromého života a příliš si příběhy dětí nepřipouštět, jinak by hrozilo riziko syndromu vyhoření. Všichni respondenti mají dlouholeté profesní zkušenosti coby vyšetřovatelé, dle mého názoru se tedy naučili správné techniky a způsoby, jak se umět se stresem vyrovnávat.

Pracovník č. 1 hovořil o tom, že pokud *„nepocítujete vnitřní nutkání, že to je to, co chcete dělat, tak to dělat nemůžete“*. Můžete být perfektní vyšetřovatel, ale pokud nebudete mít vztah k dětem, nebo nebudete umět navázat kontakt s dětmi, tak těžko na té problematice budete pracovat. Stěžejní je kvalitní příprava na výsledch.

Pracovník č. 2 se domnívá, že vyšetřovatel nesmí mít přehnaná očekávání od dítěte předškolního věku co do časového zařazení, četnosti skutku, i pokud je dítě nějakým způsobem handicapované. Vyšetřovatel si musí umět poradit s neočekávanými reakcemi. Policista-vyšetřovatel se musí připravit na každý výsledek, aby měl přesně prostudované všechny podklady, připravil si alespoň zhruba kostru výsledku dítěte, a aby byl připraven na to, že se každé dítě chová z části jinak. *„Pro mě jsou nejhorší rychlo výsledky, tedy když někdo řekne, že se zítra musí udělat výsledek. Když nemám čas si nastudovat materiály, připravit se na to.“* Policista musí být schopen upravovat konstrukci, jak bude výsledek veden. Zásadní je individuální přístup ke každému dítěti.

Podle slov pracovníka č. 3 musí poučený vedoucí vědět, že profesi vyšetřovatele dětských obětí může dělat člověk, který tuto profesi dělat chce, kdo se o to zajímá, kdo k tomu má předpoklady. *„Nedostatečně poučený vedoucí, který si myslí, že to není podstatná problematika, zaměstná i toho, kdo se tam zrovna objeví. Pak je takovému vedoucímu jedno, jestli tu práci ten člověk dělat chce, jestli na to má předpoklady. Základní myšlenka je ta, že každý, kdo má vlastní děti, může s dětmi pracovat. Nebo bývá vyšetřovatelem ten, kdo je zrovna po škole a nemá žádné zkušenosti. A pokud takovému člověku neumožní vzdělávací kurzy a nenechají ho, aby si zkusil nějaké výsledky nejdříve tzv. nakoukat, pak podle toho výsledky dětí*

vypadají a zmaří to úkon. Vyšetřovatel se musí vzdělávat.“ Pracovník č. 3 dále s nadsázkou uvádí, že předpoklad pro výkon vyšetřovatele je především mít hodně pevné nervy. Vyšetřovatelé mají mít široký záběr znalostí z důvodu, že mladiství páchají veškerou trestnou činnost. Mladistvý se může dopustit jak vraždy, znásilnění, tak i majetkové trestné činnosti. Vše spadne pod Krajské ředitelství policie.

Pracovník č. 4 by rád doplnil, že by měli pracovat na problematice výsledků dětských obětí dostatečně motivované osoby, které ta práce baví.

„Je to o tom, že si do té místnosti sednete a může se vám to vyvinout úplně jiným směrem. A otázky, které jste si připravily a jejich pořadí a všechno je jinak. A musíte na to reagovat a přehodit si to v sobě a přepracovat, abyste si zjistili, proč jste tam šli, co chcete vědět. Mám poznámky na papírku, abych věděl, čeho se mám držet.“ podotkl pracovník č. 6.

Všichni se shodují, že kdyby vyšetřovatel každý případ neodděloval od svého soukromí a nosil si práci domů, tuto profesi by nemohl dělat.

Jak uvádí pracovník č. 1, pokud pracuje vyšetřovatel-specialista na této linii, nesmí především žádný případ ‚zvnitřňovat‘. Vyšetřovatel musí hledět na to, aby co nejvíce pomohl týranému či znásilněnému dítěti, anebo jeho pozůstalým. Vyšetřovatel musí udělat všechno proto, aby byl pachatel potrestán. *„Rozhodně si vyšetřovatel nesmí případy zvnitřňovat a nosit s sebou, byť si je stejně sebou nosí a stále na ně myslí a zkoumá, co by se ještě dalo, nedalo změnit.“*

Pracovník č. 2 uvádí, že některé případy si odnesete domů, zasáhnou vás, některé ne. *„Na Krajském ředitelství většinou řešíme tyto záležitosti mezi sebou s kolegy.“* Používají i černý humor, cynismus, ale samozřejmě ne ve vztahu k obětem. Podstatné je si nebrat případy a reakce osobně a nebrat si je k tělu. Vyšetřovatel musí být profesionál, a tak k tomu přistupovat, jinak by tu práci nemohl dělat. Vyšetřovatel je tu od toho, aby zjistil, jestli se případ skutečně stal, nebo naopak nestal, kdo to udělal a zajistit důkazy, na základě čehož by byl člověk odsouzený. *„Někdy to dopadne podle našich představ a někdy ne.“*

Pracovníci č. 2 i č. 4 hovoří o tom, že pokud člověk funguje v partnerském vztahu mimo práci (nebo mu vyhovuje být sám), má rodinu, má přátele, koníčky, tak si to osobně nebere. Pracovník č. 4 doplňuje: *„Netahat si problémy domů, neboť to není profesionální. Zatěžovat soukromý život pracovními věcmi není úplně dobře. Pokud to člověk nezvládne, tak asi není na místě, aby tuto práci dělal.“* Každý se se situacemi vyrovnává po svém, někdo sportuje, někdo tíhne ke kultuře.

Pracovníkovi č. 3 se téma prevence syndromu vyhoření velmi líbila a sám konstatoval, že se u tohoto tématu chce pozastavit.: *„Kvalitní odměňování, pochvala od vedoucího. Má to jednu obrovskou nevýhodu ze zákona, nikdo nesmí zveřejňovat žádné detaily ničeho, kde je dítě, resp. osoba mladší 18 let a to se našim vedoucím nelíbí, protože nemají za to žádnou slávu, nemůžou to dát do tisku.“*

Pracovník č. 5 nepociťuje, že by byl ohrožený syndromem vyhoření a to z toho důvodu, že tuto práci nevykonává ‚příliš dlouho‘ (téměř pět let, pozn. autorky). Respondent se považuje za osobu se šťastnou povahou. Jde o to umět problémy nechat v práci. Nezabývat se tím ve volném čase, zbytečně nad tím nemyslet.

Pracovník č. 6 možnost syndromu vyhoření připouští, a to v případě, že vyslychající, tedy policista obecně, nemá kvalitního vedoucího pracovníka, který zná více tuto problematiku. *„Mě osobně tato práce naplňuje, takže vím, že má cenu ji dělat dál“*. Co se týče duševní očisty, je policista–specialista odkázaný zejména na svoji vlastní pomoc. *„Výslech je vzhledem k dítěti dobré provést v ranních hodinách, kdy z vlastní zkušenosti vím, že pak jsem již celý den v podstatě „nepoužitelný“, co se týče dalšího výslechu, telefonátů či psaní nějakého usnesení či jiných dokumentů. Já jsem pak schopen dělat už jen drobnou administrativu.“* Pracovník č. 6 dále porovnává své nelehké profesní počátky vyšetřovatele v SVM: *„Stále tento úkon provádím s pocitem trémy z osob v monitorovací místnosti a obav, aby dítě mluvilo. Pro mě byla a je SVM velkou výzvou, která stála a stále stojí za to, abych ji znovu a znovu opakoval. Důvodem je, že když se správně připravím, a pak se mi podaří dítě rozmluvit, vím, že jsem odvedl dobrou práci a pomohl, nejen k usvědčení pachatele, ale také jsem pomohl dítěti, které řeklo svoje trauma na správném místě, bylo vyslyšeno a od té chvíle může začít proces jeho hojení.“*

Od roku 2010 má každé Krajské ředitelství Policie svoje policejní psychology, i krizové interventy, čehož může vyšetřovatel v případě potřeby využít.

Setkávají se totiž od těch nejjednodušších trestných činů páchaných na dětech (tzv. bagatelními tr. činy) až po ty nejzávažnější, kterými jsou vraždy dětí, jak uvádí pracovník č. 1.

Na Krajském ředitelství pracovníka č. 2 mají zaměstnané psychology - školené kolegy ke krizové intervenci a intervenční péči. V případě potřeby mohou odborníkům zavolat a popovídat si s nimi.

Pracovník č. 3: *„Budeme-li se bavit ze strany zaměstnavatele, je duševní hygieně poskytnuto nejnutnější minimum. Ve vnitřním systému si můžete najít telefonní číslo na psychologa.“*

Na Krajském ředitelství pracovníka č. 4 mají rovněž psychology, mají možnost se na ně obracet s profesními problémy. *„Nevím, jak moc je tato služba využívána, ale s těmi konkrétními případy se musíme vypořádat my tady a za jeden provaz se státním zastupitelstvím.“*

Pracovník č. 6 uvádí, že až v letošním roce začalo v rámci Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy školení „Kazuistika“, ve kterém má být prováděna supervize. Má se konat 2 x za rok, avšak školení je omezeno jistým počtem míst.

V rámci výměny praktických zkušeností s dalšími institucemi doplňuje pracovník č. 4, že se setkávají s dalšími ředitelstvími policie na společných poradách, IMZ (instrukčně-metodické zaměstnání, pozn. autorky). Pracovník č. 4 vidí i ulehčení případné stresové situace spoluprací s jinými Krajskými, okresními i obvodními ředitelstvími policie. *„ČR je země malá, takže velmi často my dožadujeme nějaké úkony z druhého konce republiky a oni zase od nás, takže si vycházíme vstříc. Spolupráce funguje. Není možné, abychom za každým výsledkem jezdili po republice. Kolegové procházejí stejnou průpravou jako my. Samozřejmě, když je něco zásadního, něco stěžejního pro konkrétní případ, máme tu možnost, že jezdíme sami.“* Pracovník č. 4 dále doplnil, že jejich zájmem je i spolupráce všech, kteří nějakým způsobem pracují s dětmi, ať už to jsou školy, výchovná zařízení, dětské domovy, nejrůznější neziskové organizace, OSPOD, zdravotnická

zařízení. „*O tom, že je dítě zneužíváno se nedozvíte od někoho z hospody, ale právě od lidí, kteří s dětmi pracují. Proto je nezbytná spolupráce s těmi institucemi. Mít s nimi dobré vztahy.*“

Shrnutí způsobů zvládnání stresu vyšetřovatele

- Jednou z možností, jak stresu předcházet, je mít vhodnou motivaci, proč vyšetřovatel chce tuto profesi vykonávat.
- Stěžejním způsobem prevence vzniku stresové situace je kvalitní příprava vyšetřovatele a jeho individuální přístup ke každému dítěti.
- Výslech je dobré provést v ranních hodinách, neboť to může po zbytek dne vyšetřovatele velmi vyčerpat a neumožnit výkon další práce.
- Důležité je oddělování profesního a soukromého života a příliš si příběhy dětí nepřipouštět.
- Mít velmi dobrý a kladný vztah k dětem.
- V případě, že vyšetřovatel má pocit, že má ve znalostech mezery, měl by se včas „dopřívzdělat“ z toho důvodu, aby byl lépe připraven (např. specifika výslechu dětí s vývojovou poruchou).
- Další způsoby zvládnání stresu jsou sportovní využití, kultura a vlastní rodinný život.
- Nejednou bylo zdůrazněno, že je nesmírně důležité, aby vedoucí dokázal ocenit, jak náročnou práci vyšetřovatel vykonává (jak z hlediska slovní pochvaly, tak i z hlediska finanční pochvaly).
- Každé Krajské ředitelství Policie má svoje policejní psychology, krizové interventy, čehož můžou vyšetřovatelé v případě potřeby využít, nově i školení, při kterém má být prováděna supervize. Avšak na této supervizi je značně omezen počet míst.
- Jako účinný způsob zvládnání stresu se ukazuje sdílení zkušeností vyšetřovatele s dalšími kolegy vyšetřovateli, i v rámci spolupráce s ostatními odborníky.

7.3 Možné obtíže plynoucí z neopakování výslechu dítěte

Zatímco pracovník č. 1, tedy metodik, nespatřuje žádné negativum výslechu v SVM, vyšetřovatelé z praxe mají jiný názor a tím je především zdlouhavé následné přepisování výslechu.

7.3.1 Následné přepisování výsledku

Přepisování výsledků jako jednu z hlavních obtíží spatřuje pracovník č. 5 i č. 2: *„Zapísovatelky nemáme žádné. 10 minut výsledku se přepisuje hodinu. V závislosti na tom, jak dobře dítě mluví, jak mumlá, šišlá, používá vatová slova. Ve dvou pracovnících se výsledek přepisuje hodinu. Neustále to musíte vracet. Kontrolovat. Pokud člověk neumí psát všemi deseti. My to přepisujeme ve své práci, nebo si to bereme domů, ve svém volnu na úkor osobního života. Nejeftivnější způsob je ten, že jeden poslouchá a diktuje a druhý píše.“* konstatovat pracovník č. 2. Na toto Krajské ředitelství byl v minulosti vyzkoušen přepisovací software, bohužel má jen základní slovník a děti používají specifické výrazy. *„Slova se musí následně ‚přediktovat‘ tak, že říkáte velké písmeno, maminka mi říkala čárka, že to a to tečka. Odstavec.“* Vysvětlil pracovník č. 2.

Celkově se administrativa, která se týká trestné činnosti páchané na dítěti, ale i trestné činnosti, kterou páchá mladistvý pachatel, jeví jako obtíž. Vyšetřovatel musí ustanovit obhájce, vyzoomět zástupce OSPOD, v některých případech probačně mediační službu. *„Já o jednom úkonu vyzoomívám mnohdy i pět lidí. Není to jen o tom, že musíte mít širokou škálu vědomostí. Administrativní činnost je podstatně složitější, náročnější a obsáhlejší.“*

Toto tvrzení potvrzuje i pracovník č. 3, který dále dodává: *„Negativem je technika. Materiální zabezpečení u této firmy je žalostné. I když máme dobrou myšlenku a vymyslíme si mikrofon, který nám dokonale sejme zvuk dítěte, vysoutěžíme úplně jiný, protože byl někde levnější. A potom přepisujeme 10 minut rozhovor i tři hodiny. Přepisovací software nereaguje na zvuk z ‚repráků‘ dítěte. Musíte to všechno říkat znovu a je to silně k ničemu.“*

Pracovníkovi č. 4 a jeho kolegům na Krajském ředitelství rovněž vadí, že soudy nebo státní zastupitelství trvají na přepsání výsledku, že nestačí pouhá nahrávka. Státní zástupci to chtějí mít v té listinné podobě. *„Ale jsou to marginality, se kterými se dokážeme vyrovnat.“*

7.3.2 Nedostatek dětských psychologů

Většina respondentů zdůraznila fakt, že jednou z možných komplikací je nedostatek dětských psychologů, což pak ztěžuje celý průběh výsledku dítěte. Jsou velmi často zaneprázdněni. Pracovník č. 2: *„Dětských psychologů a*

psychiatrů není mnoho, spíše málo, jsou enormně vytíženi, nemají vždy čas být přítomni výslechu, pro ně je výhodné, když si vezmou nahrávku výslechu, podívají se na to a vidí, jak se u toho dítě chová, co říká, jak to říká, jaký je emoční doprovod, jestli je nervózní.“

7.3.3 Následné výslechy u Státního zastupitelství

„Na státním zastupitelství mnohdy neumí pustit CD s výpovědí dítěte.“ konstatoval pracovník č. 2.

„Státní zástupci, a soudce absolutně odmítne zrealizovaný výslech a pozve si dítě znovu a přeslychá ho. Jeho nezajímá, že dítě už bylo vyslechnuto, že to má už na záznamu, on to chce na živo. Mám však osobní přání, a to je to, aby soudy přistupovaly k těm obětem jako k obětem. Jestliže soudce dokáže říct, že nebude věřit šestiletému dítěti, protože má bujnou fantazii, přitom psycholog vám řekne, že dítě si nic nevymyslí, co nikdy neprožilo. Tak potom pan soudce může zprošťovat takovéto lidi dál. Je to o osobním přístupu každého, a pokud máme neustále názory na děti takové, že nejsou schopny věrohodně vypovídat a nevěříme jim, tak je to špatně.“ doplnil pracovník č. 3

7.3.4 Neshoda spolupracujících institucí nad uchopením případu

Podle pracovníka č. 4 je největší problém shodnout se na uchopení případu s ostatními spolupracujícími institucemi. Vyšetřování mravnostní trestné činnosti je jednou z nejnáročnějších, protože v mnoha případech jde o tvrzení proti tvrzení, vychází se pouze z výpovědi pachatele a oběti. Jde o to, aby se řešení případů pojímalo stejně a aby se shodli se státním zástupcem v uchopení konkrétního případu, jak komunikovat s těmi dětmi a ostatními lidmi. *„V praxi se stává, že k výslechu můžete dojít různými cestami, ale my musíme zvolit tu nejšetrnější pro dítě, a to může být někdy problém. Protože jednodušší cesta se nemusí slučovat s nějakými psychologickými poznatky, co zatíží dítě. Shoda všech, kteří do toho mají co promlouvat, a to mám na mysli vyšetřovatele, státní zastupitelství, soud, psychology, sociální pracovníky, je alfa a omegou. Tedy dohodnout se, co je největším zájmem dítěte.“*

7.3.5 Případy hlášené po letech

Další komplikací jsou případy, které se vyšetřují po letech. Případy, které se nahlásily např. po deseti, patnácti letech, jsou velmi specificky náročné. *„Spadne*

to pod nás, protože oběť byla v té době dítětem. Máte výpověď poškozeného, máte pachatele, který vám řekne, že nic takového neudělal, nemáte místo činu, nemáte stopy, nic. Tak jen zjišťujete, jestli se dotyčná někomu nesvěřila, necháte ji zkoumat psychologem, psychiatrem, jestli nemá čirou náhodou následky, jestli je to věrohodné z psychologického hlediska.“ doplnil pracovník č. 2.

7.3.6 Povinnost poučit dítě o významu svědecké výpovědi

Možnou obtíží je i poučení dítěte, úměrně mu vysvětlit, o jakou záležitost se jedná, poučit ho úměrně věku a tak, aby vyšetřovateli rozumělo, vysvětlit mu, co se od něj chce, co se od něj očekává. Je potřeba v relativně krátkém úseku se dostat k podstatě věci. *„Tak, aby si vyšetřovatel odpověděl na 7 kriminalistických otázek. (co, kdy, kde, kdo, jakým způsobem, s jakým následkem, jakým důvodem). Pokud je dítě obětí trestného činu, zjistit si, kdo mu to udělal, kde mu to udělal, jak mu to udělal, jak často...).“* popsal pracovník č. 2.

Pracovník č. 3 vidí rovněž možnou potíž v zákonné povinnosti poučení dítěte o významu svědecké výpovědi a podle § 100 o možnosti odepření výpovědi u osob blízkých dítěte. *„Vysvětlete to 5letému dítěti. Pokud to při výslechu nezazní, výslech jako by nebyl. Byl by pak považován za nezákonný, takže to tam musí být vždy. A dítě udrží pozornost 20 minut.“*

7.3.7 Neopakování výslechu

Pracovník č. 6 spatřuje negativní stránku v tom, že výslech se provádí jen jednou. V mnohých případech má vyslýchající jen jedinou šanci k navázání kontaktu s traumatizovaným dítětem, získání si jeho důvěry a k jeho vyslechnutí tak, aby výpověď oběti splnila všechny zákonné požadavky (dle TrŘ) a mohla být vzata jako důkaz. Pracovník č. 6 vyslovil přání o právní úpravě v kodexech trestního práva a v ZOTČ: *Aby se zavedla možnost provádění tzv. postupných interview, které by byly zejména pro pohlavně zneužitě či jinak sexuálně atakované děti, a nejen pro tyto děti, velkou pomocí v tom, jak se otevřít cizí osobě, o tak zlém intimním zážitku. „Byla by mezi nimi větší důvěra a specialista by nemusel ve SVM počítat každou minutu, která mu marně utekla v jeho snaze rozpovídat dítě. S více traumatizovaným a tím pádem uzavřeným dítětem bychom mohli pracovat společně s dětským psychologem. K takové spolupráci by stačila dvě až čtyři setkání. Současná právní úprava je však proti tomuto postupu, a to z obavy*

případného krácení práv pachatele a z toho, aby policejní orgán dítě nezmanipuloval. Já si ovšem myslím, že tyto pochybnosti by šlo eliminovat tím, že by takové pohovory byly rovněž zaznamenávány na kameru.“

7.3.8 Nevhodné projevy nonverbální komunikace ze strany vyšetřovatele

Další překážkou může být nevědomé vyjádření nonverbální komunikace – tj. *„Např. halo efekt když přijde ‚skejták‘ – když ho člověk uvidí a řekne si v duchu ‚no to bude zase něco‘, přesně tato reakce je něco, co dítě odezírá z nás a co si my nemůžeme dovolit, protože potom nám neřekne už vůbec nic.“* dodává pracovník č. 1.

7.3.9 Děti nemluvné, s mentální retardací, s handicapem

Náročnější jsou výslechy dětí, které jsou mentálně retardované, mají nějakou formu autismu, mají specifika, dyslexii, dysgrafii, dysfunkce, nižší úroveň komunikačních schopností, jsou hluchoněmí atd. V případě hluchoněmých dětí je zapotřebí přítomnost tlumočnicka znakové řeči u výslechu.

Pracovník č. 2: *„Já jsem mluvil, oni znakovali, tlumočníci to překládali a zpátky se to četlo tak, že já jsem to četl nahlas, a tlumočníci to překládali do znakové řeči. Protože hluchoněmí si to v češtině nepřečtou.“* Pracovník č. 6 doplňuje, že náročnější výslechy dětí jsou výslechy dětí psychicky narušených, dětí s ADHD.

Náročnější jsou výslechy dětí, které nechtějí s vyšetřovatelem mluvit. *„Zažil jsem pětiletou holčičku, která se schovala za maminku a po otázce, jak se jmenuje, už vůbec nereagovala. Ale nakonec se to povedlo.“* konstatoval pracovník č. 2, což potvrzuje i pracovník č. 3 – *„Děti nejde donutit.“* dodává.

7.3.10 Výpověď o příbuzném pachateli

Možné obtíže se odvíjejí nejen od charakteru dítěte, ale i od charakteru vyšetřované události. Něco jiného je, když je pachatel z okruhu blízkých, jiná je situace, když je to někdo tzv. z ulice. Člověk pro dítě neznámý znamená daleko větší ochotu dítěte vypovídat. Pracovník č. 4: *„U známého pachatele se dítě zmítá v adekvátních pocitech, kdy má zneuživatele rádo, na druhou stranu vnímá, že je něco špatně.“*

7.3.11 Trauma dítěte

Podle pracovníka č. 6 je velikou komplikací samotné trauma, kterým je dítě zasaženo. *„Je na vyslychajícím, aby toto správně „rozklíčoval“, tedy rozpoznal, v první řadě byl řádně o celé prošetřované věci řádně informován, aby pak mohl správně reagovat na jednotlivé projevy dítěte.“* Vyslychající si musí být vědom, že každé traumatizované dítě se chová jinak, i jinak, než by čekal. Dítě traumatizované vlastním rodičem, se kterým stále žije ve stejné domácnosti, s ním má negativní zkušenosti. Velice brzy zjistí, že mu nikdo není schopen pomoci. *„Dítě je zklamáno rodičem a následně systémem – OSPOD, Policie ČR – tyto instituce jsou však již dávno před dítětem jeho rodičem demonizovány.“*

7.3.12 Komplexní znalost problematiky

Téměř všichni pracovníci zdůraznili, že výslech dětí je nejsložitější problematikou. Dle slov pracovníka č. 2 problematika trestné činnosti páchaná na mládeži a mládeží není problematikou, která by stála v popředí zájmu služebních funkcionářů¹⁷. Policista vyšetřovatel potřebuje mít nejrozšířenější znalosti, schopnosti. Je to práce s dětmi, která je velmi těžká.

7.3.13 Falešná udání

Další možnou obtíží při vedení výslechu dětských obětí jsou falešná udání. Dětem se mnohdy nevěří, především státní zastupitelství. Pracovník č. 2 hodnotí, že děti nejsou v takové vývojové fázi, aby si přesvědčivý příběh vymysleli. Pracovník č. 2 dále doplňuje: *„Mám tu zkušenost, když malé děti něco takto popisují, tak to má pravdivý základ.“*

Pracovník č. 3 konstatuje, že děti se zneužívají v rámci bojů rodičů. Dělají to matky v rozvodových řízeních, v rámci péče o dítě. *„14letá slečna, kterou přítel naštvál a rozešel se s ní, je schopna si vymyslet věrohodný případ, jak jí kluk zatáhl do křoví a znásilnil. V tomto věku nedohlíží následky. Pokud se budeme bavit o těch čtrnáctiletých, tak k nim nemůžeme přistupovat až tak přátelsky. Protože ony jsou schopné si to vymyslet, jen kvůli tomu, že s nimi lítají hormony. Slečna se chce pomstít klukovi za to, že jí řekl, že je ošklivá apod.“* Za znásilnění

¹⁷ V popředí stojí násilná trestná činnost, vraždy, ostatní trestná činnost, loupeže, drogy. Za problematikou dětí, která stojí v pozadí, stojí ještě například majetková trestná činnost.

nezletilého dítěte se pachatel pohybuje v trestní sazbě 5 – 12 let. „*A obviňte někoho, že znásilnil dítě. Navrhněte vazbu. Vše zvážit je poměrně obtížné. Někdy to děti řeknou hned, někdy to řeknou se zpožděním před nějakým dospělým, nebo se někomu svěří a většinou pokud nejde o rozvodový spor, tak je to většinou pravda.*“ Pracovník č. 3 dodává, že to není jen kalkul ze strany dítěte, že se chce někomu pomstít. Dělají to i matky, které navedou děti. Od toho jsou tady kvalifikovaní psychologové, kteří by měli umět odlišit, jestli to dítě vypráví něco, co prožilo, co vychází z jeho prožitku, anebo opakuje básničku, kterou mu někdo řekl.

„*Nevím, kolik jsme tu měli těch pětiletých dětí, ale v podstatě všechny začaly věrohodně. Většinou že matka osočí otce, kvůli sexuálnímu obtěžování dítěte se řeší hodně na okresních soudech.*“ vysvětlil pracovník č. 2.

7.3.14 Vnímání pojmu času u dítěte

Pracovník č. 3: „*Časová osa se u dítěte vyvíjí kolem sedmi, osmi let. Když se zeptáte dítěte, kolikrát k incidentu došlo, kdy to bylo, dítě není schopné říct. Pojem času nemá. Musíte přizpůsobit dítěti nejen svou mluvu, ale to i s časem výslechu a dalšími okolnostmi. Přivést si dítě na výslech odpoledne je holý nesmysl. Dítě nebude spolupracovat. My si děláme čas podle toho, jak to vyhovuje vyslýchaným dětem. Každé dítě je úplně jiné. Kluk, holka, nebetyčný rozdíl.*“

7.3.15 Rušivé vlivy

Důležité je mít místnost zařízenou tak, aby nerušila nijak pozornost. „*Nejhorší je, když máte dítě, které s vámi nechce o nějaké určité věci mluvit a začne komentovat hračky kolem sebe a pryč od tématu.*“ popsal pracovník č. 2.

7.3.16 Přítomnost rodiče u výslechu

Pracovník č. 1: „*Dle § 102 TrŘ může být člen rodiny výslechu přítomen, nicméně pro dítě to je stresující. Pokud se tr. čin stal v rámci rodiny, tak to vylučuje přítomnost rodiče. Z praxe - měl jsem holčičku, které bylo asi 6 let, ale byla na úrovni 3 letého dítěte. Měla diagnostikovaný autismus. Tam jsem maminku povolil, protože holčička nebyla schopná vydržet se mnou v jedné místnosti. Musí se to posuzovat individuálně, případ od případu.*“

Pracovník č. 4: „*Rodiče mohou být přítomni u výslechu, ale většinou to nedoporučujeme z taktických důvodů.*“

7.3.17 Osobní obtíže vyšetřovatele

Obtíže osobní, které rovněž vyplynuly z rozhovorů, uvádím na závěr k zamyšlení, že i osobní nespokojenost vyšetřovatele může vést k možným komplikacím.

Pracovník č. 2: *„Mohu to brát jen já jako negativum a další ne, ale je to na mé práci vidět. Jak vypadám, jak se vyjadřuji. Není mi příjemné, že sedím pod kamerami a je na mě vidět. Vidím, jak vypadám, jak mluvím, nemá to hlavu a patu.“*

Pracovník č. 3 doplnil, že toto konkrétní Krajské ředitelství policie neustále bojuje s ekonomikou. *„Co se týče vybavování výslechových místností, je to tragédie a myslí si, že se to do budoucna ani nezmění, protože se to odvíjí od zákona o výběrovém řízení apod.“*

Pracovník č. 6 konstatoval, že pokud policista nemá alespoň přirozené nadání, jak s dětskými oběťmi jednat, může napáchat škodu na obětech, tedy je sekundárně viktimizovat.

Shrnutí možných obtíží plynoucích z neopakování výsledku dítěte

Vyšetřovatelé z praxe spatřují obtíže hned několik, např. výsledky, které se předem nenaplánují, tj. není čas se na ně připravit či krátké udržení pozornosti dítěte. Navíc se jedná o:

- Následné přepisování výsledků
- Nedostatek dětských psychologů
- Následné výsledky u Státního zastupitelství
- Neshoda spolupracujících institucí nad uchopením případu
- Případy hlášené po letech
- Povinnost poučit dítě o významu svědecké výpovědi
- Neopakování výsledku
- Nevhodné projevy nonverbální komunikace ze strany vyšetřovatele
- Děti nemluvné, s mentální retardací, s handicapem
- Výpověď o příbuzném pachateli
- Trauma dítěte
- Komplexní znalost problematiky
- Falešná udání
- Vnímání pojmu času u dítěte
- Rušivé vlivy
- Přítomnost rodiče u výsledku
- Osobní obtíže vyšetřovatele

7.4 Specifika výslechu dětí

7.4.1 Výslech před zahájením trestního stíhání pachatele

S pracovníkem č. 4 jsme se na závěr bavili o tom, že výslechy dětí ve speciální místnosti se mohou uskutečňovat i v DKC, avšak pouze před zahájením trestního stíhání pachatele (viz teoretická část). Respondent mi objasnil, že ačkoliv je možné, aby v zahraničních zemích dítě vyslychal i psycholog, u nás taková právní úprava není. Psycholog nemůže vyslychat v trestním řízení. Pokud případ prověřuje policie, pak je to záležitost policie. *„To, že se s dítětem může pracovat v nejrůznějších organizacích, tak tomu samozřejmě nechceme zamezit. Je dobré mít víc takovýchto kvalitních organizací (na mysli DKC, pozn. autorky), kde jsou skuteční odborníci na problematiku syndromu CAN, protože ne každý dětský psycholog je odborník syndromu CAN. Takže zdůrazňuji, tím lépe pro všechny oběti a nejen pro ně, oběti mají více možností, jak nakontaktovat odborníky.“*

7.4.2 Improvizace a individuální přístup

Pracovník č. 1: *„V praxi je každý případ jiný, na každý případ nelze stanovit jednotný postup. Jednotný postup sice stanoví TrŘ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, nově ZOTČ, ale pak jsou k tomu nějaké praktické znalosti a dovednosti. Ke každému případu se přistupuje individuálně, a i z tohoto důvodu má metodická činnost své opodstatnění.“*

Pracovník č. 3 doplňuje: *„Nejde se na výslech připravit dopředu, co se týče té interakce s dítětem. Můžete mít v hlavě otázky, jaké chcete, ale dítě vám začne něco vyprávět a vy musíte reagovat hned. Nemůžete si do místnosti vzít počítač, kde to máte napsané, nevezmete si tam nic, z důvodu, aby to nerušilo vyslychané dítě. Dospělý svědek nebo vyslychaný překousne antipatii vůči vám, odbyde si výslech a jde domů. Dítě, pokud se mu nelíbí, tak neuděláte vůbec nic. To jsou ta největší specifika. Děti jsou bezprizorní a nejde s nimi hnout. Vyšetřovatel má přímou interakci s vyslychaným. To znamená, že se mu přizpůsobujete. Když začne používat vatová slova, vy je tam začnete vkládat rovněž, abyste se mu přiblížila.“*

7.4.3 Odstranění nebezpečí vzniku sekundární viktimizace

a) Navázání prvního kontaktu

Navázání prvního kontaktu hodnotí všichni respondenti jako nesmírně důležité, ba i klíčové. Podle slov pracovníka č. 1 je pro vyšetřovatele stěžejní úspěšný první kontakt a získání důvěry dítěte. Umět klást otázky tak, aby dítě od začátku pochopilo, na co se ptá a dokázalo na ně odpovědět.

Navázání prvního kontaktu považuje pracovník č. 2 za začátek úspěchu. Nepřetěžovat dítě, nezatěžovat ho.

Pracovník č. 3 doplňuje, že to je však stěžejní jen pro věkovou kategorii do deseti, dvanácti let. „*Ne stylem ‚já jsem policajt a ty mi tady všechno řekneš‘. Ale dítě si naklonit lidsky.*“

Od dobrého navázání kontaktu se dle pracovníka č. 4 odvíjí úspěšnost celého výslechu. Vyšetřovatel i dítě by si měli sednout, neboť dítě vypovídá o niterních věcech a měl by mít k vyšetřovateli důvěru. Dítě musí odcházet z výslechu nezničené. Úkon musí být proveden co nejšetrněji

b) SVM

Pracovník č. 1 uvádí, že výslech dětí po vzniku SVM se provádí z důvodu, aby se zabránilo sekundární viktimizaci dítěte, aby se výslech provedl pokud možno jednou a nemusel být opakován.

Toto tvrzení potvrzuje i pracovník č. 6. a doplňuje, že využívání SVM zabraňuje systémové traumatizaci dítěte, což nastává za předpokladu, že je výslech správně naplánován (včetně nashromáždění veškerých dostupných informací o dítěti a jeho rodině).

SVM odstraňují nebezpečí sekundární viktimizace u dětí jednak samy o sobě a jednak samotný přístup k dítěti. Vznik sekundární viktimizace může začít v rámci trestního řízení a může být způsobeno užitím zvláštních postupů a způsobů zacházení, opakovanými výpověďmi před různými lidmi, čemuž se lze při využití SVM vyhnout.

„K tomu nám pomáhají metodiky, abychom dokázali zminimalizovat nebezpečí sekundární viktimizaci dítěte. Proto osoby (např. obhájce obviněného, soudní znalec...), které nejsou přítomny výslechu, čekají v monitorovací místnosti, z důvodu, aby nemohlo dojít k manipulaci a zastrašování dítěte.“ vysvětlil pracovník č. 1. Na to pamatuje i TrŘ. Otázky dítěti (a dítětem se rozumí osoba do 18 let) smí položit pouze policejní orgán. I kdyby obhájce položil otázku, tak ji předá napsanou či sdělí policejnímu orgánu, upraveno § 102 TrŘ. Je to z toho důvodu, aby byla minimalizována sekundární viktimizace dítěte.

Podle pracovníka č. 2 je hlavně potřeba, aby dítě mělo pocit, že mu nikdo nic nevyčítá. *„Pokud vyslycháme dítě-oběť, ono nic špatně neudělalo. Je potřeba, aby to samo vědělo. Chovat se k němu způsobem, aby člověk nebyl nadřazený, nepříjemný, nedával najevo převahu. Jinak se mluví s pětiletým, desetiletým, patnáctiletým dítětem. Samozřejmě dítěti dovolíme, aby si došlo na toaletu, napilo se. Mnohdy vám dítě musí říct ošklivé a hodně nepříjemné věci a potřebujete to zjistit tak, aby se mu co nejméně ublížilo. Výslechem na Policii to však nekončí. Dítě jde ke znalcům, takže s ním poté mluví psycholog, psychiatr. Odborníci jsou samozřejmě trénovaní na to, aby se s dětmi traumatického zážitku jen dotkli, ale nevyslychají je jako my. Já dělám výslech, oni znalecký posudek. Zajímají je reakce dětí, jestli z toho incidentu mají děti trauma. K odstraňování sekundární viktimizace přispěje i to, že se na výslech člověk připraví.“*

Pracovník č. 3: *„Pokud bude mít dítě pocit, že je znovu „znásilňováno“ policistou, tak to bude tisíckrát horší a bude to k ničemu. Dítě vám musí říct znovu onen zážitek. U malých dětí je celkem jedno, komu to povídají, jestli je vyšetřovatelkou muž, nebo žena. Oni nejsou až tak moc hákliví, spíš jde o osobní stránku, jestli se mu vyšetřovatel líbí, nebo nelíbí. U starších dětí je vyšetřovatel vesměs stejného pohlaví. Někteří kluci si ale rádi promluví se ženou. Člověk to ale pozná již z prvního kontaktu. Když my uděláme výslech dobře, abychom sekundárně neviktimizovali, tak ale přijde někdo jiný a je zase vše zpátky, viz soudy, popřípadě rodiče. Když nemáte zjištěné, co se stalo, nemůžete pokračovat. U případů je jenom dítě a jedním pachatel. Málokdo si to natáčí jako třetí osoba, jako svědek.“*

Pracovník č. 4 je toho názoru, že odstranění nebezpečí vzniku sekundární viktimizace souvisí se snahou vyšetřovatele se sebevzdělávat. Vyšetřovatel musí

ovládat takové techniky, aby dítě zbytečně netraumatizoval. „*Chceme zjistit velké detaily skutku, abychom ten případ mohli dobře okvalifikovat, abychom mohli pachatele ve spolupráci se státním zastupitelstvím postavit před soud, ale zároveň nemůžeme dítě zničit. Je to zatěžující, co si budeme povídat.*“

Pracovník č. 5: „*Chovat se k dítěti slušně, zbytečně ho netraumatizovat. Zvolit si vhodný způsob komunikace s dítětem.*“

Pracovník č. 4: „*Neodkladný a neopakovatelný úkon upravuje TrŘ, měl by se konat v případě, že není znám pachatel a je nebezpečí toho, že by mohl být vypátrán za nějaké delší časové období, tzn., že dojde k dekreaci paměťové stopy u dítěte. Aby se úkon nemusel opakovat, obligatorně se vyžaduje přítomnost soudce (a státního zástupce).*“ (potvrzuje i pracovník č. 5, pozn. autorky)

V praxi se však někdy nevyhnou situaci, kdy se bohužel musí dítěte opakovaně doptat, když jde např. o nové skutečnosti k případu.

c) Speciální výslechové pomůcky

Speciální výslechové pomůcky patří mezi techniky zvyšující ochotu dítěte komunikovat při výslechu. Potvrzují to všichni respondenti.

Pokud děti nejsou schopny vyjádřit, k čemu došlo, jsou silně traumatizované, malé, využívají se speciální výslechové pomůcky, na kterých mohou děti ukázat průběh jednání pachatele, vysvětluje pracovník č. 1, který dále pokračuje, že vyšetřovatelé v praxi využívají dokonce celou rodinu – děti (chlapec, dívka), otec, matka, dědeček, babička. Je to z toho důvodu, že k tr. činům dochází i v rámci rodiny, bohužel i mezi prarodiči a vnoučaty. Děti na demonstrativní panenkách mohou ukázat průběh jednání pachatele, předávají to a říkají, jak se to stalo. Speciální výslechové pomůcky se dají použít i pro mravnostní tr. činy.

Pracovník č. 2. popsal, že dítě si demonstrativní panenku vezme, svlékne jí, ukazuje a pojmenovává její části těla. Speciální pomůcky se využívají v situacích, kdy dítě není na takové komunikační úrovni, aby dítě něco popsalo, tak to ukáže, nebo se mu nechce o incidentu mluvit, tak to ukáže.

Pracovník č. 4 však upozorňuje na to, využívání panenek není všespásné. Vyšetřovatel s nimi nemůže začít. Musí vědět, kdy je použít. Toto potvrzuje i pracovník č. 3. Hodnotí, že využití demonstračních panenek závisí na věku dítěte.

Kromě demonstrativních panenek, jak uvádí pracovník č. 1, se dají využít i kresby. Může se stát, že oběť bude natolik traumatizovaná, že vytěsni tu událost, nebude schopna o ní hovořit. Ale bude schopna ji výtvarně vyjádřit. Dítě kreslí svůj prožitek. Může k tomu přihlížet i psycholog, je-li připraven, aby vyhotovil znalecký posudek. Pracovník č. 3 vysvětluje i jinou formu, jak dítěti zvýšit ochotu komunikovat: „*U každého výsledku se snažíme, abychom tam byli alespoň dva - jeden, který obsluhuje technické zařízení a druhý vyslychá. Pokud druhý pracovník vidí, že dítě je tzv. kousnuté a nechce s vyšetřovatelem mluvit, může výsledek udělat někdo jiný.*“

Pracovník č. 4 doplnil speciální výsledkové pomůcky navíc o možnost dítěte komunikovat i jinak, než verbálně, „*Dítě nám může napsat to, co na něm bylo spácháno.*“

Shrnutí specifík výsledku dětí

- **Přítomnost psychologa**

Dítě, které bylo týrané, zanedbávané či znásilněné může být natolik traumatizované, že zážitek vytěsni. Oběť není schopná o incidentu hovořit a v pak je zapotřebí přibrat k výsledku psychologa.

Pokud je případ řešen již před zahájením trestního řízení, přichází v úvahu, aby psycholog pak takový „výsledek“ vedl, zejména v institucích typu DKC.

- **Improvizace a individuální přístup**

V praxi dochází k tomu, že každé dítě je individuální, každý případ je jiný, na každý případ nelze stanovit jednotný postup, ačkoliv existují metodiky, které určují, jak s dětmi pracovat.

Vyšetřovatel se musí neustále vzdělávat o ovládat takové techniky, aby dítě nebylo zbytečně netraumatizováno.

- **Odstranění nebezpečí vzniku sekundární viktimizace**

Vyšetřovatel je povinen umět propojit více metod, technik a způsobů, jak s dítětem pracovat a jak zabránit možné sekundární viktimizaci u dítěte, vhodně navázat první kontakt s dítětem, využívat speciální výslechové pomůcky a dále viz níže uvedená tabulka.

Tabulka č. 2: Odstraňování nebezpečí sekundární viktimizace

Respondent	Odstraňování nebezpečí sekundární viktimizace	Poznámka
<u>Č. 1</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ výslech dítěte v SVM sám o sobě – v SVM je úkon jednodušší* ▪ samotný přístup k dítěti ▪ metodika pro vedení výslechu dítěte, metodika na využívání demonstračních pomůcek atd. ▪ osoby*, které nejsou přítomny výslechu, čekají v monitorovací místnosti ▪ otázky smí dítěti položit pouze policejní orgán 	<p>* Jednodušší než před vznikem SVM * osoby (např. obhájce obviněného, soudní znalec...)</p>
<u>Č. 2</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ujištění dítěte, že ono nic špatně neudělalo ▪ chovat se k němu tím způsobem, aby člověk nebyl nadřazený, nepříjemný, nedával najevo převahu ▪ dostatečná příprava vyšetřovatele na výslech dítěte 	
<u>Č. 3</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ u starších dětí stejné pohlaví vyšetřovatele* ▪ dostatečná příprava vyšetřovatele a zjištění specifik dítěte 	<p><i>*, „Někteří kluci si ale rádi promluví se ženou. Člověk to pozná již z 1. kontaktu.“</i></p>
<u>Č. 4</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sebevzdělávání vyšetřovatele ▪ ovládnutí vhodných technik ▪ komunikace se znalci, s psychology... 	
<u>Č. 5</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ řídit se TrŘ ▪ obligatorně daná přítomnost soudce (a státního zástupce) u neodkladného a neopakovatelného úkonu* ▪ výslech vést pouze jednou ▪ zvolit si vhodný způsob komunikace s dítětem ▪ chovat se k dítěti slušně 	
<u>Č. 6</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ výslech dětí v SVM ▪ výslech vést jednou, aby nemusel být opakován ▪ vyhnout se opakovaným výpovědím před různými lidmi ▪ zvláštní postupy a způsoby zacházení s dětmi ▪ výslech správně naplánován ▪ nashromáždění veškerých dostupných informací o dítěti ▪ nashromáždění veškerých dostupných informací a jeho rodině ▪ správně reagovat na jednotlivé projevy dítěte. 	

7.5 Shrnutí zjištěných dat

Níže uvádím stručné shrnutí nejdůležitějších výpovědí respondentů, rozdělené do čtyřech hlavních témat, která byla analýzou vytyčena: Metodické ukotvení problematiky s jeho praktickým přínosem ve vedení výslechu dětí, způsoby zvládnání stresu vyšetřovatele, obtíže při vedení výslechu v SVM, Specifika vedení výslechu

Tabulka: Tématická analýza textu

Respondenti	Metodické ukotvení problematiky	Způsoby zvládnání stresu vyšetřovatele	Obtíže při vedení výslechu v SVM	Specifika vedení výslechu
Č. 1	<ul style="list-style-type: none"> - § 102 TrŘ, metodiky vytvářené policií, Úmluva o právech dítěte - ČR patří mezi země s příklady dobré praxe výslechů dětí, využíváním speciálních výslechových pomůcek a vedením výslechů v SVM, - častější prošetřování případů týraných dětí ze strany policie, než dříve, - zákonné vstupní a průběžné vzdělávání vyšetřovatelů, - zahraniční setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> - žádný případ se nesmí „zvnitřňovat“ - možnost obrátit se na psychologa na Krajském ředitelství policie (dále jen „KŘP“) na kterých jsou povinně zaměstnaní od r. 2010 - vyšetřovatelé mohou volat na metodické oddělení pro radu 	<ul style="list-style-type: none"> - Zatím se na komplikace nepřišlo 	<ul style="list-style-type: none"> - Individuální přístup ke každému dítěti, - navázání úspěšného prvního kontaktu, - celkově výslech v SVM, - demonstrativní panenky, kresba ataku
Č. 2	<ul style="list-style-type: none"> - metodiky (závazný pokyn policejního prezidenta – tj. způsob, jakým se vyslýchá v SVM, a jak pracovat s demonstrativními pomůckami) - legislativa: ZOTČ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, TrZ a TrŘ - zákonné vzdělávání vyšetřovatelů, - zahraniční setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> - nebrat si případy a reakce osobně a nebrat si je k tělu - vyšetřovatel musí být profesionál, a tak k tomu musí přistupovat, jinak by tu práci nemohl dělat. - Možnost obrátit se na psychologa na KŘP, - výměna zkušeností s kolegy 	<ul style="list-style-type: none"> - Následné přepisování výslechu, - kontaktování více odborníků (zvýšená administrativa), - nedostatek psychologů, - případy hlášené po letech, - poučení dítěte, - děti s handicapem, - děti, které nechtějí mluvit 	<ul style="list-style-type: none"> - Hluchoněmé dítě – nutná přítomnost tlumočnicka - navázání úspěšného prvního kontaktu, kladení otázek prostřednictvím vyšetřovatele, nikoliv prostřednictvím dalších osob, využívání demonstrativních panenek

<p>Č. 3</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Legislativa (TrŘ) - znalosti a poznatky z vývojové psychologie, - zákonné vzdělávání vyšetřovatelů, - zahraniční setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> - Kvalitní odměňování, pochvala od vedoucího - možnost kontaktovat psychologa na KŘP, - výměna zkušeností s kolegy 	<ul style="list-style-type: none"> - následné přepisování výsledku, - technické vybavení, software, - zákon o výběrovém řízení s výběrem techniky do SVM, - opakované výsledky dětí u státních zástupců, - nedůvěra dětským obětem, - falešná oznámení, poučení dítěte, - děti, které nechtějí mluvit, - jiné vnímání pojmu času u dětí 	<ul style="list-style-type: none"> - Přizpůsobení se dítěti stylem vyjadřování, mluvou, projevy, - navázání úspěšného prvního kontaktu s dětmi do 12 let, - u starších dětí vyšetřovatel stejného pohlaví, - využívání demonstrativních panenek adekvátně dle věku dítěte, - výměna vyšetřovatele v případě, že dítě odmítne spolupracovat
<p>Č. 4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - znalosti potřebných zákonů (TrŘ, TrZ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZOTČ) - závazné pokyny týkajících se problematiky dětí, mravnosti apod., - znalosti a poznatky vývojové psychologie a sexuologie - požadavky se odvíjí od toho, na jakém úseku policie je vyšetřovatel zařazený. - zákonné vzdělávání vyšetřovatelů 	<ul style="list-style-type: none"> - rodina, přátelé, koníčky, - „Netahat si problémy domů, neboť to není profesionální. Zatěžovat soukromý život pracovními věcmi není úplně dobře.“ - sport, kultura atd. - možnost využít pomoc od psychologa na KŘP, krizové intervence, - spolupráce s ostatními institucemi 	<ul style="list-style-type: none"> - následné přepisování výsledku, - neshoda se zapojenými institucemi nad uchopením případu - pokud dítě hovoří o pachateli, který je jeho příbuzný, - přítomnost rodiče u dítěte 	<ul style="list-style-type: none"> - navázání úspěšného prvního kontaktu, speciální výslechové pomůcky, ale demonstrativní panenky nejsou všespásné, např. i možnost napsání události, ke které došlo, - Přítomnost soudce a státního zástupce u neodkladného a neopakovatelného úkonu
<p>Č. 5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - metodiky (zejména závazný pokyn policejního prezidenta – tj. způsob, jakým se vyslychá ve výslechové místnosti, a jak pracovat s demonstrativními pomůckami), - legislativa: ZOTČ, dále zákon o soudnictví ve věcech mládeže, TrZ a TrŘ. - zákonné vzdělávání vyšetřovatelů 	<ul style="list-style-type: none"> - umět problémy nechat v práci. - nezabývat se tím ve volném čase, - zbytečně nad tím nemyslet - možnost využít pomoc psychologa 	<ul style="list-style-type: none"> - následné přepisování výsledku 	<ul style="list-style-type: none"> - Chovat se k dítěti slušně, - netraumatizovat ho - Zvolit si vhodný způsob komunikace - Přítomnost soudce a státního zástupce u neodkladného a neopakovatelného úkonu

<p>Č. 6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ZOTČ (tento zákon vyzdvihl ochranu práv obětí na stejnou úroveň jako je ochrana práv pachatelů), - zákonné vzdělávání vyšetřovatelů 	<ul style="list-style-type: none"> - v případě nekvalitního vedoucího pracovníka, který nezná více tuto problematiku. - výslech je vzhledem k dítěti dobré provést v ranních hodinách, - vlastní poznámky na papírku při výslechu, - semináře supervize pro vyšetřovatele 	<ul style="list-style-type: none"> - Pouze jeden výslech dítěte, během kterého je nutné navázat dobře kontakt, získat si důvěru k dítěti, poučit ho dle zákona, zjistit o trestném činu veškeré detaily a udržet pozornost dítěte, - děti psychicky narušené, - děti s ADHD, 	<ul style="list-style-type: none"> - Celkově výslech v SVM (zvláštní postupy a způsoby zacházení s dětmi), - správně reagovat na jednotlivé projevy dítěte - dítě říká své trauma na správném místě, kde je vyslyšeno, - práce s traumatem dítěte
--------------------	--	---	---	---

8 Diskuse

Na základě zrealizovaných rozhovorů byla v praktické části provedena analýza získaných dat. Pomocí kódování byly zvoleny čtyři klíčové kategorie, kterými se respondenti zabývali ve svých odpovědích a které jsou vždy na konci pasáže krátce shrnuty.

Zjištěná data z výzkumu potvrzují teoretické poznatky a zjištění autorů, které jsou uvedeny v teoretické části. Jsou s nimi v souladu. Vystávají z rozhovorů však dvě zásadní odporující, či upřesňující témata a to:

- Požadované vzdělání vyšetřovatele: zatímco v odborné literatuře stojí policejní vzdělání jako povinné, v praxi se ukazuje, že vyšetřovatelem může být i profesionál, který nemá vystudovanou policejní školu. Stěžejní je motivace, přípravné kurzy a následné vzdělávání v souvisejících vědních oborech.
- Speciální výslechové pomůcky: Jsou velmi užívané, nejsou však vhodné k využívání každého výsledku a nejsou všespásné, což se z odborné literatury zdá jako velmi přínosné a nezbytné

Z realizovaných rozhovorů vypsaly tři náměty na diskuzi, kterým je dále věnována pozornost:

- Nedocenená profese vyšetřovatelů dětských obětí: Mnozí vyšetřovatelé zmínili, že jejich profese není doceněna takovým stylem, jakým by si přáli.

Z tohoto důvodu se domnívám, že větší informovanost veřejnosti o profesi vyšetřovatelů dětských obětí trestných činů a o náročných činnostech, které vykonávají, by měla být více doceněna.

- Nedostatečná psychologická a supervizní pomoc pro vyšetřovatele: Velmi mě překvapilo, až znepokojilo, že pracovníci tuto možnost nevyužívají, ba že o tom hovoří jako o alternativě, která pro vyšetřovatele existuje, avšak ji nevyužívají.

Domnívám se, že by supervize/psychologické setkání mělo být v rámci jejich profese povinné, alespoň 2x ročně a to pro všechny vyšetřovatele dětských obětí a nejen pro pár vybraných jedinců, viz upozornění pracovníka č. 6 v rámci nově pořádaných supervizních seminářích.

- Ačkoliv se v literatuře objevují vyšetřovatelé jak dětských pachatelů, dětských obětí, svědků domácího násilí, ale i dospělých obětí, až z rozhovorů vypsalo, že

vyšetřovatelé musí být připraveni i na všechny možné cílové skupiny bez ohledu na věk, pohlaví, rozumové schopnosti, komunikační dovednosti, handicap, rozsah traumatu, příbuzenské vztahy atd. V související literatuře se objevují děti s handicapem, děti s mentální retardací či vývojovou poruchou.

Dle mého názoru by však měl být brán zřetel na velké množství dětí s poruchou autistického spektra či hluchých a hluchoněmých dětí a přistupovat k tomu více konkrétně.

Bylo zjištěno, že zejména oblast následné administrativy, spojená s přepisováním realizovaných výslechnů na videonahrávce, tak i kontaktování zapojených odborníků/institucí dělá vyšetřovatelům problém. Ke zlepšení by mohlo dojít zejména vylepšenou technikou (viz přepisovací software, který by lépe odezíral i dětská slova), lepší organizační spolupráce, kdy by státní zastupitelství, soudci, vyšetřovatelé, i psychologové byli ve vzájemné shodě nad uchopením konkrétního případu.

Dále bylo zjištěno, že dobrým příkladem jsou vzdělávací kurzy, semináře s mezinárodním prvkem a sdílení zkušeností s ostatními vyšetřovateli. Na této dobré praxi se může velmi dobře nadále pracovat. Velký přínos může mít pomoc zaměstnaných psychologů na Krajském ředitelství v ČR, avšak povinná supervize by mohla mít v současné době větší účinek.

Závěr

V této diplomové práci pojednávám o vedení výslechu dítěte a osobnosti vyšetřovatele. Mnohé ze zjištěných poznatků vychází jak ze související odborné literatury, tak i národní i mezinárodní legislativy, včetně vnitřních metodik pracovníků.

Teoretická část diplomové práce vytváří především legislativně upravené postupy a požadavky na vedení výslechu dítěte i na výkon vyšetřovatele. Mimo jiné se v teoretické části věnuji traumatu u dětí, ke kterému může dojít po trestném činu. Rovněž se věnuji tématu vzniku a odstraňování příčin sekundární viktimizace u dítěte.

Výzkumná část je složena ze dvou hlavních částí, tou první jsou mediálně známé případy, použité z internetových zdrojů, které ilustrují podobu výslechu dětských obětí, neboť informace o dětských obětech jsou natolik utajované, že případy z praxe vyšetřovatelů se nemohly použít. Druhou částí výzkumné části je analýza šesti rozhovorů s pracovníky zabývajícími se výslechem týraných či sexuálně zneužívaných dětí. Rozhovory, které byly zrealizovány, téměř vždy potvrdily informace z teoretické části diplomové práce.

V této práci jsou zmíněny obecné zásady vedení výslechu dítěte a pozitivní i negativní zkušenosti vyšetřovatelů.

Moc si vážím možnosti zrealizovat rozhovory s velmi kvalitními vyšetřovateli s letitou praxí vedení výslechu dětských svědků domácího násilí i dětských obětí trestných činů.

Výpovědi vyšetřovatelů z Krajských ředitelství v této práci vyvrátily tvrzení metodika, že se zatím na negativum vedení výslechu v SVM nepřišlo. Zásadním negativem se projevila následná zvýšená administrativa vyšetřovatelů, týkající se především doslovného přepisování výslechů a rovněž nedostačující spolupráce se zapojenými institucemi nad shodou nad postupem u konkrétního dítěte.

Jak bylo shrnuto v závěru praktické části, vyšetřovatel by měl mít dostatečnou znalost právních předpisů a ustanovení, která souvisí s dětskou obětí. Kromě těchto předpisů by však měl mít i znalosti z vývojové psychologie a obeznámit se s projevy mentálně retardovaných osob a osob s handicapem, aby si osvojil vhodné techniky komunikace a volil adekvátní postupy pro vedení výslechu. Nesmírně důležitá se ukazuje dobrá spolupráce zapojení více odborníků (např. psycholog, psychiatr, speciální pedagog, pracovník OSPOD, pedagog...) i více kompetentních institucí (policie, OSPOD, státní zastupitelství, soudy) a to jak pro úspěšné provedení výslechu dítěte, a pro následné trestní stíhání pachatele, ale i kvůli

vyšetřovateli. Je zde možnost případ lépe uchopit, než kdyby na to byl vyšetřovatel sám. Vyšetřovatel může sdílet příklady z praxe z kolegy z praktického i metodického působení a v rámci setkání a vzdělávacích kurzů vyměňovat jak zahraniční i místní příklady dobré praxe, si i vyzkoušet nácviky konkrétních případů, které mohou nastat.

Hlavním cílem diplomové práce bylo shromáždění a analýza poznatků o teoretických a praktických aspektech výsledkové praxe vyšetřovatelů dětí týraných a zneužívaných, což bylo naplněno. Respondenti hovořili o své letité praxi, o povinném i doporučujícím vzdělávání, o průběhu vedení výslechu, o zařízení místnosti, o technikách, zvyšující ochotu dítěte komunikovat, o dobrých zkušenostech z vlastní praxe i o svých obavách, potřebách, touhách a negativních pracovních zkušenostech. Mým záměrem bylo analyzovat odpovědi vyšetřovatelů, kteří přímo pracují při výslechu týraných a zneužívaných dětí, ve srovnání s odpověďmi pracovníka vytvářející metodiky vedení výslechu dětí. Zajímaly mě praktické zkušenosti vyšetřovatelů, což se podařilo.

Mimo to bylo cílem zjistit, jak vyšetřovatelé zpracovávají stresové situace, které jsou bezesporu s každým výslechem spojené, jak pečují o svou duševní hygienu a jak předcházejí syndromu vyhoření a jak mohou zabránit přenášení takovýchto náročných příběhů do svých osobních životů. Pracovníci mi na všechny tyto otázky odpověděli, a především díky oddělení pracovního a osobního života a alternativnímu vyventilování stresu a napětí (tj. rodinný život, sport, kultura, koníčky...) jim to umožňuje zvládat takto psychicky náročnou profesi.

S tím související druhý cíl diplomové práce byl o zjištění možnosti zkvalitnění činnosti vyšetřovatele ve smyslu odstraňování nebezpečí sekundární viktimizace u dítěte, což se prostřednictvím kódování podařilo rovněž odpovědět. Nebezpečí sekundární viktimizace u dětí se dá eliminovat. Vedení výslechu dítěte v SVM je šetrným způsobem sám o sobě, jak sekundární viktimizaci u dítěte minimalizovat. Vyšetřovatelé by rovněž měli poznat a odhadnout, jaké jsou jejich vlastní schopnosti, ale i osobní mezery, zda jsou dostatečně empatičtí, zda dokážou jednat s obětí, bez ohledu na její věk, která byla násilně znásilňována vlastním příbuzným, která má mentální retardaci apod., neboť v opačném případě mohou i nevědomky způsobit jak nekvalitní průběh výslechu dítěte, tak i jeho druhotnou újmu z nesprávně vedeného výslechu právě oni sami. Vyšetřovatelé musí umět zvládnout psychicky náročné situace, ve kterých nezastávají pouze roli policejní, ale také roli opory pro dítě. Cíle diplomové práce byly tedy naplněny.

Diplomová práce byla zpracovávána po dobu devíti měsíců, od prvotního studia odborné literatury, po analyzování rozhovorů a vytváření souvisejících tabulek.

Tato práce zachycuje více osobnost vyšetřovatele, než dětskou oběť a klade důraz na výběr vhodného vyšetřovatele, na jeho přípravu i průběžné profesionální zdokonalování.

Nesmírně si vyšetřovatelů vážím (a především těch, se kterými byly rozhovory realizovány), za jejich přínos pro dětské oběti (a dětské svědky domácího násilí), avšak mě velmi mrzí, že tato profese není dostatečně chválena a oni sami nejsou dostatečně za to ohodnocováni.

V České republice by mělo být takovýchto kvalitních pracovníků více a určitě by se měla řešit otázka následného přepisování výsledků/softwareová technika, neboť se to ukazuje jako velmi zdlouhavé.

Věřím, že Česká republika hodlá do budoucna budovat další SVM a současné obtíže plynoucí z neopakování výsledku dětí i nadále odstraňovat.

Seznam použité literatury

- BOUKALOVÁ, Hedvika. *Pražské sociálně vědní studie: Vyšetřovatel a jeho důležité profesní dovednosti*. Praha: FSV UK, 2007. 55 s. ISSN 1801-5999.
- BOUKALOVÁ, Hedvika, GILLERNOVÁ Ilona a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1293-3.
- BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. 157 s. ISBN 978-80-7308-409-7.
- CHILD MALTREATMENT*. Children's Bureau (Administration on Children, Youth and Families, Administration for Children and Families) of the U.S. Department of Health and Human Services. ©2014. Dostupné z: <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2014.pdf>
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň, Aleš Čeněk. 2004. 446 s. ISBN 978-80-7380-213-4.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Vyd. 3. Praha: Aleš Čeněk, 2013. 445 s. ISBN: 978-80-7380-461-9.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. 160 s. ISBN 978-80-262-0582-1.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Traumatizující vzpomínky a výsledky*. In: ŠÍŠKOVÁ, Nataša a Jaroslava SLÁMOVÁ. 20. výročí Policejní akademie ČR v Praze: soupis publikací vydaných Policejní akademií ČR a jejími akademickými pracovníky v období 20 let (1992-2011). Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2012. s. 29-36. ISBN 978-80-7251-376-5.
- DEKLARACE PRÁV DÍTĚTE*. OSN. ©2015. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>
- DUNOVSKÝ, Jiří. *Postavení dítěte ve společnosti a jeho právní aspekty*. In: DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995, s. 35-40. ISBN 80-716-9192-5.
- FALLER, Kathleen Coulborn. *Interviewing children about sexual abuse: controversies and best practice*. New York: Oxford University Press, 2007, str. 124-126. ISBN 9780199725403.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie ČR, 2008, 98 s. ISBN 978-80-7251-294-2.
- HOLOMEK, Jaroslav. *Mládež jako oběť kriminality (niektoré výsledky z výskumov obetí)*. In: KURUC, Peter. *Trestnoprávne a kriminologické aspekty kriminality mládeže: Zborník príspevkov z konferencie s medzinárodnou účasťou konanej v dňoch 24.-25. apríla 2013 na fakulte práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave*. 1. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. 472 s. str. 115-130. ISBN 978-80-8155-025-6.
- MATOUŠKOVÁ, Ingrid a SPURNÝ, Joža. *Komunikačně náročné situace v policejní praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice. 2005. 159 s. ISBN 80-86898-37-7.

Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 – 2018. STOP násilí na dětech. ©2016. Dostupné z: <http://www.stopnasilinadetech.cz/pdf/narodnistrategie.pdf>

NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti.* Praha: Policejní akademie České republiky, 2003. 136 s. ISBN 80-7251-141-6.

PAZLAROVÁ, Hana. *Nevhodné zacházení s dítětem.* In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce.* Praha: Portál, 2013, s. 363-365. ISBN 978-802-6203-667.

SOVÁK, Jiří. *Právní zajištění dítěte s CAN.* In: DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.* Praha: Grada, 1995, s. 185-198. ISBN 80-716-9192-5.

SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu.* Praha: Portál, 2003. 120 s. ISBN 80-7178-846-5.

TÝRANIE DETI. Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Odbor podpory zdravia. ©2010. Dostupné z: http://www.ruvzpd.sk/vz/data/Tyranie_deti.pdf

VÁLKOVÁ, Helena. *K novele zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.* Zpravodaj: Bílý kruh bezpečí - Spolek pro pomoc obětem trestné činnosti. Praha, 2016, 25 (4/2016). ISSN 1213-8282.

Internetové zdroje

BAUDYŠOVÁ, Zuzana. *Týrané děti*. Epravo.cz – Sbíрка zákonů, judikatura, právo. [online]. ©2015. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/efocus/tyrane-deti-98295.html>

BLAŽEK, Jakub. *Trestní zákoník a trestní řád, jaké jsou mezi nimi rozdíly? Rok v obci*. [online]. ©2015. [cit. 2016-25-12]. Dostupné z: <http://www.rokvobci.cz/zpravy-redaktoru/detail/577-trestni-zakonik-a-trestni-rad-/30.11.2016>

DURANT, Joan E. *Child Abuse in Sweden. The Natural Child Project*. [online]. ©1996-2016. [cit. 2017-01-03]. Dostupné z: http://www.naturalchild.org/guest/joan_durrant.html

Child abuse and neglect statistics. Child Family Community Australia. Australian Government. Australian Institut of Family Studies. [online]. ©2016. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <https://aifs.gov.au/cfca/publications/child-abuse-and-neglect-statistics>

Child abuse statistics & Facts. Childhelp. [online]. ©2015. [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <https://www.childhelp.org/child-abuse-statistics/>

HONUS, Aleš. *Policie v Ostravě vyšetřuje brutální týrání předškoláka*. Právo. In: Novinky.cz. Krimi. Ostrava. [online]. ©2009a. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/177653-policie-v-ostrove-vysetruje-brutalni-tyrani-predskolaka.html>

HARLOW, Caroline Wolf. *Prior Abuse Reported by Inmates and Probationers*. Washington, DC: US Dept. of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics. [online]. ©1999. [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <https://www.bjs.gov/index.cfm?ty=pbdetail&iid=837>

KARBAN, Pavel. *Mladík masíroval 12letou dívku, pak chtěl neslušné fotky i videa*. Právo. In: Novinky.cz. Krimi. Ostrava. [online]. ©2011. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/240798-mladik-masiroval-12letou-divku-pak-chtel-neslusne-fotky-i-vidoa.html>

National and State Child Abuse and Neglect Statistics. Child Abuse Statistics. Ark of Hope for Children. [online]. ©2016. [cit. 2016-12-25]. Dostupné z: <http://arkofhopeforchildren.org/child-abuse/child-abuse-statistics-info>

Pedagogicko-psychologická poradna Bruntál. Příspěvková organizace Moravskoslezského kraje. *Jak pomoci týranému, zneužívanému a zanedbávanému dítěti*. [online]. ©2016. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <http://www.pppbruntal.cz/texty/can4.html>

Physical abuse. Facts and statistics. NSPCC. [online]. ©2017. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/physical-abuse/>

Projekt Speciálních výslechových místností pro dětské oběti. Prevence kriminality v České republice. [online]. ©2016. [cit. 25-12-2016]. Dostupné z: <http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/specialni-vyslechove-mistnosti/projekt-specialnich-vyslechovych-mistnosti-pro-detske-obeti-54cs.html>

SCHOLZ, Kay-Alexander. *Little progress on tackling German child abuse*. DW – Made for minds. [online]. ©2013. [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/little-progress-on-tackling-german-child-abuse/a-16615798>

Sexual abuse. Facts and statistics. NSPCC. [online]. ©2017. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/child-sexual-abuse/sexual-abuse-facts-statistics/>

Speciální výslechové místnosti. Specifické programy prevence kriminality. Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. Ministerstvo vnitra České republiky. [online]. ©2016. [cit. 25-12-2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

Statistics on child abuse. How many children are abused or neglected in the UK. NSPCC. [online]. ©2017. [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <https://www.nspcc.org.uk/services-and-resources/research-and-resources/statistics/>

Týranie detí. Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. ©2009. [online]. [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70

UNICEF. *Physical violence against children not only inflicts harm, pain and humiliation on children; it also kills*. [online]. ©2016. [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/homicides-non-fatal-physical-violence/#>

VANÍČKOVÁ, Eva. *Deklarace práv dítěte*. Informační centrum vlády. [online]. ©2009. [cit. 2017-01-03]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>

Právní předpisy

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, publikované pod č. 104/1991 Sb.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Interiér SVM

Příloha č. 2 – Rozhovor s pracovníkem č. 1

Příloha č. 3 – Rozhovor s pracovníkem č. 4

Příloha č. 1 – Interiér SVM Krajského ředitelství

Obr. č. 1

Obr. č. 1: SVM KŘP

obr. č. 2

Obr. č. 2 a č. 3 monitorovací místnost SVM KŘP

obr č. 3

Příloha č. 2 - Rozhovor s pracovníkem č. 1

Pracovník, který se mnou vedl rozhovor, pracuje jako metodik na odboru obecné kriminality policejního prezidia (Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování SKPV). S kolegy vytvářejí metodiky, podle které postupují policisté a podle které by postupovali všichni policisté - specialisté po linii mládeže, trestné činnosti páchané na dětech a dětmi v celé ČR. Pracovník má 18 let zkušeností jako vyšetřovatel po linii trestné činnosti páchané na dětech a dětmi z výsledkové praxe, a to i ještě z dob, kdy neexistovaly speciální výsledkové místnosti¹⁸. Pracovník má zkušenosti z výsledkové praxe i po vzniku speciálních výsledkových místností, čímž se umožnilo zachytit změnu se zavedením výsledků dětských obětí ve speciální výsledkové místnosti. Situaci ve SVM hodnotí jako jednodušší, vzhledem k eliminaci sekundární viktimizace dítěte, obecně i stresu vyšetřovatele, neboť je tam sám, může se plně soustředit na dětského svědka nebo někdy dětského pachatele, nic nezapisuje (rušivé elementy viz psací stroje a počítače se podařilo eliminovat). V současnosti se vše nahrává. Všechny osoby, které jsou z procesního hlediska přítomné výsledku, sedí ve vedlejší místnosti, sledují záznam výsledku. V praxi je každý případ je jiný, na každý případ nelze stanovit jednotný postup¹⁹. Ke každému případu se přistupuje individuálně, a i z toho důvodu má metodická činnost své opodstatnění. Policisté volají, ptají se, když nevědí, když potřebují se poradit. Aby jim pracovníci SKPV mohli říct „ano, postupujte tak a tak“, nebo „ne postupujte jiným způsobem“.

Rozhovor

1. Násilí páchané na dětech v celosvětovém kontextu ve srovnání s Českou republikou

„Násilí páchané na dětech bohužel bylo, je a bude. Násilí bude v celosvětovém kontextu, tzn. celosvětově, ČR nevyjímaje. Liší se to země od země, v některé zemi máme dětskou práci, v podstatě otrokářskou práci, v některých zemích jsou děti nuceni ke sňatkům již v útlém věku, někde fungují v rámci prostituce, je s nimi obchodováno, někde jsou více týrané, jsou v tom velké rozdíly. Samozřejmě jsou země a těch zemí je mnoho, kde přijaly zákon, který zakazuje tělesné tresty na dětech, ČR tento zákon nemá, zatím. Většina těch zemí je vázaná úmluvami²⁰, hlavně Úmluvou o právech dítěte. V ČR dochází týrání dětí i samostatně, ale i v kontextu domácího násilí. Dříve před revolucí se o tom nehovořilo, patřilo to mezi latentní trestné činnosti. Poté, co probíhá již několik let osvěta, křivka týraných dětí a domácího násilí se zvyšuje proto, že se o tom více hovoří, což je jediné dobře. Je to více oznamováno, více to prošetřuje Policie, na druhou stranu to více vypovídá o stavu společnosti, což není dobré, není to dobrá vizitka ve společnosti jako takové. Souvisí to s tím, že jsou stále přípustné tresty na dětech, rodiče si to mnohdy neuvědomují. Něco jiného je plácnutí přes zadek ale něco jiného jsou pohlavky, bití, to už hraničí s týráním dítěte. A pak domácí násilí, ve kterém děti vyrůstají. Byť je to mezi partnery, tak děti něco občas schytají, ale nemůžeme hovořit pouze o tělesných důsledcích, ale i o těch psychických a tam je to ve větším nepoznaném důsledku. Dítě si to přenáší do svého dospělého života, vybírá si podle toho partnera pro svůj život a stává se z toho začarovaný kruh.“

2. Význam speciální výsledkové místnosti v policejní praxi (proč se provádí výslech dětí právě v této speciální místnosti, jaká jsou pozitiva SVM a jaká jsou negativa SVM)

¹⁸ Tehdy byly výsledky prováděny v kancelářích, ale i v místech, které byly vhodné pro děti (jako je např. dětský domov). Při výslechu byly přítomny osoby, které mají z procesního hlediska právo být u výslechu, navíc i dětský psycholog a technik, který dělal záznam kamerou z toho výslechu.

¹⁹ Jednotný postup nám sice stanoví TrŘ, zákon č. 218/2003 Sb., teď nově ZOTČ, ale pak jsou k tomu nějaké praktické znalosti a dovednosti.

²⁰ Další úmluvy jsou ve smyslu zabránění páchaní násilí na ženách, na dětech, obchodování s dětmi, dětské prostituce.

„Policie má 64 Speciálních výslechových místností v celé ČR a v loňském roce, tzn. v roce 2016 zde proběhlo téměř 2500 úkonů. SVM nejsou určeny jen pro dětské oběti, ale pro všechny zvláště zranitelné oběti, nebo pro všechny osoby, pro které je to v tu chvíli vhodné, může to být pozůstalý po zemřelém, který zemřel v důsledku tr. č. Pro pozůstalého bude daleko lepší, když si může sednout do místnosti, která nevypadá stroze jako kancelář, ale je zařízena jako pokoj, alespoň se tomu přibližuje. Proč se provádí výslech dětí? Je to z toho důvodu, aby se zabránilo sekundární viktimizaci dítěte. Aby se ten výslech, na který se vyšetřovatel musí perfektně připravit, provedl pokud možno jednou a nemusel být opakován. Mohou nastat okolnosti, kdy je nutné výslech doplnit. V rámci vyšetřování se rozšíří obvinění o další trestné činy i na dítěti a pak je nezbytné doptat se dítěte na další okolnosti. Pak je nutné k výslechu opětovně přistoupit. Pozitiva speciálních výslechových místností: nejsou tam žádné rušivé elementy, je tam jen vyšetřovatel a dítě. Ostatní osoby jsou ve vedlejší monitorovací místnosti a mohou výslech sledovat. Místnost je upravená, dětem se tam většinou líbí. Pokud děti nejsou schopny vyjádřit, jsou silně traumatizované, malé, využívají se speciální výslechové pomůcky, na kterých mohou děti ukázat průběh toho jednání pachatele, používají je i dospělí, pokud je žena znásilněná a není schopna to říct, může to ukázat na těchto výslechových pomůckách. Negativa speciálních výslechových místností - zatím žádná nejsou. Na negativum jsme zatím nepřišli.“

3. Specifika vedení výslechu dítěte (dokumenty vnitrostátního práva, vzniklé metodiky určující způsob vedení výslechu dítěte, další osoby účastné u výslechu dítěte)

„Výslech dětských svědků upravuje § 102 TrŘ. Jsou zde přesně popsány náležitosti výslechu dětského svědka. Policie tvoří a i má v současné době ve spolupráci s psychology dětskými, státními zástupci a soudci metodiku výslechu dítěte. Něco jiného je přečíst si znění paragrafu a něco jiného je sednout si s tím dítětem do SVM a umět se přiblížit dítěti, navázat kontakt apod. To je velmi důležité, dítě toho vyšetřovatele vidí poprvé v životě a současně se mu má svěřovat. Navázání kontaktu je to nejdůležitější, když se ti dva potkají a potom když se získá důvěra dítěte. Umět klást otázky tak, aby dítě pochopilo, na co se ptám a dokázalo na ně odpovědět. A to jsou důvody, proč má Policie specialisty, jsou to lidé, kteří prochází celoživotním vzděláním, aby dokázali jednat s dítětem, vést výslech, aby z procesního hlediska nemusel být ten úkon opakován. Metodiky jsou určeny pro vnitřní potřeby, nejsou veřejně přístupné a aktualizují se podle potřeby (změní se legislativa, změní se metodika). Dítě musí vědět proč tam je, k čemu to je, jaká má práva, povinnosti, to se může změnit s legislativou. Jedna věc je biologický věk dítěte a jedna věc je procesní postavení. Psycholog tam může i nemusí být, záleží na konkrétním případě. Vždy u každého výslechu musí být přítomen OSPOD. Pokud je pachatel již jako obviněný, má právo se zúčastnit výslechu jeho obhájce. Pokud je výslech neopakovatelným a neodkladným úkonem, pak je nutná přítomnost soudce, státního zástupce, dle § 102 TrŘ může být člen rodiny výslechu přítomen, nicméně pro dítě to je stresující. Pokud se tr. čin stal v rámci rodiny, tak to vylučuje přítomnost rodiče. Z praxe - měl jsem holčičku, které bylo asi 6 let, ale byla na úrovni 3 letého dítěte. Měla diagnostikovaný autismus. Tam jsem maminku povolil, protože holčička nebyla schopná vydržet se mnou v jedné místnosti. Musí se to posuzovat individuálně, případ od případu.“

4. Role vyšetřovatele při výslechu dítěte (požadované vzdělání, výcvik, předpoklady pro výkon, další povinné vzdělávání)

„Policista musí absolvovat vzdělání, vzdělávací povinné kurzy, bez nich nemůže být specialistou. Na kurzech se dozví podrobnosti k zákonům, co se vztahují obecně k dětem, veškeré metodiky, co jsme vytvořili, dozví se vývojovou psychologií dítěte, znalostí z psychologie, biologií dítěte jako takového, specifika handicapovaných dětí atd. Každý rok děláme celorepublikové školení pro specialisty, předáváme jim do praxe různá stanoviska nejvyššího státního zastupitelství, vydané judikáty, s tím vším se musí seznamovat. Těmito specialisty se stávají v praxi ženy i muži, je to tak 50:50. Myslím si,

že tahle problematika je nejsložitější ze všech problematik, u těch dětí je to specifické. Pokud nepociťujete vnitřní nutkání, že to je to, co chci dělat, tak to dělat nemůžete. Můžeme mít perfektního vyšetřovatele ale pokud nebude mít vztah k dětem, nebo nebude umět navázat kontakt s dětmi, tak těžko na té problematice bude pracovat. Není potřeba toho, jestli je ten člověk těsně po škole, nebo je několik let v praxi. Samozřejmě že praxe je důležitá. Nikde není psáno, že ten, kdo právě ukončil školu, kdo si bude chtít doplnit vzdělání a bude v tom chtít pracovat, že nemůže být perfektní vyšetřovatel na této linii.“

5. Techniky zvyšující ochotu dítěte komunikovat při výslechu

„Využíváme speciální výslechové pomůcky a máme dokonce celou rodinu – děti (chlapec, dívka), otec, matka, dědeček, babička. Je to z toho důvodu, že k některým tr. činům dochází i v rámci rodiny, bohužel i mezi prarodiči a vnoučaty. Děti na nich mohou ukázat průběh toho jednání pachatele, a to je jedno, jestli jsou ony poškozené nebo jsou svědkem tr. činu, předávají to a říkají, jak se to stalo. Speciální výslechové pomůcky se dají použít i pro mravnostní tr. činy. Dají se ale i využít kresby. Dítě kreslí svůj prožitek. Může k tomu přihlížet i psycholog, je-li přibrán, aby vyhotovil znalecký posudek. Může se stát, že oběť bude natolik traumatizovaná, že vytěsni tu událost, nebude schopna o ní hovořit. Ale bude schopna ji výtvarně vyjádřit. Proto se využívá té kresby.“

6. Odstraňování nebezpečí sekundární viktimizace při vedení výslechu

„SVM jednak samy o sobě a jednak samotný přístup k dítěti. K tomu nám pomáhají metodiky, abychom dokázali zminimalizovat nebezpečí sekundární viktimizaci dítěte. Proto osoby (např. obhájce obviněného, soudní znalec...), které nejsou přítomny výslechu, čekají v monitorovací místnosti, z důvodu, aby nemohlo dojít k manipulaci a zavražďování dítěte. Na to pamatuje i TrŘ. Otázky dítěti (a dítětem se rozumí osoba do 18 let) smí položit pouze policejní orgán. I kdyby obhájce položil otázku, tak ji předá napsanou či sdělí policejnímu orgánu, upraveno § 102 TrŘ. Je to z toho důvodu, aby byla minimalizovaná sekundární viktimizace dítěte.“

7. Situace komunikačně náročné ve výslechové praxi vedení výslechu dítěte

„Celý výslech dítěte je náročný. Biologický věk dítěte je jedna věc, ale jsou tu různé vývojové úrovně. Na každý výslech se musí policista připravit, mít přesně prostudované všechny podklady, připravit si alespoň zhruba kostru výslechu dítěte, a ještě musí počítat, že se každé dítě chová trochu jinak. Policista musí být schopen upravovat konstrukci, jak to bude vést, nikdy nevíte, jak se dítě zachová, co řekne, co neřekne. Pro vyšetřovatele je to náročné jak z pohledu přípravy, tak z pohledu samotného výslechu, nemůžete na sobě nechat nic znát, nonverbální komunikace je nesmírně důležitá, hraje v tom výraznou roli. Např. halo efekt když přijde ‚skejták‘ – když ho člověk uvidí a řekne si v duchu ‚no to bude zase něco‘, přesně tato reakce je něco, co dítě odezírá z nás a co si my nemůžeme dovolit, protože potom nám neřekne už vůbec nic. To je samozřejmě ta náročnost té přípravy výslechu a pak náročnost vedení výslechu jako takového.“

8. Duševní hygiena vyšetřovatele (prožívání, chování, důsledky prožitých náročných situací, vyrovnanost s těžkými osudy dětí, supervize, prevence syndromu vyhoření)

„Pokud jsem vyšetřovatel/kriminalista - specialista na této linii, především nesmím žádný případ ‚zvnitřňovat‘. Setkáváme se od těch nejjednodušších trestných činů páchaných na dětech (tzv. bagatelními tr. činy) až po ty nejzávažnější, kterými jsou vraždy dětí. Kdyby člověk prociťoval všechny případy, se kterými se setká, tak by tu práci nemohl dělat. V tu chvíli člověk hledí na to, aby co nejvíce pomohl dítěti, anebo těm pozůstalým. Aby udělal všechno proto, aby byl pachatel potrestán. Rozhodně si to nesmí zvnitřňovat a nosit s sebou, byť si ji stejně sebou nosí a stále na ni myslí a zkoumá, co by se ještě dalo, nedalo změnit. Od roku 2010 má každé Krajské ředitelství Policie svoje policejní psychology, i krizové interventy, čehož může v případě potřeby využít.“

Závěrem rozhovoru tento respondent dodal, že se do budoucna plánuje vybudování dalších speciálních výslechových místností a také, že Česká republika patří k zemím, které pracují s dětskými oběťmi na dobré a kvalitní úrovni: „V zahraničí se občas setkáváme s kolegy s tím, že si ČR stojí velmi dobře, co se týče výslechu dětí, výslechových pomůcek, speciálních výslechových místností, opravdu mnohde v zahraničí takovéto „vymoženosti“ vůbec nemají, nejsou všude výslechové místnosti, nemají všude výslechové pomůcky. Naopak když je přivezeme s sebou a mohou se na ně v zahraničí podívat, tak jsou z toho nadšení, že něco takového existuje a motivuje je to v následném zavedení do praxe. Ptají se nás v rámci mezinárodní spolupráce, jestli bychom jim mohli poskytnout nějakou naši dobrou praxi. Co se týče výslechu dětí, je na tom ČR velmi dobře.“

Příloha č. 3 - Rozhovor s pracovníkem č. 4

Náplň Vaší pracovní činnosti, Vaše dosavadní výslechová praxe a zkušenosti

„Nacházíte se tady na Krajském ředitelství policie hl. města Prahy na 3. oddělení odboru obecné kriminality služby kriminální policie a vyšetřování. 3. oddělení má za úkol odhalovat a vyšetřovat sexuálně motivovanou trestnou činnost páchanou na dětech. Odhalujeme a vyšetřujeme tzv. „sedmnáctkové případy“, kdy dolní hranice trestní sazby je minimálně pět let a výše. Pohybujeme se v té rovině sexuálních deliktů. V praxi to znamená případy znásilnění nezletilých osob, nezletilých dětí mladších patnácti let, případy obchodování s lidmi a i případy, které jsou „méně závažné“, jako pohlavní zneužití, pokud jsou nějakým způsobem výjimečné svým rozsahem, závažností, komplikovaností apod. I když ty případy spadají primárně do působnosti okresních ředitelství nebo u nás obvodních ředitelství v Praze, tak se tady také zpracovávají. Méně pak už případy dětské pornografie. To spíše v případě, že to souvisí s vyšetřovanou kauzou větší závažnosti. Na zdejším oddělení působím šestnáctým rokem. Jsem operativec. Působím zejména v té fázi odhalování.“

1. Násilí páchané na dětech v celosvětovém kontextu ve srovnání s Českou republikou

„Na to nedokážu upřímně řečeno odpovědět, protože to souvisí se statistikami a musím říct, že nejsem příznivcem statistik, protože mravnostní trestná činnost je více než kterákoliv jiná trestná činnost s největší latencí. Statistika nemá až tak vypovídající hodnotu. Na tom jak si stojíme v poměru s ostatními státy, to není nezbytné pro mou práci znát, důležité je sledovat moderní trendy v té naší činnosti. Důležité je, že děláme maximum.“

2. Význam speciální výslechové místnosti v policejní praxi (proč se provádí výslech dětí právě v této speciální místnosti)

„Jedním slovem ohromný. Já to budu demonstrovat na tom, jak to bylo před zavedením SVM. Kdy se všechny výsledky odehrávali za přítomnosti několika osob, kdy dítě bylo přímo konfrontováno s několika osobami, které vědomě či nevědomě ovlivňovali nebo mohli ovlivnit celý průběh výslechu, ať už verbálně, nebo neverbálně (svými postoji, grimasami). Mohlo dojít k tomu, že dítě naprosto rozhodli a dítě neřeklo nic. Rušivé elementy se zavedením SVM odstranily. A záleží na osobnosti toho vyšetřovatele, jak se na ten výslech připraví. Všichni ti, kteří se mohou nebo musí zúčastnit, sedí v té monitorovací místnosti a sledují to online. Prostřednictvím vyšetřovatele mohou klást otázky. Děti, vzhledem k tomu charakteru případu, který vyšetřujeme, často vypovídají proti svým blízkým, proti lidem, které mají povětšinou rády. Další věc je, že audiovizuální výstup je poté součástí spisového materiálu k soudu. Jiný dopad má výslech, který tam můžete pustit, vidíte bezprostřední reakce dítěte, než když se tam výpověď čte. Nahrávka také slouží pro soudního znalce, který nemůže být přítomen tomu výslechu, ale může ledacos vyčíst z nonverbálního projevu dítěte. Zároveň donutí každého, kdo tam jde, aby se připravil na výslech, jelikož všechny chyby jsou na nahrávce vidět. Myslím si, že je to nejobtížnější disciplína v té praxi.“

3. Specifika vedení výslechu dítěte (dokumenty vnitrostátního práva, vzniklé metodiky určující způsob vedení výslechu dítěte, další osoby účastné u výslechu dítěte)

„Klade značné nároky zejména na osobnost vyšetřovatele, a to nejenom z roviny právní, ale i psychologické. Vyšetřovatel musí mít velké znalosti o vývojové psychologii, každá ta věková skupina má svá určitá specifika a ty musí vyšetřovatel během výslechu zohlednit. Např. nesmí mít přehnaná očekávání od dítěte předškolního věku co do časového zařazení, četnosti toho skutku apod. Potom se také setkáváme s dětmi, které jsou nějakým způsobem handicapované. Vyšetřovatel si musí umět poradit s neočekávanými reakcemi. Může se vyslyšet poškozený, svědek, anebo může mít výslech podobu neodkladného a neopakovatelného úkonu. Ten by se měl konat v případě, že není znám pachatel a je

nebezpečí toho, že by mohl být vypátrán za nějaké delší časové období, tzn., že dojde k dekreci paměťové stopy, tak, aby se úkon nemusel opakovat, a to se obligatorně vyžaduje přítomnost soudce. Jinak u výsledku dítěte (mladšího osmnácti let) musí být osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže viz § 102 TrŘ, přibírá se OSPOD, dětský psycholog (kterých je mimochodem u nás velmi málo), soudce, státní zástupci. V případech, kdy se neprovádí neodkladný a neopakovatelný úkon a pachatel je znám, tam má právo být přítomen i obhájce toho obviněného, který také může klást otázky. Rodiče mohou být přítomni u výsledku, ale většinou to nedoporučujeme z taktických důvodů.“

4. Role vyšetřovatele při výsledku dítěte (požadované vzdělání, výcvik, předpoklady pro výkon, další povinné vzdělávání)

„Jak vyšetřovatel dokáže navázat kontakt s tím dítětem, od toho se odvíjí úspěšnost celého výsledku. Měli by si sednout, protože dítě vypovídá o niterních věcech a měl by mít k vyšetřovateli důvěru. Pokud jde o požadované vzdělání, měl by projít policejní úpravou, zkušenosti s aplikací potřebných zákonů (TrŘ, TrZ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZOTČ, závazné pokyny týkající se problematiky dětí, mravnosti apod.). Vyslychající to musí ovládat. Dále to jsou znalosti a poznatky z vědních oborů, které jsou k výsledku nezbytné, tj. vývojové psychologie, sexuologie. Nemůžeme po vyšetřovateli chtít, aby to byl sexuolog a psycholog zároveň, ale znalost této problematiky je nutná. Požadavky se odvíjí od toho, kde jste zařazená, na jakém úseku policie, na Krajském ředitelství musí být všichni vysokoškoláci, na těch nižších součástech je za potřebí jiný stupeň vzdělání. Ale ta průprava musí být stejná, ať už jste zařazena na okresním, obvodním, nebo krajském ředitelství. Dítě musí odcházet z výsledku nezničené. Úkon musíme provést co nejšetrněji. Sami se musíme vzdělávat. A pokud cítíme mezery v určitých oblastech, tak bychom se to měli ‚dopřívzdělat‘. Na Krajském ředitelství je nastavené celoživotní vzdělávání, kde chceme prostřednictvím přednášek, ať už kolegů ze sboru, nebo civilních lektorů doučit potřebné znalosti. Přichází sem dětská gynekoložka, soudní znalec v oblasti dětské psychologie, soudci, státní zastupitelé, sociální pracovníci, kteří vyšetřovatele seznámí se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, všichni ti, kteří mají co říct k dané problematice. Vyšetřovatel má mít znalosti nejen pokud jde o právní úpravu trestně právní, nebo vnitřní normu, ale i o sociálně-právní normu, ty, které by mohly souviset s ohroženými dětmi.“

5. Techniky zvyšující ochotu dítěte komunikovat při výsledku

„Demonstrativní pomůcky využíváme, ale není to záležitost, která by byla všespásná. Vyšetřovatel s nimi nemůže začít. Musí vědět, kdy je použít. Pokud jde o to využití, máme také nějaká určitá pravidla, dána trestně právní úpravou apod. Ale dítě má možnost s námi komunikovat i jinak, než verbálně, dítě nám může napsat to, co na něm bylo spácháno.“

6. Odstraňování nebezpečí sekundární viktimizace při vedení výsledku

„Souvisí se to se snahou vyšetřovatele se sebevzdělávat, musí ovládat takové techniky, abychom to dítě tady zbytečně netraumatizovaly. Chceme zjistit velké detaily toho skutku, abychom ten případ mohli dobře okvalifikovat, abychom mohli pachatele ve spolupráci se státním zastupitelstvím postavit před soud, ale zároveň nemůžeme to dítě zničit. Je to zatěžující, co si budeme povídat. Vyšetřovatel by tak měl komunikovat se znalci, s psychology. V praxi se někdy nevyhneme situaci, kdy bohužel musíme se dítěte opakovaně doptat, když jde např. o nové skutečnosti. Bohužel se někdy nevyhneme tomu, že přicházíme opětovně s dítětem do kontaktu.“

7. Situace komunikačně náročné ve výsledkové praxi vedení výsledku dítěte

„Těch je hodně. Odvíjejí se od charakteru toho dítěte, charakteru vyšetřované události. Něco jiného je, když je pachatel z okruhu blízkých, jiná je situace, když je to někdo tzv.

z ulice. Člověk pro dítě neznámý znamená daleko větší ochotu dítěte vypovídat. U známého pachatele se dítě zmltá v adekvátních pocitech, kdy má zneužívatele rádo, na druhou stranu vnímá, že je něco špatně. Problém může být poučení dítěte vzhledem k jeho osobnosti, vysvětlit přiměřeně jeho věku, jak říká zákon, že nemusí vypovídat proti svému tatínkovi, kdyby způsobil nebezpečí jeho trestního stíhání. Komunikačně náročné jsou situace, kdy vyslyšíme dítě s handicapem.“

8. Duševní hygiena vyšetřovatele (prožívání, chování, důsledky prožitých náročných situací, vyrovnanost s těžkými osudy dětí, supervize, prevence syndromu vyhoření)

„Myslím si, že zásadou je, aby striktně odděloval práci od svého soukromí. Lehko se to řekne, hůř udělá. Netahat si problémy domů, neboť to není profesionální. Samozřejmě se nevyhneme tomu, že čas od času nás nějaký případ zachvátí víc, ale mnoho z nás máme svoje rodiny, takže zatěžovat soukromý život pracovními věcmi není úplně dobře. Pokud to člověk nezvládne, tak asi není na místě, aby tuto práci dělal. Každý se se situacemi vyrovnává po svém, někdo sportuje, někdo tihne ke kultuře. Důležité je to oddělovat, to je to, co dělá profesionála profesionálem. U Policie jsou psychologové, máme možnost se na ně obracet s nějakými problémy, nevím, jak moc je tato služba využívána, ale s těmi konkrétními případy se musíme vypořádat my tady a za jeden provaz se státním zastupitelstvím. S dalšími ředitelstvími policie se setkáváme na společných poradách, IMZ (instrukčně-metodické zaměstnání, pozn. autorky), čas od času si vyměňujeme zkušenosti. Jsou to ale i pracovní kontakty, ČR je země malá, takže velmi často my dožadujeme nějaké úkony z druhého konce republiky a oni zase od nás, takže si vycházíme vstříc. Spolupráce funguje. Není možné, abychom za každým výslechem jezdili po republice. Kolegové procházejí stejnou přípravou jako my. Samozřejmě když je něco zásadního, něco stěžejního pro ten případ, máme tu možnost, že jezdíme sami.“

Dobré příklady vedení výslechu dětí ze zahraničí + vize do budoucna v ČR

„Jsou určité odlišnosti výslechu dětí v různých státech. Někde může výslech vést i jiná osoba, než vyšetřovatel. U nás vede jen vyšetřovatel, na policii musí vést výslech policejní orgán, ale může konzultovat nějakou výslechovou taktiku např. s psychologem. Ve většině zemí se používají místnosti na způsob SVM, používají se různé demonstrační pomůcky, je to hodně podobné. Co nám třeba trošku vadí, že soudy nebo státní zastupitelství trvají na přepsání výslechu, že nestačí nahrávka, ale chtějí to mít v té listinné podobě. Ale jsou to marginality, se kterými se dokážeme vyrovnat. Co je asi největším problémem, je shodnout se na uchopení případu. Vyšetřování mravnostní trestné činnosti je jednou z nejnáročnějších, protože v mnoha případech máte tvrzení proti tvrzení, vycházíme pouze z výpovědi pachatele a oběti. Jde o to, abychom řešení případů byli schopni pojímat stejně a abychom se shodli se státním zástupcem uchopit konkrétní případ, jak komunikovat s těmi lidmi apod. V praxi se stává, že k výslechu můžete dojít různými cestami, ale my musíme zvolit tu nejšetrnější pro dítě a to může být někdy problém. Protože jednodušší cesta se nemusí slučovat s nějakými psychologickými poznatky, co zatíží dítě. Shoda všech, kteří do toho mají co promlouvat, a to mám na mysli vyšetřovatele, státní zastupitelství, soud, psychology, sociální pracovníky, je alfou a omegou. Tedy dohodnout se, co je největším zájmem dítěte.“

„Na závěr bych rád doplnil, že na této problematice by měli pracovat osoby, které jsou motivované, které ta práce baví. Jak říkám, je to práce odlišná od ostatních problematik. Souvisí to samozřejmě s výběrem lidí, kteří tady pracují.“

„Psycholog nemůže vyslyšet v trestním řízení. Pokud případ prověřuje policie, pak je to záležitost policie. To, že se s tím dítětem může pracovat v nejrůznějších organizacích tak tomu samozřejmě nechceme zamezit. Protože čím víc takovýchto kvalitních organizací (na mysli DKC, pozn. autorky), kde jsou skuteční odborníci na problematiku syndromu CAN, protože ne každý dětský psycholog je odborník syndromu CAN. Takže zdůrazňuji, tím lépe pro všechny oběti. Mají víc možností,

jak nakontaktovat odborníky. Naším zájmem je, abychom spolupracovali se všemi těmi, kteří nějakým způsobem pracují s dětmi, ať už to jsou školy, výchovná zařízení, dětské domovy, nejrůznější neziskové organizace, OSPOD, zdravotnická zařízení. O tom, že je dítě zneužíváno se nedozvíte od někoho z hospody, ale právě od lidí, kteří s dětmi pracují. Proto je nezbytná spolupráce s těmi institucemi. Mít s nimi dobré vztahy.

Vím, že se připravuje novela ZOTČ ve smyslu dotýkající se zmocněnce, ale nejsem si jistý. Ale vrátím se k tomu zákonu. Je perfektní. Když to řeknu hodně natvrdo, došlo k určitému zrovnoprávnění práv pachatele, který on má celou řadu a které vyplývají z TrŘ s těmi právy obětmi – např. právě možnost zmocněnce. A to jediné dobře.“